

cord. juris, ubi de correctione legum Partitar. n. 71.
 Angel. Sylvest. Navar. Victoria, Veracruz, Corduba, Henriquez Emman. Rodrig. & alii, quos refert, & sequitur Thom. Sanch. *de matrim. d. lib. 4. disp. 25. num. 2.* Ludovic. Molina *dict. 1. tom. tract. 2. disp. 176. num. 22. usque ad num. 26.* Joannes Gu-tierr. *præct. l. 2. quæst. 5. per totam, & quæst. 1. à n. 2. & n. 28.* Emmanuel à Costa *in l. Cum tale. §. Si arbitratus, n. 4. versic. His etiam consequens est, & n. 5. D. de condit. & demonstr. Michaël. Crass. inter commun. opiniones, verbo Dos, & in §. Testamentum, quæst. 42. num. 5. & seq. Jacob. Menoch. *de præsump. lib. 4. præsumpt. 189. n. 60. & seqq. & de arbitrariis, l. 2. casu 453. n. 8.* Petrus Surdus *de aliment. tit. 1. quæst. 6. num. 6. & seq. Gaspar. Anton. Thesaur. d. quæst. 70. n. 5.* ubi de communi, & quod durum esset in praxi ab ista sententia recedere. Philipp. Pascha. *de virib. patr. potest. dicta 2. parte. cap. 5. n. 16.* Petr. Barbol. *in d. l. 1. 4. parte, num. 36. in princip. & n. 39. versiculo Contrarium nihilominus, D. solut. matrim. Didacus Perez in d. l. 1. tit. 1. lib. 5. Ordin. in verbo Encubiertamente, versic. Et sic legem Tauri limitabis, ibi. Tum quia actus est approbatus, folio mihi 36 Hieronym. Cevall. *commun. contr. commun. quæst. 5. num. 2. & 3.* Ancharran. Regienf. *q. familia lib. 2. quæst. 46. n. 7.* Andr. Fachin. *controvers. dict. lib. 3. c. 44. versic. Tertia est sententia, quam communem dicit, & defendit usque ad finem, Casar Barz. decis. 29. num. 6. & seqq. n. 34.***

Quæ sententia, etiamsi filia sine patris consensu nubens, dotem non promittat, † procedit. Adhuc enim eam tenetur dotare pater, secundum Paul. Castr. *in auth. Res quæ num. 7.* Jason. *nu. 15.* Curt. Junio. *n. 25. C. commun. de leg. communem profite-tur Ripa in d. l. 1. num. 57. D. solut. matrim. De-cius in d. reg. Nuptias, n. 11.* Socin. *conf. 57. n. 2. lib. 4.* Didac. Covarr. *d. cap. 3. §. 8. n. 7.* refert, & sequitur Ludovic. Molina. *d. cap. 16. nu. 7.* Thom. Sanchez. *d. lib. 4. disp. 26 n. 11. & 12.* apud quem latè hac de re *num. seqq.* tenet etiam Andr. Fachin. *controvers. d. lib. 3. cap. 45. versic. Contrariam senten-tiam habuerunt, Gaspar. Baëca de non melior. rat. dot. filiab. capite 18. per totum, Hieronym. Ceval-los dict. quæst. 5. n. 4.* Joan. Gutierr. *dicta quæst. 1. num. 4.* Paz *in praxi, 3. tom. cap. 6. §. 12. n. 12.* Gar. Mastrill. *d. decis. 63. n. 10. & seqq.*

Etiamque si indigno † nupserit filia, & absque dotis etiam promissione, quia adhuc dotem ei præstare tenetur pater, ut (*ex Immol. Alex. Jaso. De-cio; & alijs*) tradit Ludovic. Molin. *suprà n. 8.* ubi hanc opinionem (considerato juris rigore) veram dicit. Joan. Lup. *in d. notab. 3. §. 10. in princip. & §. 13. num. 1. & §. 15. n. 1. & §. 16. per tot. latè Thom. Sanch. d. disputat. 26. n. 14. & seq. Fachin. d. c. 45. versic. Et ego in eam sententiam sum proclivior, Ma-strill. supra numero 13.* Michaël. Crass. *in §. Testa-mentum, quæstione 42 n. 6.* ubi communem dicit.

Minuendam tamen in hoc casu dotam attenda vi-ri minori dignitate, † vel indignitate, docent Molina *ubi supra Gaspar. Anton. Thesaur. d. quæst. 70. num. 10. in fine.* Mastrill. *d. loco num. 21.* alios re-ferens (quia tamen id in specie non dicunt) Phi-lipp. Pascha. *d. c. 5 n. 39.* Cardinal. Tusch. *dict. litera E. concl. 577. n. 14.* Laurent Sylvan. *consilio 2. n. 41.*

Contrariam tamen sententiam (posse scilicet etiam de jure Canonico patrem filiam absque consensu nubentem exhæredare, † dotem privare) non parvæ sustinent autoritatis Doctores, in qua fue-runt *glossa in cap. De raptoribus, verbo Excusata, 36. quæst. 1.* Felin. *in dict. cap. Ecclesia, numero 59. de constit.* Joan. Lupus *in d. cap. Per vestras, notab. 3. §. 3. n. 9. & §. 8. per tot.* Bald. Novell. *de dote, 6. p. rt. privileg. 16. numero 6.* Ferdinand. Vasquez *Mench. de success. creat. lib. 1. §. 10. num.*

628. & seqq. Didac. Perez in dictal. 1. tit. 15. lib. 8. Ordinam. versic. Esi qualquiera, folio mihi 284. Montal *in d. l. 2. tit. 1. lib. 3. Fori leg. P. Ludovic. Mo-lin. dict. disp. 176. num. 26. & seqq.* Soto, Viguier, Vega Salon, Ledesma, & alii, tam Juristæ, quàm Theologis, quos adducit. P. Thom. Sanch. *dicta disp. 25. n. 1. propè fin.* ubi hanc probabilissimam sen-tentiam dicit, reprobans Veracruz ibi relatum, non esse absolvendos parentes, qui in hoc casu filias ex-hæredant, dicentem. Tenent quoque dictam suprà sententiam. Paul. Paris. *consil. 29. num. 35. lib. 3.* Laurent. Sylvan. *d. conf. 2. num. 43. & 44.* ub. hanc magis communem dicit; Petr. Barbol. *in d. leg. 1. 4. part. num. 36. versic. Sed his non obstantibus, & numer. seqq.* quam defendit, contrariis res-pondens: sequitur etiam P. Ferdinan. Rebello *de obligat. justit. 2. part. lib. 2. quæst. 14. sect. 2. num. 16.* eandem amplectitur, sibi què veriore videri asserit, magisque communem Philipp. Paschal. *dict. 2. part. cap. 5. num. 17. & seqq.* ubi eam latè com-probat, multisque firmat augmentis; plenè etiam Gaspar. Anton. Thesaur. *d. quæst. 70. num. 7. & seqq.* Quam opinionem à bene instituta Republica minimè relegandam esse, asseverat, in eamquè rem sanctos Patres in Oecumenicis Conciliis (de quibus ibi, num. 8. mentionem facit) respexisse, sibi videri dicit; firmiusque hanc probat sententiam, si filia indigno nubat, *num. 10.* In quo etiam casu loqui-tur *glossa in dict. cap. De raptoribus, Montal. in d. l. 2. & ibidem Roderic. Xuar. num. 28. & alii relati à Sanchez d. disp. 25. num. 3.* Laurent etiam Syl-van. *d. conf. 2. num. 43. & 44.* Philipp. Paschal. *d. loco; & hanc eandem (sibi contrarium tenere Co-varr. de sponsal. d. par. 2. cap. 3. §. 8. num. 7. versic. Hæc verò omnia, alijs etiam adductis testatur The-saur. dict. num. 10.* Octavian. Osasc. *decis. Pedemont. 153. n. 3.* Gaspar. Baëca *de non melior. rat. dot. filiab. dict. cap. 18. num. 2. ad fin.* Capell. Tho-losf. *quæst. 289. & ibi ejus Addit.* Petr. Paul. Paris. *dict. conf. 29. à num. 28. libro 3.* Hieronym. Gabr. *conf. 153. num. 2.* Petr. Barbol. *dict. 4. part. num. 38. in princ. & num. 39. propè med. versic. Et hæc de primo casu, & num. 40. versic. Sed his non obstantibus.* Pat. Feadinand. Rebello *dict. quæst. 14. n. 16.*

Quis autem in hac materia indignus dicatur, † videre est apud Thomam Sanchez, & plurimos ab eo relatos suprà *disput. 27. num. 22. & seqq.* ubi quòd vel dicitur indignus conjux, cui alter matri-monio copulari absque dedecore juxta civitatis mo-res nequit, ex *dict. l. 2. tit. 1. lib. 3. Fori leg. ibi: Y si ella casare con alguno que no sea conveniente para ella, y para su linage, & ex text. in l. Si adulterium cum incestu, 2. Stuprum (ibi: Contumacia juris, & sanguinis contumelia) D. ad leg. Jul. de adult. in id-que plurimos congerit, num. 23.* Quibus etiam ad-dendus Petr. Surd. *de aliment. tit. 1. dict. quæst. 6. num. 21. & seq.* plures etiam referens Philipp. Paschal. *dict. cap. 5. numero 67.* Andr. Gail. *præct. observat. lib. 2. observat. 95. num. 18. & seqq.* Garzia Mastrill. *dict. dec. 63. n. 24. latissimè Giurba in conf. Senat. Messan. c. 3. gloss. 4. n. 10. part. 1.*

Vel etiã indignus dicitur, cum quo † matrimonium ob aliquod impedimentum, nisi in eo sit dispensatum, consistere non potest; pluribus adductis firmat Sánchez *suprà, n. 26. & Giurb. dict. n. 10. vers. Indignus etiã is est.*

Dicitur etiam indignus ex bonis animi, † ut si con-jux malis moribus imbutus sit, ex *l. Sed ea, 12. D. de sponsal. ibi: Indignum moribus, & turpem sponsum: tra-dit similiter ex pluribus Sanchez n. 24. & Giurb. dict. n. 10. vers. Indignus etiam judicatur.* Ex bonis etiã for-tunæ † indignum dicente, ut si pauperior notabiliter sit, Sanchez *n. 25. Giurb. dict. n. 10. versic. Indignus de-nique, & alijs relatis Jacob. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præf. 189. n. 85.* Nisi aliunde excelsus hic com-pensetur, ut si pauperior nobilior sit. Aqua

12

15

13

14

16

17

18

19

20

21

22

Aqua tamen indignitatis causa dissentiunt multi, qui affirmant, indignum dici, qui indignitate turpi affectus est, † ut si sit infamis, non si imparis ut conditionis. Ita tenent Angel. *in summa, verbo Dos, num. 4. & ibidem Sylvestr. quest. 4. Tabiena quest. 3. num. 4. Armilla num. 6. Specul. conscientia tract. 2. cap. 53. relati à Thom. Sanch. supra num. 22. tenet etiam Mastrill. dicto n. 42. & firmat Andreas Gail. dicto n. 18. & sequentibus. Indignum dicens malis moribus imbutum, & qui turpitudine, vel infamia laborat, non qui inferioris sit conditionis. Ideoque nec paupertatem, imò nec ignobilitatem, quæ culpa contrahentis non provenit, indignitatem inducere, ex eo, quia paupertatem, & ignobilitatem nemo sapiens maledixerit, ut inquit text. (quem notabilem dicit) in cap. *Illa cavenda, 15. quest. 1. & text. in l. Humilem, 7. C. de incest. nupt. Et faciunt, quæ à Nobis notata sunt quest. 4. num. 34. & quest. 7. n. 43.**

Altercationes, & dubia hæc, ubi palam, & in Ecclesiæ facie, licet contra patris consensum filii contrahunt, locum habent: si verò infanti parentibus, sive cum digno, sive cum indigno clandestinas contraxerint nuptias, † exheredationis patiuntur poenam per constitutionem text. in leg. 49. *Tauri*, quæ est lex. 1. tit. 1. lib. 5. *novæ Regiæ Collect.* Quæ cum jus Canonicum clandestina matrimonia prohibens, coadjuvent, absque dubio procedunt, earumque poenæ, *glos. in clemen. Romani, verbo Tolli, de election. & in terminis docent Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 5. Ordin. verb. Confejeramente, y no à furto, Ant. Gomez. in dict. leg. 49. Taur. n. 2. Azeved. in dict. leg. 1. num. 42. & ibid. Joan. Matienço glossa 7. num. 4. Gregor. Lopez, (ita iudicatum asserens) in dict. leg. 10. tit. 1. par. tit. 4. verbo *Puede ad fin* Didac. Covarruv. *de sponsal. 2. par. cap. 16 à num. 6. Ludovic. Molina de Hispano primogen. dict. lib. 2. cap. 16 à n. 6. Petr. Barbof. in l. 1. 4. part. n. 35. & 38. D. solut. matr. Pat. Ferdinand. Rebello de oblig. justit. dict. lib. 2. part. 2. quest. 14. sect. 2. num. 20. Petr. Cened. in Collect. juris Canonic. p. 2. collectan. 58. n. 5. Didac. Spino. de testam. glossa 15. n. 74. Hieronym. Ceval. *commun. contr. commun. q. 5. n. 7. & seq. & quest. 104. num. 38. latè de hac materia Pat. Thomas Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 47. præcipuè n. 4. ubi quòd sive filia digno, vel indigno nubat, prædictarum legum dispositio locum habebit, ex Acofsta, Henriquez, & aliis: dictarumque legum validitatem n. 12. & seq. defendit, Gasp. Ant. Thefaur. dict. quest. 70. num. 11. & 12. valdè Molinam extollens loco supra relato, Jacob. Cancer. *variar. resolut. lib. 3. cap. 11. de sponsalib. num. 9. versic. Contrarium consului. plenè etiam in terminis dict. leg. Tauri Philip. Pascha. de virib. patr. potestat. dicto cap. 5. ex num. 57. cum seq. Francisc. Molin. de ritu nuptiar. lib. 2. different. 7. num. 63. plenissimè ex professo d. legis 49. Tauri materiam prosequens de ejus robore, & valore agens Joannes Gutierrez *præcticar. quest. lib. 2. per tot. præcipuè à num. 13. cum seqq. P. Vasil. Ponti. Legionens. de matrim. lib. 5. cap. 37. de pœnis matrim. clandestini, num. 14. Steph. Grat. *discep. forens. cap. 213. à n. 8. cum seq. ostendens (post Gregor. Lopez, Ludovic. Molin. justriam. Hieron. Ceval. Veracruz. Gutierrez, & alios) earum legum poenas etiam post Consil. Trident. sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. locum habere. Per quòd cum clandestina matrimonia non valere, nullaque esse disponatur: ex actu nullo infligendam poenam non esse dicendum videbatur: cujus contrariam constanter idem ipse defendit, traditque supra relati, & latè Sanch. d. lib. 3. disp. 2. per totam.******

Adhuc tamen supra dicta omnia in filia minore viginti quinque annis, absque patris consensu nu-

bente, vel in corpus suum peccante procedunt: secus si filia major viginti quinque † annis sit, 25 quæ licet post prædictam ætatem in corpus suum peccaverit, vel absque patris nupterit consensu, sive digno, sive indigno, sive cum dotis promissione, sive sine illa, nequaquam eam dote, vel hæreditate pater privare potest: ut expressè jura omnia in principio relata, tam juris communis, quàm Regiæ determinant. & ibid. notant Scribentes, Francisc. Ripa in l. 1. n. 57. *D. sol. matr. Philipp. Franc. in cap. unic. §. Porro, num. 1. & 2. de despons. impub. lib. 6. Jacob. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præf. 189. num. 58. Gaspar. Bæça de non melior. rat. dot. filiab. cap. 18. num. 2. multò veriore hanc sententiam dicens Thom. Sanch. dict. l. 4. disput. 26. numero 11. Cardin. Francisc. Mantic. de tacit. & ambig. conventio. lib. 12. tit. 16. numero 17. Marius Giurba in consuet. Senat. Mesanens. d. cap. 3. gloss. 3. n. 39. Alcan. Clem. de patria potestat. cap. 6. effect. 11. n. 36. Franc. Molin. de ritu nuptiar. lib. 2. different. 7. n. 58. quadrupliciter numeris seqq. hanc declarans sententiam, Carp. ad statu Mediola. statut. 278. num. 163. part. 1. Francisc. Bursat. consil. 215. n. 10. Martin. Coller. de aliment. lib. 1. cap. 2. n. 37. Petr. Surd. eod. tractat. de aliment. tit. 1. quest. 6. num. 24. & tit. 7. quest. 4. n. 37. Petr. Cened. in præct. Cano. quest. 13. n. 16. Ludov. Mexia ad leg. Toleti 1. part. fundam. 2. n. 34. Hieron. Ceval. *comm. contra comm. q. 5. D. dac. Spino. de testam. dict. glos. 20. n. 67. Philip. Paschal. de virib. patriæ potestat. dict. 2. part. cap. 5. num. 63. Cæsar Barzi. decis. 29. n. 3. Pater. Ferdinand. Rebello de obligat. justit. dict. 2. part. lib. 2. quest. 14. sectione à n. 14.**

Quod & in prædictæ ætatis filia publicè etiam meretricante † procedere, (quàm nec exheredare; 26 nec dote privare ob eam rationem patrem posse) docet *glos. in dicto cap. Quintavallis de jurejurand. verb. Exheredaret, post med. Simon de Prætis de interpretat. ultim. volunt. lib. 1. solut. 4. num. 24. plurimos referens Didacus Spino dicta glossa 20. numero 67. Pater Ferdinand. Rebello supra numero 15. Marius Giurba dicto num. 39. Philipp. Paschal. loco jam relato, num. 64. Addens, de jure consuetudinario civitatis Neapolis † sufficere si mulier dec. m. sextum excedat annum: & Cæsar Barzi dicta decision. 29. num. 5. quod de consuetudine quæ duo de viginti annorum ætatem habet, satis longè nobiles annos excessisse dicitur Lex verò 6. titul. 1. de los casamientos dict. lib. 3. Fori leg. triginta requirit annos, intra quos matrimonio collocare filiam pater possit? quo tempore durante, si ipsa turpem vitam elegerit, poenam poterit exheredationis pati. Cujus tamen non adest usus; ideòque ad juris communis legumque partitarum dispositionem recurrendum erit eisque standum. Licet per dict. l. Fori juris communis & Partitarum in præsentem placitum in filiabus majoribus 25 annis loquens limitet Didacus Perez in dict. l. 1. tit. 1. lib. 5. *Ordinam. super verb. Encubiertamente, vers. Clandestinum, colum. 2. ad trigesimumque velit extendi.**

Quodque majus notabiliusque est, prædictam conclusionem, procedere, etiam si filia major viginti quinque annis clandestinè † matrimonium abs- 28 que parentum consensu contrahat. Adhuc enim hodiè Regiarum Legum, (quarum supra mentionem fecimus) dispositione stante, dote, hæreditateve per patrem privari filiam non posse (re melius considerata, sententiam mutans) docet Pater Thom. Sanchez de matrimonio, tom. 1. lib. 3. disp. 47. num. 5. pro qua etiam adducit Veracruz in 3. part. *Spec. art. 20. conclus. 2. & Henric. lib. 11. de matrimonio cap. 6. n. 3. præcipuè non extante (ut non extat)*

extat) Caroli V. pragmatica, quam aliqui factam fuisse dicunt exhæredationis pœnam etiam ad filiam majorem vigintiquinque annis extendentem.

29 His sic præhabitis, dubium succedit nostrum, An filia major 25. annis, quæ in corpus suum peccavit, vel matrimonium absque patris consensu contraxit, dote, vel hæreditate privari paternæ paupertatis prætextu possit; quia eam pater decenter dotare; matrimonioque locare non valuit? In qua exhæredationi, dotivè privationi post prædictam ætatem locum non fore, † suadet generalitas textus in dicta leg. Filiam, & in dict. authen. Sed si post, cum aliis in principio adductis. Quæ solum ad illam respexerunt Jura ætatem, postquam, liberam filiabus infans, vel invitis parentibus contrahendi matrimonium facultatem dedere; nec animadversione, aut exhæredationis pœna dignam putarunt filiam, quæ post eam ætatem in corpus suum peccavit, aut turpem vitam elegit; sed earum fragilitatiparcendum, nubendique desiderio. Cum in ea ætate vix foeminæ continere valeant, secundum Marium Giurbam in consuet. Senat. Messan. dicto cap. 3. glossa 3. num. 39. in fin. minùs rectè Petrum Cenedum allegantem. Quod & agnovit Justinian. in authen. de non eleg. secund. nubent. §. Sin autem (cujus non meminit Giurb.) ejusque sunt verba. Sin autem non valuerit (cum forsitan, & juvenis hoc non patiat, nec possit contra furorem natura resistere) coll. 1.

Ideòque cum lege permittente sine parentum consensu post prædictam ætatem contrahant, vel etiam (quoad exhæredationis pœnam vitandam) in corpus suum peccent: eam incurrere non debent, ex vulgari regula text. in l. Grachus 4. C. ad leg. Jul. de adulter. in l. Sancimus 22. C. de pœnis, & cap. Qui peccat, 24. quæst. 4. Nec alia (cum nec lex distinguat) facienda distinctio erit, ex jurib. vulg. Satisfique cohibetur, ac punitur filiarum audacia, constitutarum pœnarum metu, si intra prædictum vigintique annorum spatium in corpus suum peccent, sine parentumvè licentiâ nubant absque eo quòd etiam post illam ætatem aliquam ob id pati debeant pœnam. Cum mulieres ad hoc natura progenuerit, ut partus ederent & maxima eis cupiditas in hoc constituta sit, ut Imperator Justinianus, inquit, in l. 2. C. de indict. viduit. tollend. & in authentic. de restitut. & eaque parit. in II. mens. Collat. 5. §. Unum, ibi, Porro partum hunc esse opus naturalis concupiscentiæ, cui consonat Ulpian. in l. Quæritur 14. §. 1. D. de ædilit. edict. ibi: Maximum enim ac præcipuum munus foeminarum est concipere. Unde Aristot. Physicor. lib. 1. materiam appetere formam, sicut foeminam marem asserit. Hacque ratione meritò dixit glossa in l. Non exigimus 2. §. Si non propter, verb. Gravida, D. si quis cautionibus, naturali mulierum vitio (in hisce terminis loquens) parcendum.

Ad quæ prædicta jura pœnam filiabus post illam ætatem, sine parentum consensu nubentibus, vel in corpus suum peccantibus remittentia, respexisse videntur. Ac ideò interesse, an pater dives sit, vel pauper, sed quo quomodo filiam excusandam, patremque eam exhæredare dotivè privare non posse; videbatur dicendum.

30 Contrarium nihilominus si pater pauper sit, † qui decenter pro conditione sua filiam intra dictam ætatem maritare non valuit asserendum est: posseque tunc patrem filiam vigintiquinque annis majorem exhæredare, dotivè privare nec ad dotis teneri constitutionem, licèt post illud delictum, vel peccatum à filia perpetratum dotare eam congruenter posset Intelligendo tamen in casu quo minorem vigintiquinque annorum filiam dote, vel hæredi-

tate (juxta à Nobis latè suprâ tradita) privare poterat posset.

Suprà dictaque sententia firmatur. Primò, quæ jam relata jura parentibus filias post vigesimum quintum ætatis annum, absque eorum consensu nubentes, vel in corpus suum peccantes exhæredandi facultatem denegantia, non tam filiarum favorem, quàm (ob tantam in maritandis filiabus desidiâ, ac negligentiam) parentum odium respiciunt, ut tenent omnes hac de re agentes, suprâque relati, n. 25. & manifestè eadem ipsa jura demonstrant, in d. auth. ut cum de appellat. cognos. in §. Aliud quoque, ibi: Si verò usque ad vigintiquinque annorum ætatem pervenerit filia, & parentes distulerint eam marito copulare: & in dicta auth. Sed si post, ibi: Sed si post 25. annum te differente, &c. Ergo à contrario sensu, si pater non differat, quia non potest, pauperque est; potestas sibi erit in prædicto casu filiam majorem vigintique annis non aliter, quam minorem exhæredandi. Verbum enim Differre † in dictis juribus adjectum liberam supponit voluntatem, & potentiam, ac negligentiam pariter in eo qui aliàs facere posset ex text. in authentic. Dos data, C. de donat. ante nupt. in l. Creditor oblatam, 102. junctâ glossa fin. ibid. in l. Si soluturus 39. in l. Qui decem 72. D. de solutionibus in l. Ab hostibus 15. §. fin. junctâ l. sequenti, D. ex quibus causis major. in cap. 2. §. Si autem Episcopus, extra de concess. præbend. notant Paul. Cast. & alij in dicta lege Filiam, C. de inoffic. testament.

Ideòque differre non dicitur, vel negligere, qui non potest facere, l. 1. in fin. C. de annal. except. Salycet. in l. Quod te mihi, numero 24. versic. Secundo quia, D. si cert. petat. Nec Differre, qui non negligit facere, nec negligere, qui non potest, text. in l. Thais, §. 1. D. de fideicommiss. libert. Salyc. in dicta l. Quod te mihi, num. 26. Ac per consequens, qui negligens non est, negligentia pœnam pati † non debet, l. 3. D. de separat. l. Ab hostibus 15. §. 2. fin. & l. sequenti D. ex quibus causis majores, l. ultim. in fin. C. de Posthum. hered. institut. tradit in simili P. Leonard. Lesius de justit. & jure lib. 2. cap. 34. dub. 19. n. 100. vers. Secundo.

Pater autem, qui filiam congruè dotare non valet, negligens dici nequit, nec appellandus est, † qui faciendi facultate caret, juxta suprâ dicta, & probat etiam text. in l. Pupillus 24. in fin. D. quæ in fraud. credit. & cap. Nunciatum, 74. dist.

Differreque ille dicitur, qui potest non differre; † text. in l. Ejus est nolle, 3. D. de regul. jur. in l. Pater Severinam 100. D. de condit. & demonstrat. ubi nolle nubere, non dicitur, quæ viri potens non est, ex quo matrimonium contrahere non potest, text. in l. Quis sit fugitivus 17. §. Idem ait si servus D. de ædilit. edict. & in l. Nolle adire 4. D. de acquir. heredit. Et per dict. legem. Ejus est nolle, dixit Abb. consilio 22. lib. 2. (incipit Quidam Joannes) num. 3. Illum propriè dici silere, † qui potest loqui. Et facit text. in l. Ab administratione, 8. C. de legat. per quem Bald. ibi (post Jacob. Butr.) ad statutum imponens pœnam declinanti jurisdictionem Potestatis, ut non habeat locum in Ecclesiastico, † qui etiam si velit, non potest coram seculari litigare, infert ex vulgari regula text. in c. Si diligenti, de foro comp. plura similia adducens Decius in dicta leg. Ejus est nolle.

Differre denique non dicitur impeditus, † glossa in c. Quam sit 6. de elect. in 6. in §. Electus verò, verb. Distulerit, text. in cap. 2. junctâ cap. Quia diversitatem, 5. de concess. præbend. notat Abb. in c. Cum esses, num. 34. propè fin. de testam.

Validissimum autem (in hoc præcipuè casu) præstat impedimentum paupertas. Quæ & regulariter moram

39 moram committi ꝛ impedit, ab eaque excusat, ut suo diximus loco, probatque text. in dicta l. Quod te mihi, D. de rebus credit. glossa in l. Vinum 22. verb. Cum petitum circa princip. D. eod. tit. ꝛ in cap. Mora sua, extra de regul. jur. 6. Cacialap. in l. omnes populi, numero 105. D. de just. ꝛ jur. Ripa in dicta l. Quod te mihi numero 40. Paul. Castrenf. in l. Si reus, numer. 9. D. de procur. Marc. Mantu. singul. 198. num. 1. ꝛ sequentibus. Matthæ. de Afflict. dec. 377. n. 1. Petr. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 48. n. 37. Sforc. Oddus in tract. de restit. in integr. 1. part. quæst. 11. art. 9. n. 49. Sebast. de Med. de casibus fortuit. 2. part. quæstione 4. n. 23.

Pro hac etiam sententia vulgare facit axioma, de quo in l. Jure succursum, 7. D. de jure dot. in l. Divus 14. de offic. præsid. in cap. Ex parte 5. de cleric. egrot. cum similibus. Afflicto ꝛ scilicet non esse afflictionem dandam, ut ꝛ ait Apostol. ad Phippenf. c. 2. Ne tristitiam super tristitiam haberem. Potiusque miseris miserandum, ut inquit text. in dict. c. Ex parte: optimus etiam ad propositum in l. Ex conducto 15. §. Si vis, D. locat. ibi: Ne supra damnum seminis amissis, mercedes agri præstare cogatur. Quare sufficet misero patri egestas sua, quin scelus illud, injuriamque à filia in corpus suum peccante absque ejusvè consensu (indigno saltem) etiam post ætatis 25. annum nubente, sibi illatam, exhæredationis pœna vindicare prohibeatur, cum per patrem, quo minus filiam nuptui traderet non steterit, nec ejus nuptias distulerit paupertate impeditus. Quo quidem casu, eadem pœna, quæ minoribus vigintiquinque annis filiabus sic contrahentibus vel in corpus suum peccantibus imponitur; locum etiam in majoribus habebit. Deficiente enim ratione legis, vel causa (patris scilicet negligentia) effectus quoque (pœnæ nempe remissio) deficiet, ex juribus vulgatis, pleneque à Nobis congestis in axioma. ꝛ locis commun. juris lit. L. n. 2 2.

Suprà dictam deniquè sententiam expressè firmanant Ludovic. Morot. consil. 99. num. 59. ꝛ sequenti, ꝛ Philipp. Paschal. (eum referendo) de virib. patr. potest. part. 2. dict. cap. 5. n. 66. ubi quod si pater in maritandò condigno viro filiam negligens non fuit, ꝛ quodque potuit fecit, nec tamen valuit; facultas illi erit filiam exhæredandi, privandivè dote, si post dictam vigintiquinque annorum ætatem in corpus suum peccavit, vel absque patris consensu indigno nupsit, asseveranter proferunt.

41 Ex quibus indubitata remanet hæc opinio, contrariorumque patet responsio. Non itaque obstat, Naturali vitio mulierum fore parcendum, ut protulit gloss. verb. Quia naturale in l. Fluminum 24. §. Vitium, per text. ibi, D. de damno insect. ꝛ glossa 1. in l. 2. §. Si non propter D. si quis caut. Cui irridet Bald. dicitque illam truffam ibid. in §. Si quis in judicio, n. 4. Præstaretur enim aliàs eis peccandi ansa, quod nullo modo dicendum, aut ferendum est. Nec naturali vitio parcendum, ubi casus provideri, vitarique (ratione duce) potuit; docet Ulpian. in l. Si servus 27. §. Si fornicarius ad fin. D. ad legem Aquil. ꝛ decernit in terminis Justinian. Imper. in dicta auth. de restit. ꝛ ea, quæ parit in undeci. mense, dict. §. Unum. Qui in dict. §. Sin. autem, dict. auth. de non elig. secundo nubent. Naturalis vitii ratione non illicitum excusat, licet honestati aliquantulum luxet habenas.

Dubium autem versatur, An ut pater pauper filiam in prædicto casu exhæredare possit diligentiam teneatur probare, ꝛ seque quidquid potuit, fecisse? Et probationem, protestationemque requiri, nec solam paupertatem sufficere, ex eo deducitur, quia impeditus tenetur facere quidquid potest ꝛ ut impedimentum cesset, docente Præpos. in capit. Ex ratione.

n. 27. ꝛ 28. de appellat. juxta text. ꝛ notata per Bart. ꝛ Doct. in l. 2. §. Quod diximus, D. si quis cautionib. Nicol. Boër. decis. 40. n. 5. Matthæ. de Afflict. decis. 29. ꝛ alii relati per Azeved. in l. 14. tit. 7. lib. 4. novæ Reg. Collect. n. 24. ꝛ in l. 2. tit. 18. n. 50. Facit text. in l. Capite trigesimo, 19. D. riuu nuptiar. (aliàs incipit, Qui liberos) in fine, ibi: Prohibere autem videtur, ꝛ qui conditionem non querit.

Debetque probari diligentia, ꝛ l. Qui commeatus 14. D. re milit. Alexand. consil. 49. lib. 2. Afflict. dict. decis. 29. n. 1. Stephan. Gratian. decis. 34. n. 18. Paul. Æmill. Verall. in decis. Rotæ Roman. 72. littera I. verb. Impedimentum, per totam, præcipuè, n. 6. part. 2. Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 2. casu 118. n. 7. ꝛ casu 153. n. 15.

Nec sufficit probare impedimentum, nisi probetur pariter, quod quis fecisset illud ad quod erat adstrictus, ꝛ ni impedimentum adesset. Ideò quando notorium non est, quem propter impedimentum non fecisse, protestari debet, ut advertit Felin. in c. Ex transmissa, in princip. de Præscript. Alexand. in l. de pupillo, §. Si quis ipsi Prætori, n. 1. ꝛ 9. (ubi est text. secundum unam lecturam, communiter approbatam) Cardin. Jacob. Pute. decis. 436. n. 4. lib. 2. communem hanc sententiam dicens Verall. supra, decis. 73. lib. Nicola Boër. dict. decis. 40. n. 4. Marc. Anton. Natta consilio 158. n. 5. Francisc. Becci. consilio 104. n. 3. Aymon. Craveta, Paris. Crot. ꝛ alii quos refert, ꝛ sequitur Petr. Surd. consil. 12. num. 21. ꝛ consil. 309. n. 42. ꝛ consil. 374. n. 28. ꝛ consil. 437. n. 36. Vincent. Caroc. singul. 110. Licet contrarium velit Paul. Castrenf. ꝛ alii quos refert Nicol. Boër. decis. 40. num. 5. per text. in l. fin. D. quis ordo in bonor. possess. servetur, respondens textui in d. l. Qui commeatus, ita ibi contigisse de facto. Qua de re videndus d. loco Boër.

Sufficereque si de paupertate constet, absque aliqua diligentia protestatione, vel probatione, in casu præcipuè, nostro, cum regulariter sine dote non contrahantur ꝛ matrimonia, ut (cum experientia) docent Socin. Jun. consilio 8. num. 12. lib. 2. Purpur. consilio 461. num. 10. Aymon. Craveta consilio 40. num. 1. in fin. Hercul. Marefcot. variar. resolut. lib. 1. cap. 8. num. 11. Prosper. Farinac. noviss. decis. Rot. Rom. 2. part. decis. 124. n. 2. Inanemque diligentiam fore, cum nullus indeproveniat effectus, ꝛ ac per consequens necessariam non esse; firmandum absque dubio videtur, ex ratione text. in cap. Per tuas 32. de simonia, in l. Hæc stipulatio 14. §. divus. D. ut legat. seu fideicommiss. nomin. caveat. in Aliquando 13. §. fin. in l. Debitrix, 24. §. ultim. D. ad S. C. Vellei. in l. Apud Julianum 11. §. fin. in l. Ille à quo 13. in princip. D. ad S. C. Trebell. in l. Ad probationem 21. in fin. C. de probat. ꝛ ex latè deductis per Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 25. num. 1. 2. ꝛ 3. ꝛ ex Senecæ sententia declamator. 8. Quia non objicitur (inquit) quod nocet objectum. Et in specie, diligentiam si frustratoria sit ꝛ non esse adhibendam, dixit Felin. in cap. Ex transmissa, num. 2. ꝛ 6. de præscript. quem refert ꝛ sequitur Hieronym. Gonzal. in regul. 8. Cancell. gloss. 12. num. 89. Paul. Æmil. Verall. decisione 89. seu 10. num. 3. part. 3. littera R.

Nullamque in Præsentem efficacem decentemvè posse à patre adhiberi diligentiam constat. Indecens enim foret, indecorum, ac turpe, passim homines ut cum filiabus incongruè vel omninò indotatis matrimonium contraherent, invitare. Quod fieri, nec lex, nec ratio suadet cum pauci nullivè sine dote ꝛ uxores ducere (ut diximus) velint, l. Si donaturus, 9. §. 1. de condict. caus. dat. l. 4. §. Sed etsi mulier. l. 5. §. Si eum qui, D. de dol. mal.

mal. except. l. 1. D. solut. matrim. Et per consequens imputari patri non posset, si non fecit, quod factum non profuisset, * dubiumve foret an factum prodesset, ex sententia Baldi *conf. 145. num. 4. vers. Item non tenetur*; l. 3. Cravet. *conf. 83. n. 5. Becci. conf. 100. n. 10. Surd. dec. 160. n. 6. & dec. 326. n. 69.*

Prædictam denique sententiam (protestationem scilicet non requiri, ab eaque paupertatem excusare, * ac si de ea constet, sufficere) observant Felin. *in cap. Si qui testium, n. 10. versic. Ad idem, de testib. Paul. Æmill. Verall. dict. dec. 73. l. 2. ut servare Rotam Romanam affirmans, æquorem, ex multis, dicit, Stephan. Gratian. dict. dec. 34. num. 19. & seqq.*

In cubioque præsumi patrem de martanda filia agere, * deque viro digno, & æquali nuptui tradendo sollicitum esse, probat (ex *dict. auth. Ut cum de appellat. cognosc. & Causus*) Ludovic. Molin. *de justit. & jure, 1. tom. tract. 2. disp. 176. n. 12. Thom. Sanchez de matrim. l. 4. disp. 24. n. 5. Philipp. Pascha. d. cap. 5. n. 37. Conducit Ovidi de remedio Amoris, lib. 2.*

Hunc filia nubilus angat.

Utrum autem hæc exheredationis pœnâ in filia, quæ postquam vigesimum quintum ætatis annum attigit, * non tamen implevit, absque patris consensu nupsit, vel in corpus suum peccavit, locum habeat? videndus Petr. Barbof. *in dict. l. 14. part. n. 41. ad fin. D. solut. matrim. & latè P. Thom. Sanchez, dict. disp. 2. 4. n. 9. plenè etiam Melchior Phœb. in dec. Lusit. dec. 45. ferè per totam.*

Utrum ultra decimam bonorum suorum partem, quæ promissionis tempore habebat possit hodiè promittere pauper arrhas?

S U M M A R I U M.

1 Arrhæ hodiè dicuntur, quæ olim donationes propter nuptias appellabantur. Et statuta de jure communi in donationibus propter nuptias, in arrhis hodiè locum habent.

2 De arrharum natura, & an à donationibus propter nuptias differant? remissivè.

3 De jure communi, donationes propter nuptias ad dotis mensuram ascendere poterant, non excedere.

4 Arrharum constitutio ad decimam bonorum mariti partem, quæ matrimonii tempore habebat, fuit coarctata.

Neque huic constitutioni, aut prohibitioni potest renunciari. Et quæ sit pœna tabellionis hujusmodi in instrumento apponentis renunciationem? *ibid. remissivè.*

5 Qui ita pauper, est, ut matrimonii tempore arrhas constituere non possit, nec de bonis futuris eas promittere poterit. *Contra n. 6.*

Q U Æ S T I O XVIII.

Arrhas hodiè in Hispaniâ, quæ olim donationes propter nuptias appellabantur, dici, constat ex *text. in l. titulo 11. part. 4. ubi notat Gregor. gloss. 4. verb. En España propriamente arras.* Inferens inde, statuta de jure communi in donationibus propter nuptias loquentia, in hodiernis arrhis locum habitura. Probat etiam supra dicta assertio in l. 87. tit. 18. part. 3. ubi etiam Gregor. Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

Lopez & in l. 3. tit. 15. gloss. 4. verb. O el arra, part. 6. Dequæ arrharum natura, * & an, & a donationibus propter nuptias differant? latè apud eundem Gregor. *suprà, Palac. Rub. in repet. rubric. de donat. inter vir. & uxor. & 2. n. 2. & & 12. n. 1. & & 17. n. 5. Roderic. Xuar. in l. Quoniam in prioribus, ad legem Regni, quæst. 5. n. 10. C. de inoffic. testam. & in l. 1. tit. 2. l. 3. Fori leg. n. 1. & 2. Illetonf. Montalu in rubric. dict. tit. 2. lib. 3. Fori, Didac. Covarru. in 4. decret. 2. part. cap. 3. & 7. numero fin. Gaspar. Baëça de non melior. ration. dot. filiab. cap. 2. n. 10. & cap. 5. num. 18. & cap. 8. n. 24. Anton. de Meneses in auth. Res quæ, num. 25. C. commun. de legat. Anton. Gomez. in l. 50. Taur. n. 12. & ibidem Tell. Fernand. numer. 5. Joan. Matienzo in rubric. tit. 2. lib. 5. Novæ Reg. Collect. numer. 6. plenissimè Alvar. Valalc. consult. 2. per tot.*

Quæ quidem propter nuptias donationes, vel arrhæ, licet de jure communi ad dotis mensuram summamque, * possent ascendere, non verò ultra, *text. est in l. si constante 19. (ubi notat rationemque reddit Dionys. Gothofred. verb. Eiusdem quantitatis littera H.) C. De donat. ante nupt. alia jura, & auctoritates referens Gaspar Baëça d. tract. de non melior. rat. dot. filiab. cap. 1. num. 10. De jure verò Regio, ad decimam * bonorum partem arrharum constitutio, datioque fuit coarctata, per *text. in l. 1. tit. 2. lib. 3. Fori leg. Cujus decisio comprobata est per leg. 5. Taur. & l. 2. tit. 2. lib. 5. Novæ Reg. Collect. prohibentes simul earum fieri renunciationem, neque valere decernentes, pœnamque tabellionibus eam renunciationem instrumentis apponentibus infligentes.**

Decima autem bonorum mariti pars habita consideratione bonorum, quæ promissionis tempore maritus habet æstimanda, computandaque est, ut ex dictis juribus colligitur, & notant ibi Scribentes.

Ex quibus matrimonii tempore pauperem * nec arrhas constituere valentem, si eas promittat cum minima, vel nulla bona habeat, quorum respectu fieri decimæ partis computatio possit; neque obligari neque de bonis postea quærendis (cum promissionis tempus attendendum ad id dixerimus) arrharum promissionem valere, videbatur firmandum.

Contrarium nihilominus statuit celebris, ac singularis *textus in leg. 2. tit. 2. dicto l. 3. Fori leg. ubi disponitur, quod si ita pauper sit maritus, ut unde uxori arrhas præstare possit non habeat; promittere tamen eas de bonis postmodum quærendis valeat, firmaque & efficax talis promissio erit, proque arrhis sic promissis, quandocumque poterit uxor maritum convenire, computabunturque secundum bona, quæ ipse petitionis, conventionisque tempore possidet, ut non amplius decima eorum parte recipiat. Quam legem extollunt, notabilemque dicunt, & in praxi servari testantur. Rodericus Xuar. in dicta leg. 1. tit. 2. lib. 3. Fori leg. n. 10. Palac. Rub. in repet. rubric. de donat. inter vir. & uxor. & 24. n. 2. Ant. Gomez. in l. 50. Tauri, n. 13. versic. Unum tamen est, ubi eam notabilem; quotidie dicit, & ibidem Castillo n. 5. Gaspar. Baëça dict. tract. de non melior. rat. dot. filiab. cap. 31. numer. 10. in fine. Aiora in tract. de partit. 1. par. cap. 7. n. 18. Joan. Matienz. in dict. l. 2. tit. 2. lib. 5. novæ Reg. Collect. gloss. 2. n. 5.*

Utrum Acquisita constante matrimonio communicari, ac dividi inter virum, & uxorem debeant, licet alter conjugum inops esset: nullaque, aut inæqualia ad matrimonium attulisset bona:

S U M M A R I U M.

- 1 Acquisita constante matrimonio, inter conjuges ex juris Regii dispositione communicantur.
- 2 Nisi alter conjugum nulla ad matrimonium bona attulisset, quia acquisite non fit tunc communicatio. Contra n. 3.
- 4 Minus dicitur attulisse, etiam qui nihil attulit.

Q U Æ S T I O XIX.

1 Sancitum jure Regio extat, acquisita constante matrimonio inter conjuges communicanda, * text. est in l. 1. tit. 3. de las ganancias del marido, y de la muger. lib. 3. Fori leg. & in l. 2. tit. 9. l. 5. novæ Reg. Collect.

Nunc an dictarum legum dispositio, etiamsi alter conjugum inops esset, nullaque ad matrimonium dona attulisset, locum habeat, oritur dubium!

- 2 Et non procedere. * neque lucra durante matrimonio acquisita inter conjuges communicanda; sed ejus tantum esse, qui ad matrimonium bona attulit; non etiam ejus, qui nulla adduxit: pluribus argumentis, & mediis (juridicis quidem, & efficacibus) tenet Alphons. Montal. in dict. l. 1. tit. 3. lib. 4. Fori leg. super verb. de Rey, versic. *Quæritur, si maritus venit ad matrimonium dives, & opulentus, uxor autem pauper, & sine dote, vel è contrâ? sic dict. legis dispositionem limitans.* Cujus fundamenta (quia apud ipsum videri poterunt, & apud Roderic. Xuar. quid. de verbo ad verbum ea transcripsit, illa approbans, rectaque sibi videri dicens. in dict. l. 1. mem. 39. & 40. ne in idem incidamus) omittimus, remissione ad eos facta, & ad Barthol. Cassanæum (qui cum illis tenet) in consuet. Burgund. rubric. 4. §. 2. verb. *Marice n. 2. & 3. & verb. Et acquiesce n. 14. vers. Limita secundo, & n. 15. de simili loquens consuetudine legeque municipali.*

- 3 Contrariam * verò sententiam (communicanda scilicet lucra constante matrimonio acquisita, conjugum, qui nulla ad matrimonium bona attulit, quia habet, quod sibi imputet, conjux) tenuit in pari casu Nicola Boër. dec. 22. n. 31. tenuit etiam (licet postea sententiam mutaverit) Bart. Cassan. dict. rubric. 4. §. 2. verb. *Marice, n. 3.* Ubi quòd sic judicaret, & consuleret; si casus eveniret: ex quo lucra constante matrimonio facta, ratione matrimonii tantum communicantur, ex illius Ducatus consuetudine, privataque lege (ut & nostris cavetur.) Et de communi usu testatur Roderic. Xuar. in dict. l. 1. tit. 1. l. 3. Fori, dict. 40. prope fin. ubi quod dividi acquisita constante matrimonio, etiamsi ad illud alter conjugum nil attulisset, servari semper vidit. Sequitur (eundem etiam in Regno Perù vigere usum asserens.) Joann. Matienz. in dict. l. 2. tit. 9. l. 5. novæ Collect. glos. 1. n. 8. Pro qua benè facit sententia text. in l. 4. eodem l. & tit. novæ Reg. Collect. quæ æqualiter communicari lucra matrimonio durante facta, licet alter conjugum minus altero ad matrimonium attulisset, jubet. Minusque * dicitur attulisse, etiam qui nihil attulit, ex ratione legis minus 32. D. de verbor. significat. Ita etiam observat Petr. Sanz. Morquecho de div. bonor. cap. 15. n. 11. (aliisque relatis Marius Giurba in consuet. Senat. Messan. cap. 1. pl. 6. n. 34. part. 1.

Utrum incertitudo vitiet actum, etiam ubi paupertatis favor adest? aut ejus causas sustineatur;

S U M M A R I U M.

1 Incertitudo paupertatis favore actum non vitiat.

Q U Æ S T I O XX.

QUIA latissimè quæstionem hanc per quinquaginta tres numeros prosequutus est Cornel. Beninc. de paupertate tract. (cui nihil addendum superesse videtur.) (in 3. speciali in ultimis voluntatibus: latè paupertatis favore incertitudinem actum non vitiare, * ejusque ratione sustineri comprobans non in ea immorabimur, remissione ad ipsam alioque quos de novo hac de re latè agentes addimus, contenti Hi sunt Andr. Tyraquel. de pia causa, privileg. 5. & 56. Joan. Gutierrez de jurament. confirmat. 1. part. cap. 64. per tot. Cardinal. Francisc. Martic. de conjectur. ult. volunt. l. 6. tit. 3. n. 43. & sequent. & de tacit. & ambig. conventio l. 14. tit. 30. per tot. & dec. 235. n. 10. Hieronym. Buccaron. de different. inter judic. civil. & crimin. differ. 100. n. 18. apud quos, quæ sigillatim Benincac. prosequitur, videri plenè poterunt.

Utrum Paupertas donationem præsumi faciat?

S U M M A R I U M.

- 1 Donationis titulus non præsumitur, ubi alia (etiam levis) potest sumi conjectura.
- 2 Donare, est perdere.
- 3 Perdere, vel jactare jus suum, nemo præsumitur.
- 4 Potius error, quam donatio præsumitur, & n. 7.
- 5 Et etiam ubi favor dotis adest.
- 6 Potius fatuitas, quam donatio præsumitur.
- 7 Et potius actus nullitas, delictum, fraus, & simulatio præsumitur.
- 8 Paupertatis ratione præsumitur donatio, si à divite pauperi in moderata quantitate fiat.

Q U Æ S T I O XXI.

1 DONATIONIS titulus ubi alia (etiam levis) sumi potest conjectura non præsumitur * text. est in l. Campanus, 47. D. de oper. libert. in l. Cum de indebito, 25. D. de probat. in l. Cum aurum 50. in l. dispensatorem, 62. (& utrobique per Scribentes) D. de solut. in l. Eleganter, 24. & Qui reprobos (ubi etiam notat Dionys. Gothofred, littera C. verbo Reddendis) D. de pignor. actio. Bald. in l. 1. n. 3. vers. Item quia in dubia videtur potius negotium gessisse, quam donasse C. ad S. C. Trebell. & in l. fin. n. 12. de dot. promiss. Aret. in l. Si procuratorem, n. 11. D. de cond. caus. dat. Ludovic. Roman. conf. 449. n. 7. Alexand. in l. Senatus, & Marcellus, D. de legat. 1. & in l. Si & ususfructus, & Dos legata, n. 4. D. ad leg. Falcid. & conf. 168. n. 9. l. 2. & consil. 114. in fin. l. 3. & conf. 40. n. 4. ubi etiam ejus Addit. l. 4. & conf. 87. n. 15. l. 6. Jas. in l. 1. & Denique, n. 13. D. ad Trebel. & in l. Si fundum per fideicommissum, n. 19. versicul. Item pro ista solut. D. de leg. 1. Matthæ de Afflict. dec. 43. n. 24. & dec. 80. n. 4. Andreas Tyraquel. in l. Si unquam, verbo, Donatio, numer. 169. C. de revoc. donat. Cornel. Benincac. de paupertate speciali 1. in contract. n. 1. Petr. de Anchar.

Anchar. consil. 32. num. 10. & seqq. & cons. 106. in princip. & cons. 180. n. 12. ymon. Cravet cons. 77. n. 14. & cons. 142. n. 26. & consilio 149. n. 9. Anton. Capit. dec. 180. nu. 11. & seqq. Cardinal. Tusch. pract. concl. littera D. concl. 702. per tot. præcipue n. 4. apud quem plures vide ampliaciones, Perru. Sanz. Morquecho de divis. bonor. l. 2. cap. 17. num. 36. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiss. art. 50. n. 38.

2 Donare enim nihil aliud est, quàm perdere, * l. Filiusfamilias, 7. D. de donat. lib. Contra juris regulas 29. §. Si filiusfam. 4. D. ad S. C. Macedon. cum aliis adductis per gloss. in dict. l. Filiusfam. verbo, Ut perdat. Facetè Valer. Martial. epigram l. I. epigram. 62. de Lino.

Dimidium donare Lino, quàm credere totum.
Qui manult, manult perdere dimidium.

3 Perdere autem, vel jactare velle jus suum nemo sumitur, * vulgaris text. in dict. l. Cum indebito, 25. de probat. cap. Super hoc, 5. extra de renuntiat.

4 Potiusque error, * quàm donatio præsumitur, gl. & ibi Balfi. Angel. & alii in l. Generaliter, 13. verb. Eamque causam, C. de non numerat. pec. Thom. Grammat. dec. 68. (incip. In causa magnifici Tiberii) num. 3. Cuman. consuet. 39. in fin. Beninc. supra, & alii infra referendi.

5 Quod etiam licet dotis favor adit * procedit: potius enim errorem, quàm donationem præsumi; firmat Bald. cons. 120. l. 5. Paul. Castr. cons. 96. in fin. l. 2. versicul. Unde potius præsumitur, Corne. cons. 124. n. lib. 1. Tusch. dict. concl. 702. n. latè Joseph. Mascard. de probat. concl. 471. n. 13.

6 Et potius fatuitatem, * quam donationem præsumi; tenet etiam Bald. in dict. l. Generaliter, n. 17. C. de non n. pec. Jas. in l. Ex hoc jure n. 57. de just. & jur. Bolognet. in l. Cum quid, n. 62. D. si cert. pet. Cornel. Beninc. ubi supra n. 4. plura in hanc rem n. seqq. congerens latè etiam Aym. Cravet. cons. 666. n. 8. & cons. 192. n. 7. Ubi quòd potius fatuitas, & error etiam in facto proprio, quàm donatio præsumitur.

Potiusque errorem, fatuitatem, actus nullitatem, * imò & delictum, fraudem, & simulationem præsumi, plenissimè Francisc. Becci. cons. 90. n. 18. & cons. 52. n. 70. & seqq. Cardinal. Tusch. dict. litt. D. conclus. 702. n. 32. 52. 53. & 54. Marc. Ant. Macerat. dict. resol. 23. n. 12.

8 Paupertatis ratione præsumitur donatio, si à divite * pauperi in moderata quantitate fiat, text. in cap. Et si quæstiones, 18. de simonia, ubi Abb. n. 3. & alii gloss. 2. in fin. in l. Si filii tui 16. C. de donat inter vir. & uxor. Bart. (quem cæteri communiter sequuntur) in l. Cum quid, n. 11. D. si cert. petat. Paul. Castrenf. in l. Si fundum, la 2. n. 3. D. de legat. 1. Francisc. Ripa in princip. n. 24. D. si cert. pet. Benincac. dict. speciali 1. n. 26. Bertand cons. 102. n. 11. lib. 1. Jacob. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 24. n. 4. Sebastian. de Medic. de casibus fortuit. 2. par. quæst. 4. n. 16. Vincent. Carot. in tract. de deposito, par. 2. quæst. 25. versic. Primus est, si quantitas sit parva, dans sit dives, & accipiens pauper, præsumitur donatio.

Utrum prohibita alienari, propter paupertatem alienari possint.

S U M M A R I U M.

- 1 Lex prohibitive loquens, formam incommutabilem inducit.
- 2 Etiam si lex in nudis prohibitionis terminis quiescat, Velasco de Priv. Paup. Tom. 1.

nec clausulam irritantem adjiciat.

- 8 Factum contra prohibitionem legis non tenet, etiam si in tempus habile conferatur.
- 4 Rerum dotalium alienatio nulla est.
- 5 Prohibitio hominis, & legis æqualiter operatur. Et prohibitio alienationis ex causa à testatore facta, domini translationem impedit.
- 6 Prohibitio alienationis in contractu facta, domini translationem non impedit, licet adversus alienantem detur ad interesse actio.
- 7 Prohibitio alienationis apposta in donatione causa mortis, idem quod in testamento facta operatur, domini translationem impedit, & 10.
- 8 Donatio causa mortis, quoad ordinationem in multisque casibus, contractui æquiparatur.
- 9 Quo ad effectum autem, ultima voluntatis sortitur naturam.
- 11 Alienatione prohibita, omnis actus domini translatus, vel ex quo alienatio sequi potest, videtur prohibitus.
- 12 Et tam utilis, quàm directi domini impeditur translatio.
- 13 Locatio ad longum tempus dicitur alienatio, quia ex ea dominium utile transfertur.
- 14 Prohibitus alienare, nec ad longum tempus locare potest.
- 15 Et longum tempus in hoc casu, quod dicatur? & n. 16. 17. & 18.
- 19 Prohibitus alienare in emphyteusim dare non potest.
- 20 Nec usumfructum concedere.
- 21 Nec annum censum super re alienari prohibita constituere. Limita, & intellige, ut ibi ad fin. remisere.
- 22 Nec vir cum uxoris consensu, nec uxor cum consensu viri, nec uterque simul censum in fundo dotali imponere possunt.
- 23 Emphyteuta absque domini consensu super re emphyteutica censum constituere nequit.
- 24 Alienare prohibitus, constituere non potest hypothecam in re stabili. Contra n. 25. & n. 26. Intellige ut n. 27.
- 26 Emphyteuta tam Ecclesiæ, quàm privari potest absque Domini consensu rem emphyteuticam hypothecæ, pignori, vel servituti subicere.
- 28 Prohibitus alienare, nullam imponere potest servitutem.
- 29 Nec servum dotalem manumittere.
- 30 Nec dotalis debitoris obligationem novare.
- 31 Nec alienationi poterit tacite, nec expressè consentire.
- 32 Nec in contractu rei alienari prohibita fidejussor existere.
- 33 Nec super ea compromittere, aut transigere.
- 34 Nec in testamento ne re cujus alienatio prohibita est, disponere potest, vel heredem in ea instituere.
- 35 Prohibitio alienationis nequaquam necessariam alienationem includit.
- 36 Contravenire non dicitur, qui ex necessaria causa alienat.
- 37 Necessarius actus à quacumque generali prohibitive etiam, dispositione exceptus.
- 38 Dos constante matrimonio, ut propinquorum necessitati succurratur, sororique pauperi à divite sorore dos constituatur potest.
- 39 Filia an repetere possit dotem à viro, ut pauperem patrem alat?
- 40 Res Ecclesiæ ad Divinumque cultum constituta in laicos alienari prohibentur, etiam si ipsorum laicorum sint, potiusque debent comburi.
- 41 Pro pauperum subventionem, ne frigore, an, fame pereant, vel pro captivorum redemptionem,

- vel pauperum carceratorum liberatione res Ecclesie alienari poterunt.
- 42 Etiam si pauper, captivus, vel incarceratus culpa sua (ad casum non praedeterminata) in paupertatem, captivitatem, vel carcerem devenerit.
- 43 Res alienari prohibita, fideicommissa; vel restitutioni subiecta, pro suis, suorumque alimentis, redemptione, vel excarceratione a paupere gravato alienari poterit.
- 44 Vel etiam pro filia dotanda, si pauper sit, vel dote restituenda, pro Religionisve ingressu, § n. 48. & 49.
Vel pro dotis parte, si congrue filia dotata sit. Vel etiam nuptiarum apparatus, n. 56. & 57.
- 45 Sive alienationis prohibitio tacita sit, sive expressa, poterit dicta alienatio fieri.
- 46 Et quid si ex causa dotis nominatim inibiatur alienatio? § n. 47.
- 48 Pater ita dotare filiam pro matrimonio spirituali, sicut pro carnali tenetur.
- 50 Pater sicut potest pro filia legitima, § naturalis dote bona fideicommissa, vel restitutioni subiecta alienare, sic § pro naturali tantum.
- 51 Pater filiam naturalem tantum pauperem dotare tenetur.
- 52 Dispositio auth. Resquæ, C. communia de legat. an etiam in transversalibus locum habeat? Et in quibus transversalibus? § n. 53.
- 54 Et an in penitus extraneis?
- 55 Ad omnes testatoris descendentes, tam extantes, quam futuros extenditur.
- 58 Semel bona alienata pro dote, etiam soluto matrimonio (si apud mulierem, vel ejus liberos remaneat) libera existunt, secus si ad patrem revertantur.
- 59 Alienatio necessaria eatenus admittitur, quatenus necessitas urget.
- 60 Res alienari prohibita, etiam pro necessaria causa alienanda non est, si ejus fructus sufficiant.
- 61 Extare debent fructus tempore quo dos, vel alimenta præstanda sunt, ne alienatio fiat.
- 62 Deficientibus necessariis fructibus ad rei venditionem (etiam si magni valoris sit) procedendum erit.
- 63 Et pretii residuum in alterius minoris fundi, vel rei emptionem convertitur.
- 64 Emphyteuta irrequisito domino rem alienans emphyteuticam, à jure suo cadit.
- 65 Et quid si salvo jure, vel consensu domini, nec aliter, nec alio modo, vel aliis similibus clausulis alienet? remissive.
- 66 Emphyteuta irrequisito domino ex causa necessaria rem emphyteuticam alienans, in commissum non cadit.
- 67 Etiam si culpa sua (ad casum non praedeterminata) emphyteuta, vel alienare prohibitus in paupertatem devenerint.
- 68 Homo liber vendi, aut pignorari non potest.
- 69 Et qualiter puniatur creditor hominem liberum à debitore scienter recipiens?
- 70 Ignorantia creditoris, vel ejus in quem hominis liberi alienatio fit, excusat à pœna; non tamen contractum validat, sed facit alienantem de evictione teneri.
- 71 Et idem si uterque ignoret. Si uterque sciat, imponitur pœna utrique, § n. 72.
- 73 Propter necessitatem famis licet patri filium vendere. Limita, n. 80.
- 74 Etiam pignorare, vel permutare, § num. 75.
- 76 Et non solum ratione famis, sed § alia simili, § n. 77.
- 78 Et quid in matre? n. 79.
- 79 Dicitur Si quis, tam feminas, quam masculos comprehendit.
- 81 Dominus etiam supremus Princeps non potest vassallos invito alienare.

82 Nisi in famis necessitate.

Q U Æ S T I O XXII.

EA est prohibitionis natura, sive Legis, sive Homini ut contra eam factum nequeat sustineri. Lex enim prohibitive loquens, * formam incommutabilem inducit. Ita dicunt Ferdinand. Vasquez Menchac. de succes. creat. lib. 2. §. 14. requisito 13. numer. 72. Joann. à Castillo de usufruct. cap. 54. numer. 36. Francisc. Becci. conf. 62. num. 43. § conf. 66. num. Malvas. conf. 57. maner. 23. Archil. Pedroch. consilio 37. numer. 21. § 22.

Idque etiam si lex in nudis prohibitionis terminis quiescat, * nec clausulam irritantem adjiciat, procedit, quia nihilominus adjecta censetur; text. in l. Non dubium, §. C. de legib. ibi: Ut legislatori, quod fieri non vult, scium prohibuisse sufficiat: per quem ita tenet Jal. ibi numer. 17. Paul. Castren. notab. 3. & alii communiter, Decius in cap. numer. 12. § ibi Felin. n. 1. extra de testib. Beroi. conf. 83. num. 2. libr. 3. Corset. conf. 12. numer. 36. lib. 1. Bart. Casanæ. conf. 39. num. 36. Roderic. Xuar. in leg. 13. tit. De las deudas, post num. 38. cum sequent. libr. 3. Fori leg. Marius Giurba in consuet. Senan. Messan. cap. 14. gloss. 4. numer. 1. part. 1. Martin. Monter. decis. 1. numer. 1. § 2. decis. 12. num. 7. Alex. Irentacin variar. resolut. lib. 1. tit. de legibus, resolut. 1. num. 3. communem dicens, & numer. 16. Ubi ampliat etiam si actus contra legis prohibitionem factus in tempus habile * 3 conferatur, allegat Ripam in l. Nemo potest, numer. 121. D. de legat. 1. Imol. § Jal. in l. Gallus, in princip. de liber. § posth.

Indeque fit rerum dotalium alienationem ob juris prohibitionem, * nullam esse, nec ex ea jus aliquod 4 transferri, text. in princip. instit. quibus alienari licet, vel non, l. 1. D. de fundo dotal. l. unic. §. Et cum lex Julia, C. de rei uxor. action. l. Quadam. 62. D. de acquir. rerum domin. Nec super ea censum constitui posse, dicemus infra.

Idemque Homini, * quod Legis operatur prohibitio, dicit. l. fin. C. de reb. alien. Si enim testator alicujus rei alienationem ex causa prohibuerit, ejus alienatio nulla erit, dominique impedit translationem; text. l. Cum pater, 79. §. Libertis, juncta glossa verbo, Ne id alienaret (communiter approbata) D. de legat. 2. ubi Paul. Castr. num. text. in l. Peto, 71. §. Fratres, ubi idem Paul. de Castr. num. 2. circa med. D. eod. l. Pater filium, 36. §. Fundum, D. de legat. 3. text. in l. Filiusfam. 114. §. Divi, el. 2. (ubi communiter Scribentes) D. de leg. 2. Bart. ibi num. 6. vers. Certè, Paul. Castr. num. 7. versiculo, Interdum, Jal. 1. lect. numer. 66. magis communem dicens, § 2. lectura num. 100. Ripa num. 47. Crot. num. 92. Ferdin. Loaz, num. 114. Carol. Ruin. conf. 43. lib. 5. Paul. Castren. in lib. final. numer. 7. C. commun. de legat. plures referens Andr. Tiraquel. de legib. commubial. gloss. 7. n. 57. Ludovic. Molin. de Hispano primol. lib. 1. cap. 12. num. 29. versiculo, Primò hæc investigatio, § numer. seqq. ubi quid in hodiernis majoratibus? & eod. lib. 1. cap. 16. num. 32. § 33. dictam etiam sententiam tenet Michaël. Cras. in tract. de successioib. §. Fideicommissum, quaest. 56. num. 6. Gorne. conf. 294. num. 8. versiculo, Multo autem minus, lib. 3. Riminald. Jun. conf. 20. num. 27. lib. 1. Socin. Senior. consilio 46. numer. 13. § conf. 75. num. 17. lib. 1. Ferdinand. Vasquez Mench. de succes. creat. l. 1. §. 10. n. 87. communem dicens, & ab hac in judicando & consulendo non esse recedendum tenet Marc. Ant. Peregrin.

Peregrinum. de fideicommiss. art. 40. num. 39. versiculo, Rursus textum illum, Joann. Cephal. conf. 272. n. 35. Francisc. Martzar. de fideicommiss. 2. part. q. 45. n. 59. Petr. Surd. conf. 116. num. 18. 19. & 20. lib. 1. Hercules Marefcot. variar. resolut. lib. 2. cap. 61. n. 4. Petra de fideicommiss. quæst. 3. num. 2. & sequentibus, & quæst. 6. n. 30. Francisc. Becc. conf. 97. num. 6. lib. 1. Rota Roman. novissimar. ex congestis à Prospero Farinac. dec. 318. num. 2. part. 1. Cardin. Seraphin. decis. 321. n. 13. Ludovic. Censeo de censibus, 1. part. cap. 2. q. 1. art. 6. n. 6. & decis. 45. n. 2. quas post prædictum tractatum adj. cit.

6 In contractibus * autem facta alienationis prohibitio, licet dominii translationem non impediatur, ad interesse tamen actionem tribuit, text. in l. Ea lege, 3. C. de condit. ob caus. ubi gloss. verb. Alienaret, l. Si ita quis, 135. §. Ea lege, D. de verb. oblig. l. 43. tit. 5. part. 5. ubi Gregor. Lopez, verbo, Non vale, Ludovic. Molin. dict. lib. 1. cap. 12. num. 30. ubi latè n. seqq. an in majoratibus hodiernis hujusmodi inter prohibitionem in contractu, vel in ultima voluntate differentia procedat? Menchac. dict. §. 10. n. 82. hujus rei, discriminiquè rationes reddens, Cardin. Domi. Tusch. practicar. conclus. littera P. concl. 895. n. 5. Jacob. Menoch. de præsumpt. l. 4. præsumpt. 189. n. 109.

7 Quid autem de prohibitione alienationis in donatione causa mortis apposita dicendum? an ultimæ voluntatis, contractivè naturam assumat? Et idem de ea, quod * de prohibitione in testamento facta judicandum, breviter respondetur. Licet enim causa mortis donatio, quoad ordinationem * contractui æquiparetur, & in multis casibus ei similis sit; text. in l. Tam is, 25. D. de donat. caus. mort. l. Post legatum, 5. §. Qui mortis causa, D. de his, quib. ut indig. l. Etiam, 11. (§. ubi not. Gottfried. verbo, Donationes. littera V.) D. de inofficios. testam. gloss. in l. 2. D. de dot. præleg. Petr. Surd. conf. 71. n. 11.

8 Quoad effectum * autem, ultimæ voluntatis sortitur naturam; text. in §. 1. instit. de donat. l. fin. C. de donat. l. fin. C. de codic. junctâ leg. fin. C. de donat. caus. mort. l. Non videtur, D. eod. titulo, Petr. Surd. dict. consilio 71. n. 8.

9 Sicquè alienationis in ea facta prohibitionem dominii translationem * impedire, dixit in specie Raphaël Cuman. in dict. l. Filiusfam. 114. §. Divus, D. de legat. 1. ad fin. & conf. 218. (incip. Filius familias suam ultimam voluntatem condidit) cujus dictum refert (pluribus comprobans) Jas. in dict. §. ivi, 1. lectur. n. 8. cum sequentibus. sequitur Ludovic. Molina d. c. 12. n. 34.

10 Et alienatione prohibita, omnis * dominii translativus, vel ex quo alienatio sequi potest, prohibitus videtur, text. in l. fin. C. de reb. alien. non alienand. & in Extravag. Ambitiosa extra de rebus Eccles. non alien. gloss. & Doctor. in dict. l. Si ita quis, 135. §. Ea lege, D. de verbor. obligat. l. 1. C. de fundo, dotali, facit l. Oratio, 16. D. sponsalib. Decius conf. 445. num. 2. Anchar. conf. 402. num. 5. & seqq. Alexand. consilio 41. n. 5. lib. 6. Riminald. Jun. conf. 585. n. 76. Marc. Ant. Natta conf. 110. n. 11. & conf. 543. n. 14. Francisc. Becc. conf. 52. n. 2. Joann. Cephal. conf. 153. n. 109. & conf. 377. n. 26. Jacob. Menoch. conf. 101. n. 22. & conf. 1023. n. 18. & conf. 1099. n. 19. ubi de communi Arias Pinell. in l. 1. part. 3. n. 18. 19. & 20. C. de bonis matern. Petr. Anton. Petra de fideicommiss. quæst. 8. n. 44. 45. & 109. Marius Giurba in consuet. Senat. Messanens. cap. 14. gloss. 4. n. 4. 5. & 6. part. 1. Joseph. Seise decis. 121. num. 10. & decis. 30. n. 1. 6. Joan. Petr. Fontanel. de pact. nupt. clausula 4. gloss. 1. n. 79. Petr. Cened. pract. quæst. part. 1. q. 11. n. 11. & 12. Joan. à Castillo de usufruct. d. c. 54. à n. 1. P. Ludovic. Molin. de just. & jur. disp. 464. n. 1. alter Molina de Priv. Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

mog. lib. 1. cap. 21. n. 25. Pelaëz de majorat. part. 4. quæst. 1. n. 8. Burlat. conf. 377. à n. 1. Petr. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 56 num. 18. & dec. 278. n. 2. decis. 254. n. 20. & decis. 326. n. 27. Tiberti. Decian. conf. 62. n. 9. lib. 4. Cald. Pereyra de emphyteus. extinction. cap. 5. n. 37. Cardinal. Tusch. pract. conclus. littera A. conclus. 257. n. 1. & littera P. conclus. 898. n. 1. & sequentibus. & conclus. 900. n. 1. & sequentibus. ubi latissimè Joan. Aloyf. Ricc. collect. 466. Aurel. Corbul. de jure emphyteu. cap. 14. ampliatur. 49. n. 2. Ovidius de Amic. eod. tract. de jure emphyt. q. 94. n. 5. & seqq. & q. 14. n. 3. Nicolaus intrigoi. conf. 30. n. 62. & n. 63. lib. 1.

Et tam utilis, quam directi dominii impeditur translatio, Castillo dict. cap. 54. n. 1. Menoch. dict. c. 1023. n. 15. P. Molina dict. disp. 464. Marius Giurba dict. gloss. 4. n. 13. & alii ex proximè relatis, faciliusque ex infra dicendis apparebit.

Hinc fit, quòd cum locatio ad longum tempus dicatur alienatio, * cum ex ea dominum utile transferatur, l. 1. §. 2. D. si ager vestig. Dyn. Bart. & alii per text. ibi & in l. 1. §. Quod autem ait, D. de superficieb. latè Andr. Tiraquel. de retract. linag. §. 1. gloss. 14. n. 79. Didac. Covarru. l. 2. variar. cap. 16. n. 1. versiculo, Ex quo apparet, Ludovic. Molin. de Hispano. primog. l. 1. cap. 21. n. 16. Molin. Theolog. de justit. & jure, tom. 2. disput. 445. n. 6. Anton. Gamma dec. 16. n. 3. versiculo, Solent advocati, ubi de communi Caldas Pereyra supra, cap. 1. n. 9. & cap. 2. n. 1. ubi etiam de communi, Stephan. Gratian. discept. Forens. c. 460. n. 55. & cap. 520. n. 6. & alii ex proximè referendis.

Ideo prohibitum alienare, nec ad longum tempus locare posse, * est communis Doctorum resolutio, ut (post alios) tenent Jas. conf. 29. n. 1. & per tot. l. 1. Andr. Tiraquel. supra n. 82. Riminald. Jun. conf. 384. n. 17. Jul. Clar. in §. Emphyteusis, quæst. 19. ad fin. & in §. Feudum, quæst. 33. Covar. dict. 16. n. 1. & sequentibus. Ludovic. Molin. dict. cap. 21. n. 5. & seqq. alter Molina dict. disput. 464. n. 1. versic. Alienatio duobus modis, Joan. Matienz. in l. 7. gloss. 1. n. 13. tit. 11. l. 5. novæ Reg. Collect. Arias Pinell. dict. 3. part. n. 66. Marius Giurba supra n. 10. Anton. Gomez in l. 40. Taur. n. 84. Anton. Gamma ubi supra, & dec. 390. Petra de fideicommiss. dict. quæst. 8. n. 8. Joseph. Ludovic. decis. Lucens. 64. Petr. Cened. dict. quæst. 11. n. 14. ad fin. Cardinal. Tusch. dict. littera A, concl. 257. n. 17. & 19. communem dicens, & concl. 261. n. 5. & 7. Cald. Pereyra dict. cap. 1. n. 10. & cap. 4. n. 43. in fin. & n. 44. & sequentibus. & cap. 5. n. 32. de emphyt. extinct. interit. & revocat. Camil. Borrel. in summa decis. tit. 16. de locatione bonor. n. 3. Joan. Cutier. id l. Nemo potest, n. 5. D. de legat. 1. Joan. Aloyf. Ricc. collectan 694. Aurel. Corbul. de jure emphyteu. part. 1. tit. de causa privationis ob alienationem ampliationis 25. & 48. Ovid. de Amicis eod. tractat. quæst. 15. n. 5. & seq. Cæsar. Barzicus dec. 17. n. 24. Alexand. Trentacin. variar. resolut. l. 2. tit. de minoribus, resolutione 9. n. 38.

Diciturque in hoc casu longum tempus, * si ad decennium locatio fiat, gloss. in dict. l. 2. in fin. D. si ager vestig. vel emphyt. pet. & id l. Cum de in rem, vers. 6. verb. Longo, D. de usuris, Paul. Castrenf. in l. Si filiofamilias, 26. §. si vir in quinquennium, n. 1. D. soluto matrimonio, Andr. Tiraquel. de retract. linag. d. §. 1. gloss. 6. n. 9. in fin. communem dicit Didac. Covarr. cap. 16. dict. versiculo, Ex quo apparet, Cardin. Francisc. Martica de tacit. & ambig. convent. lib. 13. tit. 45. n. 11. Hieronym de Monte in tractat. finium. cap. 5. n. 18. Arias Pinell. dict. 3. part. n. 63. Roland. à Valle conf. 9. n. 16. lib. 3. ubi testatur de communi, propè infinitos referens communem ac magis communem asserens Vincent. Carot. in tract. de lo-

- cat. & conducto tit. de locatione ad longum tempus, q. 1. n. 2. folio mihi 54. Cardinal. Tusch. dict. conclus. 257. n. 17. Emanuel Suarez in Thesaur. recept. sententiar. littera C. n. 197. & littera T. n. 3. Caldas Pereyra de emphyteus. extinct. dicto cap. 1. n. 9. & alii ex proximè supra relatis.
- 16 Vel etiam si ad novem annos * cum pacto de renovando locationem de novennio ad novennium locatio fiat; Alexand. conf. 265. l. 2. & conf. 104. n. 6. lib. 3. Jas. in l. Manumissiones, n. 6. D. de just. & jure, Felin. in cap. Quæ in Ecclesiariam; n. 87. extra de constitut. Marius Giurba dict. cap. 14. gloss. 4. n. 10. Cardin. Mant. de tacit. & ambig. convent. l. 4. tit. 30. v. 48. & 49. & lib. 2. tit. 22. n. 10. & lib. 13. tit. 45. n. 14. plures referens, communemque asserens Vincent. Carot. de loc. tit. de location. de novennio in novennium, quæst. 4. n. 1. folio mihi 55. Qui n. 2. idem ubi de quinquennio * in quinquennium fuit pactum, dicit, quia hæc simul juncta, faciunt longum tempus, ex Lappo alleg. 12. & ubi latè Mandos. in addition. Anton. de Padilla in l. Quoties plures, n. 8. D. de legat. 2. Dyn. Alexand. & alii, quos ibi adducit; latè comprobatur, & firmat Borgnin. Cavalcan. decisio Favisan. 43. n. 6. & 9. p. 1. Secus si absque tali pacto de renovando * locationem de novennio in novennium, vel de quinquennio in quinquennium locatio fiat, quia ad longum tempus non dicitur: tenet idemmet Carot. dict. tit. de locatione ad longum tempus, quæst. 1. n. 23. & dict. tit. de locatione de novennio in novennium, quæst. 4. §. versiculo, Limita aliud esse, si fiat de novennio simpliciter; Nicol. Intrigliol. consilio 29. num. 54. lib. 1. Francisc. Marzar. de fideicommiss. quæst. 38. n. 51. part. 2.
- 19 Sic nec prohibitus alienare, in emphyteusim † dare poterit, text. in dicta l. fin. C. de rebus alienis non alien. ibi: Nec emphyteuseos contractus, dict. Extravag. Ambrosiosæ, Cardinal. Francisc. Mant. de tacit. & ambig. lib. 2. tit. 7. numer. 2. P. Ludovic. Molina dicta disputat. 464. Petrus Antonius Petra dicta quæstion. 8. num. 32. Joan. Petr. Fontanel. dicta clausula 4. gloss. 13. num. 1. & 5. Marius Giurba dicto cap. 14. numero 12. Ludovic. Molin. de Hispanor. primog. dict. cap. 21. numero 22. Francisc. Masar. dict. quæst. 38. Joan. Aloyf. Ricc. dict. collectan. 466. vers. Infero sextò.
- 20 Nec usumfructum * concedere, vel super illa re constituere, d. l. fin. C. de reb. alien. non alien. ibi: Sed & ususfructus dationem. Bald. in l. Proprietatis, n. 1. C. de dot. promis. & consilio. 415. in princip. lib. 1. Andr. Tiraquel. de retract. linag. d. 2. §. 1. gloss. 7. num. 41. Ludovic. Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 20. n. 3. Petr. Cavall. conf. 147. n. 16. lib. 2. Anton. à Quesada divers. quæst. jur. cap. fin. num. 20. Petr. Barbos. in l. ususfructu. 58. num. 15. vers. item & juxta hæc, & num. 16. D. soluto matrimonio, Giurba d. gloss. 4. num. 15. Aldroband. consilio 36. num. 43. Castillo de ususfruct. d. cap. 54. n. 3. Card. Tusch. practicar. conclus. littera A, conclus. 261. num. 8. Francisc. Burfat. conf. 377. num. 1. & 4. Jacob. Menoch. conf. 1032. num. 13. Achil. Pedroch. consilio 7. num. 71. & 82.
- 21 Nec annuus census * super re alienari prohibita constitui potest, cum census impositio alienatio dicatur. Bald. in cap. Ad audientiam, el 2. num. 11. de rescript. Petr. Fall. in pract. censuali, verbo. Hujusmodi census super rebus, n. 41. Felician. de solis de censibus. tom. 2. l. 2. cap. 4. n. 4. Ludovic. Velasquez. de Avenda. eodem tract. de censibus, cap. 62. n. 7. Rota Roman. diversor. dec. 480. num. 1. & 2. part. 1. & decis. 121. num. 5. part. 2. Et ita sæpè resolutum apud eandem Rotam Roman. testatur Ludovic. Cens. de censibus, decis. 9. num. 3. & decis. 45. numer. 1. & 2. (quas post prædictum de censibus tractatum locavit) & plures alios referens idem ipse de tract. part. 1. cap. 2. quæst. 1. art. 6. numer. 5. & 6. Ubi hanc adeo veram dicit conclusionem, ut ne eas esse credat, de filius veritate dubitari, camquæ magis communem dicit Joan. Aloyf. Ricc. d. collect. 466. vers. Infero primò Paul. Æmil. Verall. decisio. 17. part. 1. tenet (resolutum ita fuisse dicens in Rota) Marta in summa succes. legal. 3. par. q. 3. art. 5. num. 3. Limitans num. seqq. si in fructibus duntaxat rei alienari prohibita casus imponatur.
- Undè neque viro cum consensu uxoris, * neque uxori cum consensu viri, neque utrique simul censum in fundo dotali imponere licere; apud Senat. Messanen. in præxi receptum testatur Marius Giurba disp. cap. 14. gloss. 4. numer. 23. multos pro hac sententia allegans, qui tamen id in specie non probant. Qua de re consulendi Petr. Foller. proximè relato loco, numer. 22. Guil. Rodoan. de reb. Eccles. non alienand. in titul. de const. annu. cens. numer. 20. Felician. de cens. tom. 1. lib. 2. cap. 3. numer. 13. 14. & 18. latissimè Velasq. de Avend. eodem tract. de cens. c. 79. per tot. Ludovic. Cens. de cens. 1. par. cap. 2. quæst. 1. art. 5. numer. 6. & seqq. usque ad fin. Garzia Mastri. in addition. ad Petr. Gregor. in tract. de censibus, quæst. 5. numer. 105. & seqq.
- Hinc est, quòd neque super re emphyteutica * absque Domini consensu emphyteutæ censum imponere licebit, ex text. in d. l. fin. cum absque Domini consensu alienare prohibeatur, l. 2. C. de jure emphy. censusque constituto alienationis species sit, ut sup. num. 21. diximus, & tenet hanc sententiam Virgi. Boccac. in tract. de cens. p. 2. num. 76. Aurel. Corbul. de jure emphy. c. 14. de causa privationis ob alienationem irrequisito Domino factam, ampliatio. numer. 1. præcipuè numer. 16. Velasq. de Avend. de censib. cap. 67. per tot præcipuè numer. 3. dicitque eam magis veritati consonam P. Azor instit. mor. p. 3. lib. 10. c. 7. q. 4. Marti Bonac. de contract. disputat. 3. quæst. 4. punct. unic. numer. 12. latè: ac novissimè (pluribus modis contrariis respondendo) firmat Ovid. de jure emphy. quæst. 20. ex n. 5. cum seqq.
- Multas hac in re videre licet distinctiones (præter assignatas à proximè relatis) apud Felician. de Solis de cens. d. 1. tom. lib. 2. cap. 4. ex num. 15. Gaspar. Rodrig. de annuis reddit. lib. 1. quæst. 3. num. 3. Ludovic. Cens. de censib. 1. par. cap. 2. quæst. 2. art. 2. per, tot. Apud quos etiam quid in vassallo, & aliis Dominis utilibus tantum, videri poterit, & apud Felician. ubi supr. ex num. 19. Ludovic. Cens. d. loco, art. 1. & 2. per tot. & apud alios adductos per Mastri. in addit. ad Petr. Greg. d. q. 5. n. 154.
- Neque alienare prohibitus hypothecam in re stabili constituere potest; * text. in l. d. fin. C. de reb. alien. non alien. ibi: Vel hypothecam, vel pignoris nexum penitus prohiberi, & in l. 1. §. Eam rem, D. quæ res pignori oblig. possint, l. Si ususfructum. 23. §. In summa, D. de liberali caus. cap. 1. & Hac edictali de prohibita feud. alienat. per Federic. d. Extravag. Ambrosiosæ de reb. Eccles. non alienand. Bald. in cons. 21. lib. 1. Additi Felini in cap. fin. num. 8. vers. Alienare, de accusat. Didac. Ceva lib. 2. var. resolut. à cap. 16. num. 2. Anton. Gom. in l. 40. Tauri, num. 83. P. Molina d. disp. 464. Joan. Matienz. in l. gloss. 14. num. 1. tit. 10. lib. 5. novæ Reg. Collect. Joan. Gutier. de tutel. par. 2. cap. 21. num. 2. Avendan. de cens. cap. 76. num. 3. Cardinal. Tusch. practic. conclus. littera A. conclus. 257. num. 28. Caldas Pereyr. de emphyt. extinct. interitu, & resolut. cap. 5. num. 31. & in l. Si curatorem habens, gloss. Venundedisti, num. 3. C. de in integr. resti. Jacob. Menoch. de arbitrar. casu 432.

su 432. num. 9. Ludovic. Cens. de censib. 1. par. cap. 2. quæst. 2. art. 2. n. 7. Jacob. Cancer. var. res. cap. 12. n. 40.

26 Licet contrariam * profiteantur sententiam Aret. conf. 75. num. 2. Plotus conf. 19. num. 20. Jul. Clar. in *Emphyteusis quæst.* 18. Cardin. Francisc. Mant. de tacit. *ambig. convent. lib. 2. tit. 28. n. 51.* Anton. Gamma decif. 108. per tot. Reyger. Thesaur. juris, litera A. verbo, Alienatio. 182. Vincent. Carot. decif. 117. num. 9. Barnab. Cornazan. dec. 10. nu. 14. *seqq.* negans (ex verbi saltem proprietate) alienationis verbo hypothecam contineri.

27 Et quòd res emphyteutica tam Ecclesiæ, quàm privati possit hypothecari, * pignorari, vel super ea absquè Domini consensu servitus imponi, quin ob id à jure suo cadat emphyteuta est gloss. in l. fin C. de jure emphyteut. verbo, aliis vendere. versic. Item an pignorare, quam sequuntur omnes teste Jas. ibi num. 78. plenè Aurel. Corbul. de jure emphyteut. cap. 14. limitat. 33. n. 1. *seqq.* infinitos pro hac sententia adducens, sequitur Ovid. de Amic. de jure emphyt. quæst. 14. num. 4. *seqq.* ubi contrarius respondet Ludovic. Cens. de censib. dict. 1. part. cap. 2. quæst. 2. art. 2. num. 3. Statil. Pacific. de Salviano interdicto, inspectione 3. c. 2. numer. 25. *seqq.* qui omnes hanc communem dicunt, multisque aliis firmant.

28 Inter alias autem ad contraria solutiones, ea præcipuè assignatur; Alienare prohibitum posse rem in pignus dare, in tacita * prohibitione, non in expressa, ut pluribus relatis, tradit Statilius Pacific. ubi supra numer. 45. Ludovic. Cens. (ita apud Rotam pluries judicatum asserens) loco proximè relato num. 6. 7. *seqq.* 8. Magnam tamen adhuc vim pati videntur contraria jura indistinctè loquentia. Cujus nunc omittimus disputationem, ut ad propositum, & institutum nostrum redeamus; & quia abundè per jam relatos de his actum, quique in casus contingentia consuli poterunt.

29 Et secundùm suprà dictam distinctionem, quod communiter dicunt Doctores, Alienare prohibitum nullum imponere servitutem * posse, recipit intellectum dicta l. fin. C. de rebus alienis non alien. ibi: Similique modo *seqq.* servitutes minimè imponi. capit. Nulli extra de reb. Eccl. non alien. Bald. in l. In Provinciali, C. de servitut. *seqq.* aqua, Jas. in dict. l. fin. num. 147. *seqq.* 148. C. de jure emphyt. Arias Pinel. in l. 1. 3. par. num. 18. C. de bon. matern. Didac. Spino. de testam. gloss. 19. à num. 76. Velazq. de Avendanno de censib. c. 76. num. 3. Marius Giurba dict. gloss. 4. num. 14. Cardin. Tusch. dict. littera A, concl. 161. num. 18. *seqq.* littera P. conclus. 900. per tot. ubi latè Anton. Gomez. in l. 40. Tauri, n. 85. versic. Sed his non obstantibus.

30 Item nec servum dotalem manumittere * poterit. Jacob. Thomingi. dec. 49. Marius Giurba dicta glossa 4. num. 17. Joan. Alyf. Ricci. dict. Collectan. 466. vers. infero septimò: de qua re latè Petr. Barbof. in l. 1. 5. part. num. 80. *seqq.* 81. D. soluto matrimon.

31 Nec dotalis debitoris obligationem novare, † juxta text. gloss. *seqq.* DD. in l. Si cum dotem, 23. *seqq.* Si mulier, D. solut. matrimon. tenet Marius Giurba loco proximè relato, adducit etiam Sforzi. Oddum de restit. in integrum, q. 13. n. 59. *seqq.* 62. & alios.

32 Nec alienare prohibitus alienationi expressè * poterit consentire, text. in l. Cum quis possit, 126. §. Cui autem donare, D. de reg. jure Nec tacitè, cum alienare videatur, text. in l. Alienationis verbor. signif. Marc. Anton. Natta conf. 571. n. 11.

33 Eaque ratione nec fidejubere * in contractu rei alienari prohibitæ, quia fidejubendo alienationi consentire videtur: Joan. Steph. Lamberteng. de contract. gloss. 1. n. 50. Anton. Hering. de fidejussor. cap. 15. num. 115. Marius Giurba dict. cap. 14. gl. 4. n. 18. alios in id referens.

Nec super tali re poterit compromittere, * cum ex compromisso alienatio qui possit, ut tenent Canonistæ in cap. Cum tempore de arbitris, Bart. conf. 159. n. 4. *seqq.* l. 1. Jas. in dict. l. fin. n. 119. C. de jure emphy. Paul. Castr. conf. 400. propè fin. vers. Contrarium, lib. 2. Cornel. Benincac. de paupert. speciali 10. in contract. n. 6. in fin. Andr. Tiraquel. de legib. commubia. l. 16. gloss. 5. n. 203. Cald. Pereyr. de emphyteus. extinct. cap. 5. n. 44. Cardinal. Tusch. littera P. dict. concl. 898. n. 1. *seqq.* concl. 900. n. 6. *seqq.* littera C. concl. 501. n. 3. *seqq.* littera A. concl. 261. n. 14. latissimè Ovid. de Amic. de jure emphyt. quæst. 94. ex n. 5. præcipuè n. 9. usque ad finalem, Arias Pinel. in dict. l. 1. 3. par. n. 44. C. de bonis maternis. Idem (ex plurimis) in transactione dicent, ibidem in versic. Idem posset quis dicere in transactione, &c. hanc Gratianus disceptat. Forens. cap. 376. n. 10. *seqq.* 11. Joan. Aloyi, Riccius dict. Collect. 466. vers. Infero secundo.

Nec in testamento de re cujus alienatio prohibita est, disponere * poterit, vel heredem in ea institueret, text. est in l. Si quis prioris, 8. *seqq.* Certum, ubi etiam gloss. verbo, Instituendo, C. de secund. nupt. *seqq.* in dict. l. Peto, 71. *seqq.* Fratrem, ubi Bart. not. n. 2. *seqq.* dict. l. Si ita quis, 135. *seqq.* Ea lege, D. de verbor. oblig. *seqq.* in l. Ex hoc edicto, 9. *seqq.* Alienare, D. de alienat. jud. mutand. causa fact. Andr. Tyraq. (multos referens) de retract. ligna. §. 26. glossa 1. n. 5. communem opinionem testatur Vasquez Mencha. de succ. creatio. l. 1. dict. §. 10. n. 91. Caldas Pereyra de emphyt. extinct. cap. 5. n. 42. Cardinal. Tusch. littera A. concl. 257. n. 10. *seqq.* concl. 263. ubi latissimè, Octavian. Olasc. dec. Pedem. 85. n. 3. *seqq.* 11. Joan. Aloysius Ricc. dict. Collect. 466. versic. Infero octavo. Ita concludit Francisc. Marzarius fideic. 2. parte, q. 41. num. 55. communem dicens, Petrus Surdus consilio 10. n. 12. *seqq.* consilio 357. n. 6.

Suprà dicta tamen omnia in alienatione voluntaria, non verò in ea, quæ propter necessitatem, vel paupertatem fit, procedunt. Propter illam namque (prohibitione non obstante) poterit fieri, alienatio, alienatæquè rei transferretur dominium. Prohibitio enim alienationis, necessariam * nequaquam includit; text. in l. 1. D. de fundo dot. l. Alienationes, 13. D. famul. erciscund. l. Divus, 5. (& ibi communiter Doctores) D. de peti. heredit. l. Mulier, 22. *seqq.* Cum proponeretur, D. ad Senat. C. Trebell. l. Qui potuerunt, 27. D. de manumiss. testament. text. *seqq.* ibi DD. in l. Filiusfam. 117. §. divi, el. 2. D. de leg. 1. dict. l. Peto, 71. §. Prædium, D. de legat. 2. l. Pater filium, 36. D. de leg. 3. Alexand. conf. 206. n. 4. l. 6. Riminald. Jun. conf. 528. n. 27. Andreas Tiraquel. de retract. linag. §. 1. gloss. 14. n. 9. *seqq.* in legib. commubia. l. 16. gloss. 8. num. 200. Cornel. Benincac. de paupertat. special. 4. in contractib. n. 31. *seqq.* 37. *seqq.* speciali 10. ibidem n. 18. Roland. à Valle conf. 21. n. 13. *seqq.* *seqq.* (ubi latissimè) l. 1. Aymon Craveta conf. 25. num. 3. *seqq.* 4. *seqq.* conf. 6. n. 91. Ludovic. Mexia de taxat. panis, concl. 5. n. 133. Ant. Gomez. in dict. l. 40. Tauri, n. 87. Flamin. Paris. de refig. benefic. l. 5. q. 6. n. 162. Arias Pinell. in dict. l. 1. 3. part. n. 49. col. 3. vers. Notum enim est in jure, C. de bonis matern. Petr. Surd. de aliment. tit. 8. priv. 56. n. 39. *seqq.* tit. 9. q. 26. n. 121. *seqq.* q. 32. n. 12. idem conf. 351. n. 12. *seqq.* seq. cens. 367. n. 16. *seqq.* n. 42. *seqq.* dec. 254. num. 6. *seqq.* decif. 86. num. 8. Cardinal. Tusch. dicta littera A. conclus. 262. à num. 1. *seqq.* num. 18. *seqq.* *seqq.* littera N. concl. 18. *seqq.* lit. D. concl. 791. n. 12. Frederic. de solis in tract. de dote, quæst. 36. num. 6. Thier. Dec. conf. 11. num. 54. l. 4. Mart. Coller. de aliment. l. 2. cap. 1. num. 50. Joan. Petr. Fontanel. de part. nupt. clausula 4. gloss. 18. part. 5. n. 3. Joan. Cephal. conf. 311. n. 18. *seqq.* conf. 315. n. 31. Polidior Ripa obser-

vat. 215. n. 4. Petr. Anton. Petra de fideicommiss. qu. 8. n. 255. & 256. Lamberteng de contract. gloss. 1. n. 2. Marius Giurba sæpè dicto cap. 14. gloss. 6. n. 8. Gaspar. Rodrig. de annuis reddit. l. 2. quæst. 15. n. 81. Carpan. ad Statut. Mediolan. cap. 300. n. 61. part. 1. & part. 2. in cap. Collegiis, verb. Vel à Judice, n. 225. Martin. Montor. dec. 1. n. 11. Jacob. Menoch. de arbitrar. l. 2. cent. 2. casu 182. n. 66. & sequenti, Stephan. Grat. disceptation. Forensium, cap. 377. n. 15. & cap. 511. num. 9. Aurel. Corbul. de jure emphyteut. cap. 14. De causa privationis ob alienationem irrequisito domino factam, limitatione 20. per totam, Caldas Pereyra de jure emphyteut. libro 4. cap. de emphyteus. extinct. n. 50. & cap. 16. num. 50. & cap. 16. n. 22. Ovidi. de Amic. eodem tract. de jure emphyteut. quæst. 16. n. 3. & sequentibus, Francisc. Hieronym. Leo dec. 90. n. 21. Nicola. Intrigliol. consilio 3. num. 58. & consilio 13. n. 77. & sequenti, lib. 1. eleganter Anton. Faber. in suo cod. definit. lib. 2. tit. 9. definit. 2.

36 Nec contravenire dicitur, qui ex necessaria causa * alienat, juribus proximè relatis, & tenent Riminaldus Junior. consilio 147. n. 21. Francisc. Becci. consilio 100. n. 6. plures referens Marchabrun. consilio 76. n. 28. Fabius Turret. consilio 6. n. 6. lib. 3. Jacob. Menochius de præsumptionibus, lib. 4. præsumptione 189. n. 106. & consilio 381. num. 82. Marius Giurba dict. glossa 6. n. 2. Joan. Jannez Parlador. rerum quotidianarum, lib. 2. capite fin. 5. part. 2. 3. n. 37. apud quem etiam aliqua inter voluntariam, & necessariam alienationem differentia potuerunt videri, different 128. per tot.

37 Semperquè necessarius actus à quacumque generali dispositione (etiam prohibitiva) * censetur exceptus, text. in l. 2. §. Itidem agitatam, D. ad leg. Rhodi. de jact. l. Generaliter, 3. §. Spurious. D. de decurionibus, Andreas Tiraquel. de legib. connubialibus, dict. glos. 8. num. 184. ad numerum 204. præcipue num. 200. & 201. Aymon. Craveta consilio 49. n. 91. Hieron. Marilian, dec. 76. n. 9.

38 Undè licet prohibita esse rei dotalis alienationem dixerimus, neminemquè lateat; ut tamen propinquorum necessitati succurratur, * constante matrimonio poterit dos alienari; text. in l. Quamvis. 21. & l. seq. D. soluto matrimonio, ubi notant Baldus, Cuman. & alii, text. in l. Mutus 76. §. Manente (ubi glos. fin. aliis concor. allegat) D. de jure dotium, Gerardus Maynardus decif. Tholosan. 21. lib. 3. n. 9. pluribus firmat Petr. Surd. consilio 367. n. 14. & 15. & n. 40. Palacius Rube. in repetio rubric. de donationib. inter virum & uxorem, §. 49. num. 3. Gaspar Baëça de non melior. ratione dot. filiab. cap. 11. num. 45. Anton. Gomez. in l. 50. Tauri, n. 25. ad medium. Petr. Barbosa ad leg. 1. part. 4. n. 133. versiculo, Amplia, & num. 134. D. soluto matrimonio; ubi contrarietatem sedare contendit, quoad alienationem rei dotalis ad sororem inopem dotandam (in hoc namque casu Palac. Rubr. Baëç. Gomez, & Barbof. nominatim loquantur.)

39 Utque pauperem patrem filia alat, dotem à viro repetere * potest secundum Cornel. Benincac. de paupert. speciali 1. in judiciis, n. 62. in fin. per text. in d. §. Manente, allegatquè etiam Secin. Junior. consilio 54. n. 26. in fin. Contrarium tamen dicit gloss. in d. §. Manente, verbo, Reddit, marito restituere nolente, nisi ad inopiam vergat.

40 Item licet res Ecclesiæ ad divinum cultum constitutæ, & consecratæ in Laicos alienari prohibeantur, cap. 1. de pignoribus, cap. Ad hæc, 4. de religios. domib. cap. Ea quæ, & cap. seq. 1. quæst. 3. c. Si forte, 16. quæst. 4. cap. 1. de reb. Eccles. non aliend. in Extravag. communib. cap. Mancipia, 3. in fin. de rer. permut. cap. Quæ semel. 4. 19. quæst. 3. cap. Semel Deo dicatum,

de regul. jur. in 6. Etiam si res consecratæ ipsorum lucorum sint, cap. Comperimus, 14. quæst. 6. Potiusquè comburi debeant, cap. Ligna, 38. & cap. seq. de consecra. dist. 1. text. in l. Sancimus nemini, 17. C. de sacro sanct. Eccles. gloss. unic. propè fin. in dict. cap. Quæ semel, latè Cornel. Benincac. de paupert. speciali 4. in contractib. n. 1. & seqq. & speciali 10. ibid. n. 16. & sequentibus. planè etiam Card. Tusch. practic. conclus. litt. A, conclus. 271. 272. & 273. & multi alii supra n. 14. adducti.

Ut tamen pauperum necessitati subveniatur, * ne frigore, aut fame pereant, vel ut à carceribus liberentur, ad captivorumquè redemptionem, sacratæ res, ad cultumque Divinum dicatæ alienari poterunt text. est in d. l. Sancimus, 17. vers. Excepta videlicet causa, cap. Sicut omnino, cap. Aurum, cap. Gloria Episcopi, 12. quæst. 2. exornat latequè comprobat Didac. Covar. lib. 2. var. d. cap. 16. n. 8. & 9. Cornel. Benincac. de speciali 4. in contract. num. 19. & seq. Guil. Rodoan. de reb. Eccles. non alienand. casu 30. quæst. 1. §. Extantibus prædictis, numero 5. & 6. & rubric. 20. per totam. Nicolas Bœtius decif. 128. n. 3. Everard. in topic. legal. loco Apari, n. 3. Joan. Gratian. regula 185. num. 5. Petr. August. Morla in Emporio juris, part. 2. tit. 1. D. de legib. quæst. fin. num. 36. Petr. Surd. de aliment. tit. 6. quæst. 12. num. 11. & tit. 4. quæst. 9. num. 4. & 5. Nicol. Intrigliol. consil. 1. num. 186. (communem asserens) part. 1. Joan. Maria Novar. in praxi electionis, & variat. fori, quæst. 44. num. 5. & seqq. sect. 2. Marc. Anton. Genuens. in practicab. Ecclesiast. quæst. 199. n. 2. Hieronym. Buccaro. de differ. 100. n. 15.

Qui omnes id firmant etiam si pauper, captivus, vel incarceratus culpa sua, non tamen ad casum præordinata, ad paupertatem, captivitatem, vel carcerem devenit; estque sententia glossæ unice in cap. Sacrorum, 72. quæst. 2. quam sequitur (singularem, ab omnibusque approbatam, & communiter receptam dicens) Petr. Surd. consil. 367. n. 42. & 43. Jacob. de Graffis decif. casuum conscient. cap. 96. part. 7. lib. 2. Ludovic. Maxia in pragm. taxæ panis, conclus. 2. n. 8. & Nos latius q. fin.

Res etiam à testatore alienari prohibita, fideicommissio, vel restitutioni subjecta, poterit à paupere gravato pro suis, & suorum (quos alere tenetur) alimentis, redemptione, vel exarceratione alienari; Bart. in auth. Res, quæ C. commun. de legat. num. 9. & 10. Paul. Castr. num. 13. Jas. 31. Curt. 30. Anton. a Padilla, 78. qui hanc communem profiteretur sententiam, rejecta glossæ ibi verbo, Obligationem, contrarium tenentis Dionys. Gothofred. ibidem, verbo, Sive donationis, littera I, Barth. Socin. regula 3. & reg. 324. Ludovic. Molina de Hisp. primog. lib. 4. cap. 6. num. 8. & 9. Petr. Surd. dict. tit. 6. quæst. 22. num. 11. & dict. conf. 367. n. 42. & 43. Anton. Gomez. in dict. l. 40. Tauri, num. 87. vers. Octavo. Franc. Marzar. de fideicommiss. 2. p. quæst. 40. num. 53. Joan. Vincent. Honded. conf. 72. num. 7. lib. 1. Hieronym. Gabri. conf. 153. n. 19. lib. 2. Jacob. Menoch. conf. 247. num. 9. lib. 3. & de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 191. n. 1. & seqq. præcipue n. 7. & præsumpt. 192. n. 1. plenissimè Nicol. Iutrigl. de substit. cent. 3. quæst. 73. n. 393. & seqq. & n. 410. & seqq. Marc. Ant. Pereg. de fideicommiss. art. 2. n. 82. Vincent. Fusar. de subst. q. 536. n. 1. & 3.

Vel etiam pro filia in subsidium dotanda, * text. in dict. auth. Res quæ, ubi Bart. n. 3. per text. ibi, & in dict. l. Mulier, 22. §. Cum proponeretur, D. ad S. C. Trebell. & in l. A. filia, 62. D. eod. communem dicit Jas. in dict. l. Filiusfam. 117. §. Divi, n. 59. Ripa n. 70. Ferdin. Loazes n. 341. D. de legat. 1. Jas. in dict. auth. Res quæ n. 24. & ibi communiter Scribentes, plenè Jacob. Menoch. de præsumpt. l. 4. præsumpt. l. 4. præf. 189. num.

189. n. 1. & seqq. & præsumpt. 190. n. 1. & seqq. & de arbitrar. casu 182. nu. 68. lib. 2. & conf. 33. ubi latè conf. 95. n. 190 conf. 127. n. 28. conf. 105. n. 132. conf. 935. n. 20. ubi de magis communi, & conf. 1078. n. 1. & 2. Anton. Gomez. in dict. l. 40. Tauri, n. 87. Francisc. Divius decis. 18. n. 6. Stephan. Gratian discept. Forens. cap. 43. n. 27. & 34. & cap. 65. num. 6. Hercul. Marefcot. variar. resolut. lib. 2. resolut. 69. num. 1. & seqq. infinitos referens Marius Giurba (communi omnium calculo hanc receptam dicens) in conf. Messan. cap. 1. gloss. 2. num. 101. dict. par. 1. Petr. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. num. 4. & quæst. 31. num. 15. Cardin. Tusch lit. D. concl. 747. ubi latè, Andr. Gail. practic. observ. lib. 2. observat. lib. 137. n. 17. Gregor. Lopez in dict. l. 6. verb. Que no la puedan vender, Roderic. Xuar. in l. Quoniam in prioribus, limit. 2. num. 10. C. de inoffic. testam Didac. Castil. lo in dict. l. 40. Tauri, n. 22. Tell. Ferdinand. in 14. Gaspar Baëca de non meliorand. rat. dot. filiab. cap. 8. num. 3. & seqq. Hieronym. Zevallos commun. contra commun. quæst. 743. n. 2. Arias Pinel. in dict. l. 1. par. 3. n. 102. C. de bonis maternis, Andreas Fachin. controversiar. lib. 4. cap. 47. Borgnin. Cavalcan. decis. 82. n. 106. par. 3. Nicol. Intrigli. conf. 3. num. 8. & 9. lib. 1. Prosper. Farinac. dec. Rata Roman. 511. n. 1.

Qui omnes idem tam pro constitutione dotis quam pro ejus restitutione dicunt, ut utroque res fideicommissio, vel restitutioni subjectæ (si alia bona unde restitutio fieri possit, non extent) alienari possint. Tenet etiam (post gloss. & DD. in dict. auth. Res quæ) Covarruu. variar. lib. 3. cap. 6. num. 10. vers. Quarto tantum, Molin. ubi supra, n. 14. Marefcot. dict. cap. 69. n. 4. Cardin. Seraph. dec. 678. num. 5. Menoch. dict. casu 182. n. 69. & seqq. & consil. 33. dict. n. 12. cum seqq. & consil. 33. dict. n. 12. cum seqq.

Et siue alienatio prohibita sit tacite (ut quia bona fideicommissio, vel restitutioni simpliciter subjiciuntur) siue etiam expresse* (ut quia nominatim alienari prohibantur) communem dicunt Jaf. in dict. aut. Res quæ, num. 24. & D. Anton. de Padilla, n. 25. veriore, & magis communem Midac. Covar. lib. 3. variar. dict. cap. 6. n. 10. vers. Secundo hoc in tract. Ludovic. Molina de Hispano. primog. lib. 4. cap. 6. num. 10. Roland. à Valle conf. 84. num. 7. lib. 1. ubi communem, ab eaque in judicando, & consulendo recedendum non esse dicit, & conf. 81. n. 7. lib. 2. & conf. 27. n. 4. lib. 4. Hercul. Marefcot. dict. cap. 69. n. 7. Jacob. Menoch. d. præsumpt. 89. num. 96. & de arbitrar. lib. 2. cent. 2. dict. casu 182. & num. 69. Nicol. Intrigliol. dict. conf. 3. num. 6. ubi de magis communi, & recepta testatur, Francisc. Marzar. de fideicommiss. 2. par. dict. quæst. 48. n. 71. magis communem dicens, Michaël Grassus in & Fideicommissum, quæst. 57. num. 2. ubi etiam de magis communi, Tiber. Decian. consilio 10. num. 6. lib. 2. communem pariter asserens.

Quinimò eandem sententiam in casu, quo prohibitio facta esset à testatore expresse inhibendo, ne notis etiam ratione * fieret alienatio, tenuerunt Paul. Castrenf. conf. 80. dubio 1. lib. 1. Guid. Pap. dec. 69. n. & seq. Andr. Tiraquel. de primog. q. 61. n. 4. Alban. conf. 522. n. 6. Jacob. Menoch. de præsump. 189. n. 116. vers. contrariam opinionem, latè Petr. Surd. dec. 62. n. 11. ubi ita judicatum testatur, Hercul. Marefcot. dict. l. 2. ref. 69. n. 6. vers. Contrariam, & n. 17. Michaël Cras. in dict. & Fideicommissum, q. 95. n. 3. & 4. Francisc. Burfat, conf. 179. n. 8. lib. 2. hanc magis communem dicens, Joan. Baptist. Bosta de remed. subsidia remed. 6. num. 6. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiss. art. 42. n. 6. vers. Con-

traria verò, ubi communem firmat, & num. seqq. Francisc. Milanef. dec. 7. n. 41. & 42. l. 1. Joan. Cephal. conf. 683. n. 9. & 10. plures referens Marius Giurba in consuet. Senat. Messanens. c. 14. gloss. 7. & dict. cap. 1. gloss. 2. n. 103. Hieronym. Cevallos dicta q. 743. n. 2. Paul. Emit. Cal. de exceptio. part. 2. tit. 4. except. 7. n. 64. Quam sententiam amplexa fuit Rota Roman diversor. dec. 449. n. 1. part. 1. Rota Bononien. in collectis à Gypso dec. 47. n. 7. & 11. ubi de receptori, eamque tenet (contra Covarru. & alios) Andrea. Fachinc. lib. 4. controu. cap. 48. Francisc. Marzar. dict. q. 48. n. 72. vers. Contrariam tamen.

Qua tamen in re* (præter Covarr. Greg. Lopez. Anton. Gomez, & alios jam relatos) videndus Mo-
lina de Hispano. primogen. d. l. 4. cap. 6. n. 11. 12. 13. & 14. ac etiam Marius Giurba ubi supra dict. cap. 1. gl. 2. n. 103. & 104.

Sicut autem res fideicommissio, vel restitutioni subjectæ vel alienari prohibita, pro dote ad matrimonium contrahendum alienari possunt: ita & pro dotefiliae monasterium ingredienti constituenda. Cum utroque casu parentibus filias dotandi * subfit obligatio. Bald. in l. fin. num. 5. ad Senat. C. Trebelli. A-
lexand. conf. 139. n. 7. lib. 2. Petr. de Anchar. conf. 108. n. 4. Felin in cap. Ecclesia Sanct. Mariæ n. 79. versiculo, Caterum, extra de constit. Nicol. Everard. in locis legalib. loco à matrimonio carnali ad spirituale, n. 4. Petr. de Avendañ. responso 17. n. 4. Gregor. Lopez in l. 8. verbo, El padre, tit. 11. Jacob. Menoch. de præsumpt. 189. n. 91. & Nos diximus q. 15. num. 19.

Quare dictam in casu nostro sententiam * tenuerunt
Bart. in dict. auth. Res quæ n. 7. Bald. n. 13. Angel. n. 4. in fin. Salyt. n. 1. d. cit. communem Jaf. n. 18. & 23. Ferdinand. Loazes in dict. l. Filiusfamil. & Divi, n. 138. D. de legat. 1. Cornel. Benincac. de paupertate special. 10. in contractib. n. 20. & sequentibus, Jacob. Menoch. de præsumpt. 189. n. 90. Hercul. Marefcot. d. resol. 69. n. P. Thoma Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 26. n. 7. vers. Et hac. ratione Anton. Gomez in d. l. 40. Tauri, n. 87. versic. Septimò intellige, Petr. Ant. Petra de fideicommiss. q. 8. num. 418. Marc. Ant. Peregrin. eodem tract. art. 42. n. 57. Nicola. Intrigliol. de substit. centur. 3. q. 79. n. 238.

Nec solum pro filia legitima, & naturali dotanda, sed etiam naturali * tantum, si aliundè eam pater dotare non possit, Jaf. in dict. authentic. Res quæ, n. 7. D. Ant. à Padilla n. 64. Petra de fideicommiss. d. q. 8. n. 468. Ant. Peregr. eodem de fideicommiss. tract. art. 41. n. 50. & art. 42. n. 38. & consilio 15. n. 4. l. 5. Molina d. cap. 6. n. 9. Aldovin. consil. 103. n. 16. Menoch. d. l. 4. præsumpt. 189. num. 25. Stephen. Gratian. discept. 65. n. 7. & 8. Marius Giurba d. cap. 1. gloss. 2. nu. 102. Cardin. Tusch. littera D. conclus. 747. n. 4. & concl. 780. n. 136. Nicol. Intrigliol. de substitut. centur. 3. quæst. 73. n. 196. Alexand. Raudens. dec. 161. n. 268. Cum etiam Naturalem tantum pauperem teneatur pater dotare, † ex supra relatis, & dictis latè q. 15. ex n. 8. cum seqq.

Suprà dicta autem omnia, non solum pro testatoris descendens, sed etiam in transversalibus, * ad eosque dict. auth. Res quæ dispositionem ex rationis generalitate extendendam; tenuit (cum Corneo) Curtius Junior in dict. authent. Res quæ, num. 13. post gloss. in & Quam ob rem. in verb. Sufficeret. in auth. De restit. & ea quæ parit, & ibi Jacob. de Belvis. Rimin. Jun. conf. 324. num. 12. & Jacob. Menoch. conf. 33. n. 41.

Licet communis sit in contrarium (admittendam nempe in transversalibus d. auth. dispositionem non esse, sed in testatoris prohibentis descendens tantum) tenentque communiter DD. in d. auth. Res

qua, & in d. l. Mulier, 22. §. Cum proponeretur, D. ad Trebel. Ferdin. Loaf. in dict. l. filiusfam. §. Divi, n. 361. Didac. Covar. d. l. 3. var. resolut. cap. 6. n. 10. versic. Primum illud, Ludovic. Mol. d. l. 4. c. 6. n. 6. Vincent. de Franc. dec. 241. n. 1. §. 3. Caspar. Ant. Thesaur. in addit. ad patrem, dec. 192. n. 11. in fin. Padil. Pinel. Cephal. Petr. Paul. Æmil. Gal. Farinac. & plurimi alii, quos refert, & sequitur Mari. Giurb. d. cap. 14. gloss. 7. n. 9.

Consulendi tamen circa hanc rem erunt Jacob. Menoch. de præsumpt. 189. n. 41. & seq. Ant. Gomez in d. l. 40. n. 87. vers. Tertio Notabiliter, ibi: Unum tamen est, &c. Marc. Ant. Peregr. de fideicommiss. art. 42. n. 50. & 51. Steph. Grat. discept. Forens. c. 65. n. 7. & seqq.

54 Et in penitus extraneis * de auth. dispositionem locum habere, resque alienari prohibitas ad dotis constitutionem alienari posse, tenuit gloss. in auth. De restituend. & ea, quæ par. in §. Quam ob rem, verb. Si non suffecerit. ad fin. quam sequitur (singularem dicens) Bald. Novel. de dot. 6. priv. 13. communiter tamen ex jam relatis improbat.

Facultas verò alienandi, remque pro descendendum necessitatibus distrahendi, tam ad extentes, quam futuros, * (ex verosimili testatoris mente) extenditur, ut firmat Paulus Castrensis in d. l. Mulier, 22. §. Cum proponeretur, n. 2. Curt. Junior. in dict. authent. Res quæ, n. 11. & 22. ubi communem dicit, Ant. à Padilla. n. 91. quam sequitur (magis sibi placere asserens) Molina dict. cap. 6. n. 5. Petra dict. q. 8. n. 394. Joseph. Ludovic. dec. Lucens. 26. n. 96. Hercules Marescot. dict. l. 2. cap. 69. n. 23. ubi ita fuisse decisum testatur, contra Alciati opinio- coram Card. Seraphino, & sic post longam disputa- tionem tenuisse Senat. Pedemont. asserit Antoninus Thesaurus dec. 192. n. 11. argumentis Alciati con- trarium tenentis responso 640 satisfaciens, sequacium- que sententiam improbens, Jacob. Menoch. de præf. 189. n. 18. & seqq. Prosper. Farinac. decis. 457. n. 2.

56 Et non solum pro ipsamet dote, sive pro dotis parte * (si incongrua sit dos) poterit in prædictis casibus alienatio fieri, dosque augeri, Bald. Castr. & Jas. in dict. authent. Res quæ, ubi etiam Curti. Jun. n. 45. Jacob. Menoch. (alios referens) l. 4. dict. præsumpt. 189. n. 24. versicul. Extenditur primo, & sequentibus, & conf. 33. n. 22. l. 1. Hercul. Marefc. dict. cap. 69. n. 25. & sequent. ubi quæ in isto casu dos congrua dicatur, Cardina. Seraphin. dict. dec. 678. num. 1. 7. & 8. Farinac. ubi supra n. 1. Steph. Gratian. dec. 19. n. 5. Ant. Thesaur. dec. 192. n. 3. Aurel. Corbul. de jure emphyt. cap. 14. limitat. 20. & limit. 30. constatque aperte ex d. authent. Res, quæ, & expressius in corpore undè sumitur, in cor- pore undè sumitur, in d. authent. de restituend. & ea quæ parit in undeci. mens. d. §. Quam ob rem, collat. 4.

57 Sed etiam pro nuptiarum apparatu * expensisque in nuptiarum celebratione fieri solitis, cum sint de connexis, & appendicibus. Ita (post Salic. in dict. authent. quæ, n. 5. Aug. Bero. conf. 113. n. 44. l. 2. & alios) tenet Marc. Ant. Peregrin. de fideicommiss. dict. art. 42. n. 80. Menoch. sæpè repetito loco, n. 24. in fin. vers. Extenditur. secundò, Marescot. dict. cap. 69. numer. 14. & 15. qui testatur hanc am- plexam fuisse Rotam in Bononien. fideicommissi de formagariis, de anno 1577. coram felic. record. Clem. Papa VIII. tunc Avid. jure.

58 Semel. autem pro dote bona alienata, * etiam so- luto matrimonio si apud mulierem, vel ejus liberos remaneant, libera existunt, licet secus si ad patrem revertantur. Ita Bart. in d. authent. Res quæ, n. 8. cu- jus opinio communis est, quem sequuntur Jas. ibi n.

30. Curt. Juni. (communem etiam dicens) n. 27. vers. Secunda est, Marescot. dict. loco, n. 34. 35. & 36. Peregrin. supra, n. 20. Menoch. dict. conf. 33. n. 9. & dict. præsumpt. 189. ex n. 188. usque ad n. 193. Ubi etiam late usque ad n. 198. Quid si mulier dotem ex bonis fideicommissi constituit, & moritur maritus, deinde ipsa mulier, an talis dos ad fidei- commissum revertatur? ad hæredesve extraneos transeat?

Necessaria autem alienatio eatenus admittitur, quatenus necessitas * urget, text. in l. Magis puto. §. Item Prætor. D. de reb. eorum, l. Et si sine, 8. §. 1. 59 D. de minor. l. 1. ad fin. D. de feriis, l. fin. D. exercit. actio. l. Senatus, 16. D. de offic. Præf. Bart. in l. 1. §. Nunciatio, n. 28. D. de novi oper. nunciat. Bald. consi- lio 40. n. 3. l. 1. Decius conf. 403. n. 18. & 21. Ay- mon. Craveta conf. 100. n. 193. & 194. Marescot. supra, n. 26. Giurb. dict. cap. 14. gloss. 6. n. 3. Petra de fideicommiss. dict. q. 8. n. 311. Tiber. Decian conf. 20. n. 89. lib. 5. Alex. Raud. conf. 30. n. 220.

Undè si pro dote, alimentis, aliavè necessaria cau- sa alienatio faciendâ sit, fructusque fideicommissi, vel rei alienari prohibita sufficiant, † ad ejus aliena- tionem procedendum non erit, ex text. in dict. l. Mu- lier, 22. §. Cum proponeretur, D. ad Senat. C. Trebel. & ibi. communiter. Scribeutes, Roman. consilio 232. n. 3. Jas. in dict. authent. Res quæ, n. 33. versiculo, Duodecimo limita, Nicola Intrigliol. consilio 13. n. 83. lib. 1, Petra de fideicommiss. q. 8. n. 384. 460. & 489. Peregrin. d. tract. 1. art. 42. n. 71. idem Intriglio. de sustit. cent. 2. q. 73. n. 318.

61 Quod tamen si tempore quo dos, vel alimenta præstanda sunt, vel alienatio faciendâ est fructus sufficientes extent, limitandum, intelligendumque est, sententia Angeli, & Cuman. in dict. §. Cum pro- poneretur, Jaso. loco proximè relato, Joannis Lup. in repetition. rubric. de donat. inter vir. & uxov. §. 14. n. 1. refert, & sequitur Molin. dict. lib. 4. cap. 6. n. 15. Petra & Peregrin. supr. Intrigliol. dict. loco, n. 315. Jacob. Menoch. consil. 247. numer. 39. & conf. 852. numero 10. & seq. & lib. 4. præsumpt. 189. n. 162.

62 Fructibus verò sufficientibus non extantibus, ad rei venditionem etiam magni valoris * erit proceden- dum, Bald. in dict. authent. Res quæ, n. 4. Paul. Castr. n. 5. Padilla n. 109. Molina supra n. 16. Joan. Bapt. Costa de ratione ratae, q. 123. n. 11. & ita in Rota Roman. divers. dec. 771. part. 1. fuit conclusum.

63 Pretium autem quod superest, * in alterius mino- ris fundi, vel rei emptionem debet converti Cos- ta supra numero 12. Pereg. dict. art. 40. n. 26. An- ton. Sola ad constit. Sabaud. titul. de feudis. par. 2. gloss. 4. numer. 9. Alexand. Raudens. dict. decis. 30. numer. 221. & 222. Octavian. Olfac. Tit. et De- cian. & alii, quos refert, & sequitur Marius Giurba dict. cap. 14. gloss. 6. n. 4.

Latè hac in re immorati sumus, ad similesque casus, in quibus regulariter alienatio prohibita est, paupertatis verò ratione licita, ac permessa; procedendum Nobis erit. Superioribusque adjungendum, quòd licet emphyteuta irrequisito domino rem em- phyteuticam alienare non possit, * quòd si alienet à jure suo cadat, text. in l. fin. C. de jure emphyt. ubi Bart. Bald. Salycet. Jas. & alii, text. in cap. Potuit. extra de locato, ubi communiter Scribeutes, Jas. in l. Non solum, §. Morte, n. 23. D. de novi oper. nunciat. Cagnol. in authent. Qui rem, n. 23. C. de sacrosanct. Eccles. Alciat. conf. 106. numero 4. lib. & consilio 113. in princip. eodem libro, & conf. 757. numer. Petr. Paul. Paris. conf. 86. num. 13. l. 4. Socin. Jun. conf. 70. n. 13. lib. 4. Socin. Jun. conf. 70. n. 14. lib. 3. com- munem dicens. Jul. Clar. recept. sentent. l. 4. §. Em- phyteusis, quæst. 13. in principio Bald. in capit. Cuman. n. 1.

na, n. 2. de electio. Corne conf 166. n. 4. l. 2. Guid. Pap. dec. 162. n. 1. in fin. Matthæ. de Afflict. decis. 97. n. 1. Joann. Cephal. consilio 95. n. 21. l. 2. latè Aurel. Corbul. de jure emphyt. cap. 14. per totum plures ampliaciones huic regulæ sequentibus quæstionibus assignans, Marc. Anton. Peregrin. consilio 15. num. 21. & 23. libro 1. Anton. Faber. in codice suo definit. l. 4. titul. 42. definitione 7. n. 7. Gaspar. Gabballi. Milleloquio 212. fusè Camil. Borrel. in summa decision. tit. 33. n. 68. & sequentibus. Ovid. de Amic. de jure emphyt. in explicatione text in dicto cap. Poutit, n. 8. & quæst. 1. n. 1. cum sequentibus. Ubi quid si emphyteuta irrequisito domino ejus salvo jure, * vel consensu nec aliter, nec alio modo, vel aliis similibus clausulis alienet; latèque etiam Vincent. Carot. de locat. tit. de jure emphyteut. quæst. principali folio mihi 92. n. 5. & seqq. & quæst. seqq.

65 Si tamen ex necessariâ causâ irrequisito domino alienet; in commissum non cadit Bart. in dict. l. Pater filium, D. de legatis 3. & in l. Et ideò D. de contradiction. fictiva, & in l. 1. C. de præd. minor. Bald. in l. Voluntas & in l. Quoties, C. de fideicommiss. Decius in authentic. Praterea n. 12. C. unde vir, & uxor, Matthæ de Afflict. dec. 191. per totam, Cornel. Benincac. de paupertat. dict. speciali 10. n. 19. Hieron. Gabriel. consil. 92. per totum, præcipue n. 5. & 6. Aurel. Corbul dicto cap. 14. De causa privationis ob alienationem irrequisito domino, limitatio, 30. & limit. 20. n. 2. Ovid de Amic. dict. tractat. quæst. 16. ex n. 3. cum sequentibus, & alij ex supra relatis, numer. 35.

67 Idquè etiam si culpa sua * alienare prohibitus (non tamen ad casum præordinata) in necessitatem devenit, extenditur, ut in specie notat Jas. dicta authentic. Res qua, n. 20. Crot. in dicta l. Filiusfamil. & Divi, n. 64. & ibid. Ferdinand. Loazes num. 142. Arias Pinel. in authentic. Nisi tricennali, n. 46. C. de bonis maternis, veriore hanc sententiam putans, latiusque Nos quæst. 54. num. 17. & seqq. dicemus.

68 Item licet hominis liberi alienatio, * venditio, vel pignoriatio à jure prohibita sit, l. Si emptionem, 34. & Liberum hominem, & l. Liberi 70. D. de contrahenda emptione, text. in & fin. instit. eodem, l. Ne ratius, 63. D. de condition. indebit. l. Cum quis, 38. & Quia hominem, l. Qui res, 98. & Aream, D. de solut. text. in & 1. institut. de inuti. stipulat. l. 3. tit. 13. par. 5.

69 Et si fortè pater filium creditori suo scienter pignorerit † (præterquam quod obligatio non tenet) creditor illum scienter recipiens, relegationis pœna punitur; text. in l. fin. cum gloss. D. quæ res pignor. oblig. poss. text. in capite Lator, 2. in ordine, junctâ gloss. 1. extra de pignor.

70 Quamvis autem creditoris ignorantia, * vel illius cui hominis liberi alienatio fit, excuset à pœna, non tamen alienationem valere facit: operatur tamen, ut alienans de evictione teneatur; tex. est in l. Minor, 39. §. Pater sciens, D. de evictio.

71 Imò etiam si emptor, & venditor ejus conditionem ignorent, * alienatio non tenet evictionemque præstare debet alienans, l. Si tibi, 25. C. de evictio. Et si uterque sciat. * uterque punietur, juxta text. in dicta l. fin. D. quæ res pig. auth. Imò, C. de action. & obligation. & in auth. ut nulli judic. & Quomiam verò contingit, collaction. 9. & in l. 3. tit. 13. part. 5. latè Cornel. Beninc. de paupertat. speciali 5. in contractib. n. 1. & seqq. Convenit quod Deuteron. dicitur cap. 24. Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium. interficietur, & auferes malum de medio tui.

73 Tamen paupertatis, famisque ratione licet patri filium vendere; * text. & gloss. in l. 2. ubi Bald & alij, C. de patrib. qui filios distraxer. gloss. in cap. Disci-

cipulos, 26. verbo, Fame, extra de consecrat. distin. 5. gloss. & Doctor in dict. cap. 2. de pignor. Bald. in cap. Ex rescripto num. 4. ubi etiam Abb. numer. 7. de jurejurand. Imol. in lib. 1. numer. 6. D. de vulgar. & pupill. substit. Andr. Tyraquel. de retract. consang. & 26. gloss. 1. numer. 5. & 17. Coriel. Benincac. ubi supra numer. 15. Cagnol. in l. Non debet, numer. 4. D. de regul. jur. Didac. Covar. variar. resolut. lib. 3. cap. 14. numer. 14. Ludovic. Molin. de Hispano. primog. lib. 4. cap. 5. numer. 23. Gerard. de Petra Sanct. singul. ultim. numer. 16. Hippolyt. de Marfil. singul. 101. Mantua singul. 77. & singul. 547. Alcan Clem. de patr. potest. cap. 5. effect. 1. Philipp. Paschal. de viribus patr. potest. cap. 1. numer. & seqq. part. 1. Vincent. Carot. de remed. contra præjudic. sententia vel damnos. execut. except. 25. numer. 10. Asini, in praxi judic. in principio, cap. numer. 20. Carol. de Grassis de effectibus clericat. effectu 43. Estque hodie pro hac sententiâ text. in l. 8. & 9. tit. 17. part. 4. text. in l. 3. tit. 13. part. 5. versiculo, El segundo es. Diciturque Esdræ lib. 2. cap. 5. in principio. Filii nostri, & filia nostra multæ sunt nimis accipiamus pro pretio eorum, frumentum, & comedamus & vivamus, & apud Ovid. Metamorph. l. 8.

Et tandem demisso in viscera sensu,
Filia restabat, non illo digna parente,
Hanc quoque vendit inops.

Nec solum patri, ut famis necessitati subveniat, filios vendere licet; sed etiam pignoriare, * magis 74 communem sententiam dicit (ex Amesc. de potest. in seipso. lib. 2. cap. 14. numer. 27.) Philipp. Pasch. ubi supr. numer. 10. Qua de re controversia hodie esse non potest. stantibus dictis proximè Partita legibus in pignore nominatim loquentibus.

Amplia secundo, ut sicut vendi, vel pignoriari ob famis necessitatem filius potest; ita & cum fundo * unde se pater alat, permutari ut pluribus rationibus 75 firmat Arias Pinel. in rubr. C. de bonis matern. 2. par. n. 26. quem sequitur Philip. Pasch. ubi supra n. 11. & ex Sacra pagina supra relata Esdræ autoritate probatur; licet contra teneat Bald. d. l. 2. C. de patr. qui fil. distra. n. 5.

Ampliatum tertio, ut non tantum ratione famis * 76 (ut voluit Covar. d. lib. 3. var. c. 14. numer. 4. vers. Tertio etiam, & Greg. Lopez in d. lib. 8. tit. 17. gloss. 1. verbo, De gran fambre, partita 4. post Baldum in d. lib. 2. numer. 6.) Sed etiam alia simili * ratione, ut si pater ab hostibus captus sit, pro 77 ejus redemptione, ob rationis paritatem, ut per Cornel. Benincac. dict. speciali 5. in contract. numero 16. latèque defendit Arias Pinel. loco jam relato, n. 27.

Ampliatum quarto in matre, * ex d. lib. 2. & dictione illa, si quis; ibi abjecta; quæ * tam fæminas, 78 quàm masculos comprehendit; text. in l. 1. D. de 79 verb. significat. in lib. Quisquis, C. ad leg. sul. Majest. lib. 3. & 1. D. de negot. gest. ex rationisque paritate latè comprobatur Cornel. Beninc. supra numer. 17. cum seqq. Quamvis contra teneat gloss. in d. lib. 2. quam defendit Petr. de privileg. scholast. privil. 177. numer. 5. Pinel. sup. numer. 22. & Pasch. d. cap. 1. n. 12.

Tamen supra dictam principalem d. legis 2. conclusionem, præcedentesque ampliaciones limita in filio Clerico, * quem nec ob famis necessitatem 80 alienare potest pater, secundum Hostiens. in c. Jurdaorum (quem sequuntur ibi communiter Scribentes) de etate, & qual. Anan. in c. Si quis, col. 2. vers. Tu adde, de furt. Hipp. de Mars. in rub. de fidej. n. 222. & d. singul. 101. n. 2. Gerard. de Petra Sanct. d. fin. 100. n. 16. Hier. Cag. in l. Non debet, n. 4. D. de reg. jur. Greg. Lopez in. d.

in d. l. 8. tit. 17. p. 4. verb. *Pueden vender*, Philip. Pascha. d. c. 1. n. 16. & 17. Camil. Borrel. in rep. prag. *Odia litium* & 1. gloss. 3. n. 250. Vinc. Carot. d. except. 25. n. 10. Carol. de Graf. de effect. Cleric. dict. effect. 43.

81 Item licet dominus vassallos invitos alienare non possit, * neque feudi dominium in alium eis renitentibus transferre; text. est in c. 1. & Ex eadem lege, de lege Corrad. & in cap. Imperialem, & Præterea Ducatus in fin. de prohibita feudi alienatione per Federic. gloss. 1. in l. Invitus, 34. D. de fideicommiss. libert. Felin. in cap. delicti, n. 1. (ubi ceteri Scribentes) extra de major. & obed. Bald. in cap. Generali, n. 2. si de feud. fuerit contro. inter domi. & agn. & latius consil. 326. l. 1. & consil. 327. n. 5. Aym. Cravet. cons. 54. n. 3. & cons. 241. n. 6. l. 2. Hieronym. Grat. consil. 147. n. 5. & seqq. l. 2. Petr. Deun. regul. 2. 5. Roland. à Valle, consil. 1. n. 34. & seq. l. 1. Franc. Bursat. consil. 160. n. 1. l. 2. & cons. 350. n. 1. l. 4. Vincent. de Franc. dec. 17. nu. 2. Anton. Gabriel. l. 3. commun. conclus. tit. de jure quæsito non tollend. conclus. 8. Jul. Clar. in & Feudum, q. 28. Pett. Surd. cons. 308. n. 17. lib. 2. latiusque cons. 323. n. 1. & seq. l. 3. (qui etiam in Supremo Principe aliquam de suis civitatibus alienare volente loquuntur) Jacob. Menoch. consil. 377. n. 19. & cons. 264. n. 30. & in tract. de recup. possess. remed. 10. n. 81. Joan. Cephal. consilio 18. n. 23. Petr. Greg. in tr. de concess. feudi part. 7. q. 4. n. 18. Octavia. Oraf. dec. Pedemont. 139. n. 25. Marc. Anton. Natta consilio 506. n. 15. latè Garfia Mastril. consilio unico, n. 3. & seqq. Philipp. Paschal. dict. cap. 1. ex n. 25. cum seqq. usque ad n. 68. copiosè etiam Cardinal. Tusch. pract. concl. littera V, conclus. 30. & littera F, conclus. 125. & 126.

82 Ut tamen necessitati, famique succurrat, * poterit dominus vassallos invitos, & renitentes alienare. Ita tenet Cornel. Beninc. dict. speciali 5. in contract. n. 24. quem sequitur Paschal. ubi supra, n. 24. communem dicens, sicque tenere DD. ex ratione dict. l. C. de patrib. qui fil. distraxe.

Utrum Pauper cui res vendita, non tamen tradita fuit, ei, cui vendita fuit & tradita, præferatur?

S U M M A R I U M.

- 1 In re duobus in solidum diversis temporibus vendita, is, cui res prius tradita est, licet posterior fuerit in contrahendo, præfertur.
Amplia n. 4. 5. 6. 7. & 8.
- 2 Dominium rei venditæ apud venditorem, dum eam emptori non tradit, remanet.
Emptor solum actionem personalem ad interesse contra venditorem rem venditam non tradentem habet, ibid.
- 3 Dominium absque rei traditione transferri non solet.
- 9 Pauperes, quibus res tradita non est, priores in contrahendo, divitibus, quibus rei traditio facta postmodum est, præferuntur.
Amplia, n. 14.
- 10 In piis causis dominium absque traditione Pauperes, & Ecclesia æquiparantur, ibid.
- 11 Dominium rei dotis causa promissæ, absque traditione acquiratur.
Et an possessio quoque absque apprehensione ex ea causa transferatur? remissivè, ibid.
- 12 In omnibus casibus, in quibus absque traditione dominium transferatur, primus emptor, vel contrahens, cui rei traditio facta non est, secundo, cui facta est, præfertur.

13 Traditio facta operatur, ut primus contrahens secundo, cui traditio facta est, præferatur.

Q U Æ S T I O XXIII.

IN re duobus diversis temporibus vendita in solidum, cum præferri, cui prius rei traditio facta est, * etiamsi posterior in contrahendo fuerit; disponit text. in l. Quoties, 15. C. de rei venditio & in l. Qui tibi, 6. C. de hered. vel act. vend. ubi not. Bald. Paul. Jas. & communiter Scribentes, l. Si vè autem, 11. D. de Publician. in rem acti, glos. in cap. Qui prior, 54. vers. Ex duobus emptoribus, extra de reg. jur. in 6. text. in lib. 50. tit. 5. part. 5. ubi glossa 1. & lib. 14. tit. 13. ead. part. (ubi de re duobus pignorata) Alex. consil. 92. n. 11. l. 5. Corne. Gozad. & alii quos refert & sequitur Cornel. Beninc. de paupert. speciali 6. in contract. n. 1. Anton. Gomez variar. tom. 2. cap. 2. n. 28. ubi latissimè, Didac. Covar. variar. resolut. lib. 2. cap. 19. in principio, & latè per tot. de intellectu dicta l. Quoties, Andreas Tiraquellus in tractatu de constitut. 1. parte n. 21. Joannes Gutierrez in lib. Nemo potest, n. 40. D. de legat. 1. & latius de juramento, confirmat. 1. part. cap. 30. n. 1. & seqq. Ildephonf. de Azeved. in l. 3. tit. 8. libro 8. novæ Reg. Collect. Jacobus Menochius consilio 1153. n. 45. Marfil. singul. 82. Petrus Augustinus Morla in Emporio juris, 1. part. tit. 9. D. de contrahend. empt. in principio numero 48. Pater Ludovicus Molina de justit. & jure, tract. 2. disputat. 369. n. 1. & seqq. Joannes de Salas de emptione & venditione dubio 46. numero 2. & seqq. Pater Leonardus Lessius de justit. & jure, libro 2. cap. 21. dubio 19.

Ratio est, qui ex solo contractu, vel titulo venditionis absque traditione * dominium, vel ejus aliquod rei venditæ in emptorem non transfertur, sed apud venditorem manet, de eaque validè potest idponere, tantumque contra eum actio personalis ad interesse emptori conceditur, text. in dicta l. Qui tibi, 6. C. de hereditate, vel actione vendition. l. penult. C. de rei vendicat. & ibi not. glossa, l. fin. & Lutijs Titius D. donationibus l. Si ager, 51. de re vendic. glossa 1. in §. 1. institut. de Inutilib. stipulat. l. Alienatum 67. D. de verb. signific.

Dominium enim absque rei traditione * transferri non solet, l. Traditionibus, 20. C. de pact. l. Nunquam, 31. de acquir. rer. domin. & Per traditionem, institut. de rer. division. Quam rationem probant aperte supra dicta jura, eamque in specie tradit glossa in dicta l. Quoties, 15. & ibi communiter Scribentes; & veram ac fundamentalem dicit Antonius Gomez dicto libro 2. cap. 2. n. 20. colum. 1. circa fin. Covar. dicto cap. 19. in principio, Gregorius Lopez in dicta l. 50. tit. 5. part. 5. glossa 1. colum. 1. in fin. Antonius Pichardus in principio instit. de empt. & vendit. n. 25. Joannes Mantiço in l. 7. tit. 11. l. 5. novæ Reg. Collect. glossa 6. n. 24.

Quod & in venditione jurata * observatur, quia & in ea secundus emptor, cui res tradita fuit, priori præfertur emptori. Ita tenent Immol. in c. Cum contingat, n. 85. de jurejur. Jas. in d. l. Quoties. n. 36. & consilio 5. n. 1. vers. Nec obstat. l. 3. Ant. Gomez d. c. 2. n. 20. vers. Septimò principaliter extendo, Covar. d. c. 19. n. 8. in fin. vers. Decimo, an sit locus? & in c. Quamvis, & 4. n. 2. Joan. Gutier. d. cap. 30. n. 4. Roland. à Valle consilio 6. n. 24. l. 1. & cons. 62. n. 4. l. 2. Petr. August. Morla ubi supra d. n. 48. P. Molina d. disp. 369. n. 10. vers. Octavum, Joan. de Salas d. dubio 46. n. 3. ad fin. Pat. Ferdin. Rebello de oblig. justit. l. 9. q. 17. sect. 3. n. 22. par. 2. Pat. Ludovic. Torres de justitia disput. 59. dubio de injus-titia emptionis, & venditionis, n. 4. vers. Tertiò ostendendum est.

Tantumque operatur traditio, ut licet tempore, quo res vendita, ac tradita est, venditoris non fuerit, * postmodumque ejus dominium nactus sit, ac eam alteri vendat, traditio convalidatur, efficiturque dominus prior emptor, *text. videtur in d. l. Si ve, 11. §. Si duobus D. de Publician. in rem actione, & observat in terminis Roman conf. 270. Hippolyt. de Marsil. sing. 82. Jas. in dicta l. Quoties, n. 36. Covarru dicto cap. 19. ante n. 8. & aliis relatis Caldas Pereyra de empt. & vend. c. 11. n. 9. Cardin. Tusch. pract. concl. 64. 10. Anton. Gabriel. commun. opin. tit. de empt. & vendit. conclus. 2. n. 7.*

Nec solum in venditionibus; sed etiam in locationibus, * conductionibusque dict. legis. Quoties dispositionem procedere, judicavit Rot. in antiq. tit. de locato, & conduct. decis. 2. Cornel. Beninc. dicta spec. 6. in contract. n. 4. latè comprobatur, & defendit Anton. Gomez. dicto cap. 2. n. 20. colum. 2. post. princip. versic. *Secundò principaliter extende, Greg. Lopez in dicta l. 50. tit. 5. part. 5. glossa 1. versic. Et in quantum ubi Jas. P. Molina dict. disput. 369. n. 6. Covarr. dicto cap. 19. num. 8. Anton. Gabriel. commun. conclus. tit. de empt. & vendit. dicta concl. 2. num. 5. Marc. Anton. Natta conf. 261. num. 10. Nicol. Mosius de contract. tit. de locat. quæst. de natura locationis, num. 11. Ursil. ad Afflict. decis. 238. num. 7. Borgnin. Calvacan decis. 25. num. 19. part. 2. Alvar. Valasc. de jure empht. quæst. 12. n. 7. Marta voto sive decis. 35. num. 13. & 14. Cardinal. Domini. Tusch. pract. conclus. littera L, conclus. 429. & littera C, conclus. 605. num. 2. Marius Giurba decis. 59. n. 4. Marius Muta decis. 35. num. 11. Vincent. Carot. in tractat. de locat. & conduct. tit. de locatione duobus facta, 4. parte, num. 5. ubi magis communem dicit ex Cœphalo consilio 718. num. 37. vol. 5. & aliis, ubi latè multas huic assignans ampliaciones num. seqq. Hieronym. Ceval. (communem dicens) Commun. contra commun. lib. 3. q. 756. n. 51.*

Item tam in contractibus onerosis, quàm lucrativis * secundus, cui rei traditio facta est, præferatur, *text. est in dicta l. Quoties, §. fin. & ibi communiter Doctores, Cornel. Beninc. ubi supra, num. 5. Anton. Gomez. dicto cap. 2. n. 20. colum. 2. in principio, Pater Joannes Salas dicto dubio 46. num. 3. P. Molina dicta disputat. 369. num. 6.*

Paupertatis tamen favore dicta l. Quoties dispositio pauperes * non comprehendit. Namque si pauperes prius contraxerunt, etiam si eis res tradita non sit, divitibus, quibus, postmodum rei traditio facta est, perferuntur. Ita tenet in terminis Bald. in dicta l. Si ve, 11. §. Si duobus, n. 2. D. de Publician. in rem act. Hippolyt. de Marsil. de singul. 82. incip. Volo, num. n. 5. versic. Quinto limita, Cornel. Beninc. dicta spec. 6. n. 16. cum aliis numero referendis sequenti, præcipuè in versiculo. *Et quod pius locus.*

Specialitatis ratio est, quia in piis causis * dominium absque traditione transit. *text. in l. fin. C. de Sacrosanct. Eccles. glossa, & Doctores in cap. 2. extra de consuetud. glossa (communiter recepta) in dicto §. Si duobus, verb. Rectè agit, vers. Idem in donatione, & venditione facta Ecclesie, D. de rei vend. Decius in cap. Ecclesia Sancta Maria, num. 246. extra de constit. supra n. 18. latè Andreas Tyraquel. de privileg. 107. Ex æquiparatione (sæpè facta) Ecclesie ad pauperes, qua in isto casu nominatim utitur Beninc. dicto n. 18. 19. & Bald. ubi supra dicto num. 2. Et quod prius locus in casu dicta l. Quoties, licet alii sit facta traditio, præferatur; tenet etiam Petrus Sanz Morquecho de divisione bonor. lib. 3. cap. 7. num. 21. Pat. Molina ubi supra, num. 7. communem dicens Covarr. dicto cap. 19. num. 2. P. Salas dicto dubio 46. n. 4. Anton. Gomez. Lessius & alii supra adducti.*

Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

Eaque ratione & detis * promissæ dominium absque traditione transferri, tradunt communiter Doctores in l. In rebus, 30. (ubi est text.) C. de jure dot. glossa 1. in l. 2. C. de inoffic. donat. Decius in l. Si donata, num. 5. C. de collat. Jas. in dicta l. Traditionibus, num. 20. C. de pact. & conf. 147. lib. 2. Baldus Novell. in tractatu de dote, parte 7. privileg. 10. Franciscus Burtatus consilio 120. num. 14. communem omnium Scribentium dicit Antonin. Thefaurus decisio 48. num. 1. ubi etiam numero 2. An sicut transfertur dominium; transferatur quoque absque apprehensione possessio? latè vidè.

Et generaliter in omnibus casibus, in quibus absque traditione dominium transfertur, primus contrahens ceteri præferatur, * etiam quibus facta traditio est, *glossa, & Doctores in cap. Si tibi absentis, de præbend. & dignit. libro 6. Abbas, & Canonice in cap. Continebatur, de his quæ fiunt à Prælati, Abbas in cap. Suggestum, 1. notabili, de jure patronat. & consilio 91. num. 7. lib. 1. Gozadin. consilio 13. Beninc. dicta speciali 6. n. 20.*

Idque fictam operari traditionem * tenet Baldus in præludiis feudorum, numero 29. Decius in regula contractus, numero 16. & 18. D. regulis juris, ubi hanc conclusionem satis notam dicit, Joannes Andreas in addition. ad Speculat. titulo de emptione, & venditione, §. Sciendum, versiculo, *Nota quod si res vendita, Odradus, Jas. Abbas, Butrius, & alii, quos refert; & sequitur (hanc comprobans sententiam) Antonius Gomez dicto cap. 2. num. 20. versiculo. Quarto principaliter extende, & in l. 45. Tauri, numero 92. Hippolyt. de Marsil. dicta singul. 82. Ludovicus Molina dicta disput. 369. num. 4. Joann. Gutier. dicto cap. 30. num. 5.*

Suprà dicta autem sententia (posterioribus emptoribus; quibus rei traditio facta est, præferri pauperes) non solum in pauperibus congregatum viventibus admittenda videtur; * sed etiam separatim: cum & illorum pia si causa, earumque (ut sæpè diximus) fruatur privilegio, pariterque utroque complectatur. *Faciunt dicta à Nobis quæstione 30. n. 8. & sequentibus.*

Utrum divites necessaria pauperibus vendere compellantur?

S U M M A R I U M.

- 1 Invitus nemo rem suam vendere, aut alienam emere cogitur.
- 2 Nec locare.
- 3 In re sua quilibet arbiter, moderatorque existit.
- 4 Divites vendere pauperibus frumentum, comestibiliaque justo coguntur pretio, & num 6.
- 5 Judices seculares, an compellere Clericos, vel Religiosos ad venditionem frumenti tempore necessitatis, taxamque à seculari Principe impositam servandam, Forumque fructus ob id sequestrare, tam de jure Regio, quàm communi possint?
- 6 Ubi quis vendere compellitur, intelligitur justo soluto pretio.
- 7 Propter necessitatem, vel paupertatem etiam minis justo pretio vendere quis compellitur Vel etiam locare & n. 8.
- 9 Pauperes inter pares petentes emphytheusim, cujus facienda est renovatio, præferantur.

QUÆSTIO XXIV.

- 1 **I**nvitus nemo rem suam vendere cogitur, * aut alienam comparare, *text. est in l. Invitum, 11. C. de contrab. empt. text. in l. Nec emere, 16. C. de jure deliber. text. in l. Possessores, 12. C. de fund. patrimon. lib. 11. text. in l. Nemo exterus, 8. C. de Judais. Nec etiam iusto pretio, text. in l. Non enim, 9. D. de act. rer. annot. text. de jure Reg. in l. 3. tit. 5. ubi latè exornat Gregor. Lopez glossa 1. Angel. conf. 351. (incipit, Generosus Miles) num. 2. Nicol. Boër. decis. 322. n. 2. Barth. Socin. regul. 425. incip. Vendere rem suam nemo compellitur, Jas. in princip. instit. de actionib. n. 2. & 4. Fabi. de Mont. in tract. de empt. & vendit. quæst. 3. princip. n. 38. 39. & 40. plenè Cardin. Dominic. Tusch. pract. conclus. 117. n. 1. & seqq. & littera V, conclus. 59. n. 1. & seqq. Anton. Gomez. 2. tom. variar. cap. 2. n. 51. in fin. Didac. Perez. in l. 2. tit. 7. lib. 5. Ordinam. vers. Queritur utrum quis compellatur, fol. mihi 117. & in l. tit. 25. lib. 2. glos. 1. vers. Tandem quæro, fol. mihi 433. Hieronym. Buccaron. de differ. inter judic. civil. & crimin. differ. 100. n. 18. pulchrè Joan. Mar. Novar. quæstion. forens. lib. 1. quæstion. forens. lib. 1. quæstione 32. num. 5. 6. & 7.*
- 2 Nec locare * quis invitus compellitur, *text. in l. Invitos 11. C. locat. Aut alios contractus facere, qui à principio liberi esse debent, latè Beninc. de paupert. special. 7. in contract. n. 3. & seqq.*
- 3 In re enim sua quilibet moderator, * & arbiter existit, *vulg. text. in l. re mandata 21. C. mandat. Gravisque est injuria, ut homines de rebus suis facere aliquid cogantur inviti, ut in terminis nostris inquit in l. Dudum, 14. C. de contrab. empt. & notat Dionys. Gothofr. in dict. l. In mandata, littera C. vers. Moderator, in id Ciceronem pro Balbo, & Roscio Americo adducens, notat etiam Roland. à Valle consilio 21. n. 8. & 9. lib. 1. Matth. de Afflict. de jure emphyt. cap. 15. ampliatur. 27. n. 2. & seqq. pluribus hoc exornans axioma, Novar. dict. q. 32. n. 3. nec non & Nos in axioma. & locis communib. jur. littera R, n. 49. cum quinque seqq.*
- 4 Necessitatis tamen paupertatisque ratione * coguntur divites comestibilia pauperibus vendere, *text. optimus (ubi notant Bart. Bald. Jas. & alii) in l. 1. C. de Episc. aud. text. in l. 1. §. Cura carnis, D. de offic. Præf. urb. verb. Doct. in cap. 1. extr. de empt. & vend. Cornel. Beninc. dict. spec. 7. in contract. n. 12. Angel. d. consil. 351. Capell. Tholoff. quæst. 447. ubi etiam ejus Addit. n. 2. & 3. Socin. ubi supra. fallen. 15. Fabian. de Mont. dict. loco, n. 38. in fin. Covarr. lib. 3. variar. cap. 14. num. 3. Didac. Perez. in dict. l. 2. tit. 23. vers. Iste tamen circa med. Anton. Gomez. dict. cap. 2. num. 51. vers. Secundus casus est, Cardinal. Tusch. dict. conclus. 59. num. 7. & 8. Francisci Vivi. commun. opin. lib. 1. opin. 433. Hieronym. Buccaron. dict. loco, num. 19. Ludovic. Mexia in pragmat. taxæ panis conclus. 1. num. 4. plenè Petr. Cevall. resolut. crimin. cent. 1. casu 9. per. tot. Indeque Proverbior. cap. 11. dicitur, Qui abscondit frumenta maledicetur in populis; benedictio autem super caput vendentium. Estque hodie text. in l. 1. tit. 25. lib. 5. novæ Reg. Collect. ubi Joan. Maticenco glossa 9. n. 6. Ex qua lege in vers. T por- que por experientia, poterunt etiam seculares * Judices ad italem venditionem Clericos compellere, illorumque fructus sequestrare, ut per Joan. Gutier. pract. quæst. lib. 1. q. 13. Et in terminis juris communis ita resoluit Petr. Cevall. ubi supra n. 6. & seqq. licet n. 10. Religiosos ad vendendum, taxamque à seculari Principe assignatam servandam, non nisi per Ecclesiasticum Judicem compellendos (in præfati juris communis terminis) contendat.*

Prædictaque ampliatur conclusio, quia licet ubi quis vendere compellitur intelligatur, *iusto * soluto pretio, juxta text. in dict. l. 1. §. Cura carnis, D. de offic. Præf. urb. notantque omnes proximè adducti: Propter necessitatem tamen, vel paupertatem, etiam viliori * cogitur quis pretio vendere. Ita dixit notabiliter Bart. in dict. §. Cura carnis, Capell. Tholoff. à decis. 447. in addit. n. 3. Socin. dict. regul. & fallen. Fabian. de Monte dict. quæst. 3. n. 40. Mexia ubi supra, num. 5. Petr. Cavallus (multis relatis) d. loco, n. 5.*

Id quod in locatione * quoque (ex affinitate, quam cum emptione, & venditione habet) pluribus firmat Cornel. Beninc. dict. speciali 7. quæst. 18. num. 19. & 20. & Petr. Cavall. dict. casu 9. n. 3. idem in medicibus panisque affirmans, cum ad hominis vitam necessaria sint, victusque nomine contineantur; & in omnibus aliis ad humanam vitam necessariis. n. 4.

Quibus etiam convenit, quod licet (ut diximus) in re sua quilibet sit moderator, & arbiter, nec alteri quam cui velit; vendere, aut locare cogatur: si tamen emphytheusis finita sit, ejusque renovatio facienda inter pares petentes * præferri debere, tenet singulariter Petr. de Anchar. conf. 80. quem refert, & sequitur Cardin. Dominic. Tusch. pract. concl. lit. P, concl. 165. n. 11.

Utrum debitor pauperis in mora etiam ante interpellationem constituatur?

SUMMARIUM.

- 1 Interpellatio requiritur, ut debitor in mora constituatur, *Intellige ut n. 3. 4. & 5. Et an etiam ubi dies obligationi adjectus est, requiratur interpellatio? n. 6. Nulla intelligitur ibi mora fieri, ubi nulla petitio est, d. n. 1.*
- 2 Et an unica, vel trina ad constituendum debitorem in mora interpellatio requiratur?
- 3 Dies interpellat pro homine, partisque interpellationem supplet.
- 4 Sive dies ab homine, sive à lege appositus sit, taciteque subintelligatur.
- 5 Potentior est mora, quæ ex adventu diei; quam quæ ex hominis interpellatione contrahitur.
- 6 Episcopus qui concessit facultatem parochi recedendi ab Ecclesia usque ad diem certum, si intra diem non veniat, an possit eum absque aliqua interpellatione beneficio privare?
- 7 Debitor in diem, vel sub conditione, per adventum diei, vel conditionis absque interpellatione constituitur in mora. *Amplia ut n. 8. & 10.*
- 9 Juramentum interpellationem supplet, jurantemque absque interpellatione in mora constituit.
- 11 Paupertas debitori nota, expressæ interpellationis defectum supplet, & ut absque expressa interpellatione debitor in mora constituatur, efficit.
- 12 Et tam in foro exteriori, quam interiori.
- 13 Debitor minoris absque interpellatione in mora constituitur.
- 14 Et idem in debitore Ecclesiæ, quia minoribus equiparatur.
- 15 Pauperes, & Ecclesiæ equiparantur remissive.
- 16 Pauperes minoribus equiparantur, eorumque gaudent privilegiis.
- 17 Et Fisco. remissive.
- 18 Debitor Fisci absque interpellatione in mora constituitur.

UT debitor in mora constituatur, à credito-
re interpellationem fieri * omnino requiritur
nec ante interpellationem committitur mora,
text. est in l. Mora 32. D. de usur. in l. Vinum, 22.
§ in l. Lecta. 40. §. Pactum autem, D. si cert. petr.
in l. Si ex legati causa, 23. § in l. Nemo rem suam,
82. §. fin. § in l. Si insulam, 84. D. de verb. oblig.
text. in l. Titie textatores, 36. §. Si alteri, D. de le-
gat. 1. gloss. in l. Quod te mihi, 5. verbo Factum (§
ibi Bart. n. 12. Alexand. n. 8. Jas. n. 19.) D. si cert.
pet. Aymon. Cravet. conf. 89. n. 4. Æmil. Ferret. in
tract. de mora, num. 8. Marc. Anton. Bayer. in eod.
de mora tract. 2. part. num. 1. Anton. Pichard. eod.
tract. n. 43. Franc. Becci. conf. 73. n. 17. § conf. 150.
n. 20. Cardin. Domin. Tuschi practic. conclus. littera
I, conclus. 325. per tot. Francisc. Vivi commun. opin. tom.
1. lib. 4. tit. 22. de usur. § mora, n. 108. Carol. de Grass.
in tract. de except. ad stat. exclud. omnes excep. exceptione
32. n. 101. cum tribus seqq. Rota Rom. Divers. 1. part.
decis. 476. n. 2. § seqq. Nulla enim intelligitur ibi
mora fieri, ubi nulla petitio est, ut inquit Scævola
in leg. Nulla 99. D. de reg. juris.

Quinimo plures requirunt interpellationes, * neque
unam ad constituendum quem in mora sufficere ten-
uerunt Corraf. Miscelan. cap. 6. Æmil. Ferret.
ubi supra, ex dict. n. 8. pro qua sententia plura jura,
& rationes adducit Anton. Pichard. dict. tract. de
mora, n. 50. § 51. Licet contrariam (unicam scilicet,
sive judicialem, sive extrajudicialem ad moram
inducendam, interpellationem sufficere, quæ com-
munis est) sequatur idem ipse ibi, n. 66. Qua de re
latè Cardinal. Tuschi. dicta littera I, conclus. 326.
communem, & magis communem sæpè hanc dicens,
plures etiam ex n. 7. enumerans casus, in quibus
trina requiritur interpellatio. Et cum communi tenet
etiam Jacob. Menochius de arbitrar. lib. 2. casu 220.
n. 26. quam certissimam ab omnibusque approbatam
dicit Joann. à Castillo controvers. lib. 2. cap. 1. n. 61.

Et licet supra dicta principalis conclusio (quod
scilicet ut quis in mora constituatur, debeat necessa-
riò interpellari) communiter procedere intelligatur,
ubi dies obligationi adjectus non est, * secus ubi certus
est præfixus: quia tunc dies ipsas partis supplet inter-
pellationem, pro homineque interpellat, text. in l.
Trajectitia, 23. §. De illo, de action. § oblig. text.
in l. Magnam, 12. C. de contrah. § commit. stipulat. l. Ad
diem, 77. l. Si fundum, 114. D. de verb. oblig. l. Pecunia
funerbris, 9. §. Usurarium, D. de usur. l. Libertus, 18. §.
Manumissit, D. de alim. § cib. legat. l. Fundus, 4. §.
Marcellus, D. de leg. commiss. l. Trajectitia, 9. D. de
nautic. fen. l. Quoties in diem, 59. sup. de verb. oblig.
l. Amil. Largianus, 59. D. d. minor. l. Celsus, 27. D.
de recept. arbitr. text. de jure Regio in l. 18. § in leg.
35. tit. 11. part. 5. § in leg. 8. tit. 14. ead. part.

Idque sive dies ab homine appositus sit, sive à
lege, * tacitè subintelligatur, text. in l. 2. Cod.
de jure emphyt. text. in l. 1. §. Exactio. Cod. de rei
uxor. act. cap. Potuit, 4. extra de locat. § in cap. licet.
canon. 14. de elect. in 6. l. 28. tit. 8. part. 5. l. 4. tit. 17. lib. 3.
Fori leg. § ibid. Montal. verbo Non ge lo pidio: notant
communiter Scribentes in dictis locis, Marc. Anton.
Bayer. in tract. de mora, 2. part. n. 1. § 2. Anton.
Gomez variar. tom. 2. cap. 11. n. 25. colum. 3. ante fin.
Greg. Lopez in dict. l. 18. tit. 11. part. 5. verb. Adia ciero,
D. de Segura in dicta l. Si ex legati causa, n. 5.
D. de verb. oblig. § ibid. Didac. Perez in ejus addit.
Anton. Pichard. dict. tract. de mora, n. 67. Anchar.
Regien. decis. 68. n. 13. Joan. Gutier. de juram. confirm.
1. part. cap. 56. n. 1. § 2. Rota Rom. Divers. part. 1.
decis. 476. n. 2. § seqq. Rota Genuens. decis. 139. n.
1. Castill. d. lib. 2. controvers. cap. 1. n. 62.

Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

Potentiorque sit mora ex adventi diei, * quam
quæ ex interpellatione contrahitur, ex dict. l. Ad
diem, 77. D. de verb. oblig. Jas. in dict. l. Si ex legati cau-
sa, num. 12. D. eod. Jacob. Menoch. (plures refe-
rens) de arbitrar. lib. 2. cent. 3. casu 220. n. 46. §
47. Anton. Pichard. dict. tract. de mora, n. 68. Ro-
ta Genuens. decis. 144. n. 2.

Adhuc tamen sunt, qui dicunt, etiam in obliga-
tionibus, in quibus certus dies appositus est interpel-
lationem necessariam esse * ut mora committatur, in-
curraturque pœna, ex glossa in cap. Quoniam con-
tra, 5. §. Si verò alter, verbo Canonibus, ut liter,
non contestat. Quæ vult, quod si Episcopus facultatem
concessit Parocho recedendi ab Ecclesiâ usque ad
diem certum, si intra diem non redierit, non pote-
rit Episcopus absque nova citatione, vel interpel-
latione illum Ecclesiâ privare: aliisque fundamentis
(licet non multum urgentibus) hanc tenuerunt opi-
nionem, præcipuèque validioribus rationibus eam
comprobans Æmil. Ferrer. dict. tract. de mora, n. 13.
contrariis respondens, in eis deberi pœnam à consen-
su, non à mora: quia ubi Jureconsulti de mora inducen-
da loquuntur, non moram ex tempore fieri; sed ex
persona dicunt: ut in d. l. Mora, 32. D. de usur.
§ in l. In minorum, 3. C. in quibus causis in integr.
restit. non est necess. § in l. 3. D. de adimen. leg. pon-
derans etiam pro eadem sententia textum in d. l. Tra-
jectitia, 23. §. de illo, D. de action. § oblig. ibi: Si in-
terpellatus moram ipse fecerit, & (hic non relatis) plu-
ra pro hac congerit (etsi à communi non receden-
dum dicat) Castillo d. lib. 2. c. 1. n. 63.

Quæ tamen contra communem sententiam locum
absque dubio habet, proceditque, ubi ad diem incer-
tum * obligatus quis est, vel sub conditione. Adve-
niente enim die, vel conditione ante interpellatio-
nem non constituetur debitor in mora. Non enim
æquum est, ut cum primùm quis obligatur, & in mo-
ra constituatur statim, ut docet Jacob. Menoch, conf.
131. n. 5. 6. 7. § 23. § conf. 133. n. 10. § seq. § conf.
134. n. 25. lib. 2. § consil. 1013. n. 7. 8. § 9. lib. 11. (ut
alios hac de re agentes ab eoque relatos omit-
tam.)

Idque ampliatur, licet juramentum intercedat.
* Qamvis enim juramentum interpellationem sup-
pleat, * jurantemque in mora absque interpellatio-
ne constituat; ut docent communiter Doctores in cap.
Brevi, de jurejurand. Rimi. Juni. conf. 67. num. 2. lib. 1.
Jas. in l. Quod te mihi, numer. 22. (ubi etiam Purpu-
rat. num. 67.) D. si cert. pet. Ripa respons. 199. num. 1.
Franc. Crem. singul. 123. Bart. Socin. regul. 269.
num. 7. Joan. Lup. in repet. cap. Per vestras §. fin. nu-
mero 32. de donat. inter vir. § uxor. Simon. de Præt.
conf. 23. num. 28. Marc. Anton. Natta conf. 426. num.
20. § 21. § conf. 479. n. 11. § seq. Aymon. Cravet.
consil. 64. num. 2. lib. 1. Roland. à Valle conf. 6. n. 24.
lib. 1. § consilio 8. n. 14. § conf. 57. n. 45. § conf. 77.
num. 18. § 19. eod. lib. 1. § consil. 25. num. 23. lib. 2.
Anton. Gabr. commun. opin. tit. de jurejurand. conclus. 2.
magis communem dicens, Stephan. Gratian. discept.
forens. lib. 3. cap. 579. n. 12. § 13. Steph. Aufier. in
addit. ad Capel. Theolos. quæst. 407. vers. Quinto ni-
si, Hippolyt. Bonacos. comm. opin. tom. 1. lib. 4.
tit. 22. de usur. § mora, num. 52. § ibid. Michaël.
Craf. num. 108. vers. Ideò prædicta declaratur. Anton.
Capit. decis. 106. n. 3. Sraph. de privileg. juram. pri-
vileg. 45. communem dicit Vincent Carot. de juram.
decis. quæst. 22. n. 9. Joan. Bapt. Villalob. in ærario
commun. opin. verb. Interpellatio, Petr. Cened. in collect.
juris Canon. 2. part. collect. 141. n. 2. Octavian. Osasc.
decisione 49. num. 7. Cæsar. Barzi. decis. 16. mane-
ro 23. § decis. 23. num. 7. 8. & 9. Achil. Pedroch.
consil. 1. n. 221. lib. 1. Fabi Turret. consil. 74. num. e-
ro 14. lib. 1. Petr. Surd. conf. 221. n. 40. lib. 2. Camill.
I 2 Borrel,

Borel. in summi. decis. tit. 60. de juramento, num. 59. Et conf. 64. num. 63. Et conf. 99. num. 38. centur. 1. Rota Rom. Diversor. decis. 3. num. 1. part. 2. Ovid. de Amic. de jure emphyt. quæst. 27. num. 3. post Aurel. Corbul. in eod. de jure emphyt. tractat. tit. de causa privat. ob non solutum canonem, ampliatur. 40. à numero 1. usque ad num. 4. Rota Genuens. decis. 139. num. 3.

Ubi tamen obligatio ad diem incertum, vel sub conditione facta est, juramentum interpellationem non supplere, * interponendamque ut debitor in mora constituatur; tenuerunt Seraphin. de privileg. juram. dict. privileg. 47. in fin. Jacob. Menoch. dict. conf. 134. n. 22. quos refert, & sequitur Anton. Monach. decis. Bonon. 4. puncto 7. n. Et 15. Steph. Gratian. d. cap. 579. n. 14.

Licet autem adeo ad constituendum quem in mora necessaria sit interpellatio; Paupertas tamen (debitori nota) efficit, * ut absque interpellatione (expressa saltem) in mora constituatur debitor: tradunt Bart. Et Doct. in l. Si quis mihi bona, §. Sed si mandavit (per textum ibi) D. de acquir. hæredit. Jas. in dict. l. Vinum, num. 15. D. si tert. pet. ubi Deci. n. 13. Et Purpurat. num. 37. Joan. Bapt. Lup. in comment. leg. Curabit, §. 6. n. 120. C. de act. empt. Petr. Surd. decis. 240. n. 4. Et decis. 341. n. 4.

Idque multò fortius in foro conscientie, * est sententia D. Thom. 2. 2. q. 33. in fin. art. 1. Ricard. Angel. & plurium aliorum, quos refert, & sequitur Joseph. Mascard de probat. 2. tom. concl. 934. n. 37. Joan. à Castillo controvers. dict. lib. 2. cap. 1. n. 66.

Quæ ex alio etiam capite (æquiparationis scilicet Ecclesiarum, minorumvè cum pauperibus) confirmari posset assertio. Quia minor. absque interpellatione * debitorem in mora constituit, text. in dict. l. In minorum, 3. C. in quibus casib. in integr. restit. non est necessar. Et & ibi communiter Scribentes, Didac. Covarruu. variar. lib. 3. cap. 17. nu. 4. Ferdinand. Vasquez Menchac. controvers. usu frequent. lib. 1. cep. 9. n. 5. Hercul. Marefcot. variar. resolut. lib. 2. cap. 124. n. 16. Muñoz. de Escobar. in tract. de ratiocin. cap. 15. n. 32.

Qui idem (per minorum, & Ecclesiarum exæquationem) in Ecclesiis * dicunt, ex text. in cap. Auditus, de in integr. restit. ubi glossa Minoris, glossa in l. Respublica, verb. Solet, & ibi Bart. C. ex quib. caus. major. Hancque sententiam firmat expressè gloss. in §. Ex maleficiis, verb. In judicium, instit. de actionib. quam sequuntur Jas. ibi num. 31. Ludovic. Gomez num. 49. Faber. & alii multi, quos refert, & sequitur Didac. Covar. supra dict. num. 4. Mench. & Marefcot. Andr. Tiraquel. de privileg. piæ causæ, privileg. 141.

Pauperes autem & Ecclesiam æquiparari, * sæpè diximus, quæst. 23. n. 10. aliisque in locis.

Minoribus etiam pauperes æquiparari, * eorumque gaudere privilegiis; tenet Bald. consil. 465. n. 2. lib. 1. Et conf. 381. n. 3. lib. 3. quem, & alios refert, & sequitur Sebastian. de Medic. in tractat. de casib. fortuit. 2. part. quæstion. 4. n. 8.

Et æquiparatione etiam pauperum ad Fiscum * (de qua latè Nicol. Everard. in locis legalib. loco à Fisco ad Ecclesiam, vel piam causam) firmari posset. Fiscus namque debitorem absque interpellatione in mora constituit, * est text. (& ibi notat glossa verb. Infertur) in l. Cum quidam. 17. §. Fiscus ex suis, D. de usur. Alexan. (alios referens) in dict. l. Quod te mihi, num. 8. D. si cert. pet. Hercul. Marefcot. dict. lib. 2. cap. 124. num. 19.

Utrum ad interesse damni emergentis, vel lucri cessantis, teneatur pauper?

S U M M A R I U M.

- 1 Debitor statutu die non solvens, ad interesse lucri cessantis, Et damni emergentis, tam de jure Civili, quam Canonico tenetur.
- 2 Intelligitur in creditore solito negotiari. Et etiam quandoque in non solito negotiari, ut n. 16.
- 3 Creditor articulare, Et probare se negotiari solitum debet, ut interesse lucri cessantis à debitore consequi possit.
- 4 Et qualiter probatio facienda sit? quidquæ debeat creditor in probatione deducere?
- 5 Et an certum, Et determinatum lucri cessantis interesse probare sit necesse? Vel sufficiat verosimile, ac per conjecturas, Et præsumptiones? Et n. 9. 7. 8. & 10.
- 11 Creditori, qui semiplenè interesse lucri cessantis, vel damni emergentis probavit, juramentum pro certo, Et determinato deferri debet, poteritque si non deferatur, appellare.
- 12 Creditor non consequitur interesse lucri cessantis etiam post moram, si aliam pecuniam habeat otiosam, qua negotiari potuisset, neque ob non solutam pecuniam lucrum amisit.
- 13 Nisi pecunia, quam otiosam habebat negotiationi destinata non esset, sed in fortuitos casus, necessitatesque separatam repositamque habebat, nec ea ad negotiationem fuit usus. Limita, ut numero sequenti.
- 15 Interesse damni emergentis etiam non solito negotiari (damno probato) debetur.
- 16 Lucrum cessans etiam non solito negotiari, si pecuniam paratam, destinataque pro emptione fundi, census, aliove lucro habebat, præstandum est.
- 17 Et quid tunc probandum sit?
- 18 Interesse lucri cessantis, vel etiam damni, emergentis, non nisi post moram, tam in foro interiori, quam exteriori debetur, & n. 19.
- 20 In contractus initio etiam ante moram de damno emergenti potest pacisci, illudque debetur.
- 21 Et quid in lucro cessantes Et n. 22
- 23 Et an certum, determinatum lucrum etiam ante moram possit in pactum deduci? & num. 24. & 25.
- 26 Exigi an possit, vel pacisci totum lucrum speratum? Vel quid inde deduci debeat? & n. 27.
- 28 Interesse lucri cessantis æstimationem, modumque à conditione personarum, negotiationis modo, Regionisque consuetudine recipit, ex quibus pactum licitum, vel illicitum judicari poterit.
- 26 Lucrum conventum non statim in initio contractus de sorte principali extrahere
- 30 Pacisci de lucro non potest, nec illud exigere, qui neque coactus, neque rogatus mutaverit; sed sponte pecunias alteri obtulit, licet negotiationi exposita essent, lucrumque sit probabile, neque mutans alias pecuniis exponendas habeat. Limita ut numero seqq.
- 32 Damnum emergens, Et lucrum cessans absque pacto, vel alia mora, si vis in tractu intervenit, debetur.
- 33 Et quid si justa sit coactio, vel vis?
- 34 Ut in superioribus proximis casibus lucrum cessans debeatur, negotiatorem oportet esse mutuantem.
- 35 In contractibus stricti joris nullum interesse intrinsicum continetur de jure.

- 36 Et ideò in eis interesse extrinsecum lucri cessantis venit.
- 37 In contractibus bonæ fidei venit interesse intrinsecum ex ipsa re proveniens.
- 38 Interesse lucri cessantis an veniat, debeatque in contractibus bonæ fidei? & n. 39.
- 40 Lucrum cessans in contractibus bonæ fidei venit; etiam si multo plus intersit, excedatque fructuum valorem rei cuius pretii solutio dilata est, modicumque usurarium, quem leges civiles legitimum arbitrabuntur, si illud poterat creditor lucrari.
- 41 Quæ sit huiusmodi sententiæ ratio?
- 42 Intellectus ad text. in l. fin. D. de peric. & commod. rei vend.
- 43 Pauper ad interesse lucri cessantis, vel damni emergentis non tenetur. Limita, n. 45. & 46 Amplia, n. 47. & seqq.
- Paupertas facit moram cessare, ab eaque excusat, ibid. n. 43.
- 44 Quæ paupertas, vel necessitas ab interesse lucri cessantis, vel damni emergentis excuset?
- Obligatus ad restitutionem, si commodè restituere non valet, an interim de lucro cessante, vel damno emergenti teneatur? ibid.
- 47 Debitor qui tempore statuto probabiliter se solvere non posse cognovit, an ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis teneatur? Et quid de eo qui de impotentia solvendi non cogitavit?
- 48 Uxori nullum interesse, vel lucrum pro restitutione dotis competit, etiam si mariti hæres post annum à die mortis mariti in mora restituendi esset.
- 49 Et quid si uxor pauper esset? & pro alimentis, aliisve necessariis sumptibus pecuniam sub usuris acciperet? vel aliter ex dotis retardata solutione laderetur, & n. seqq.
- 50 Uxori diviti nec damnum emergens etiam post annum à die mortis meriti debetur.
- 51 Mulier pauper an post anni luctus lapsum absque alia interpellatione possit interesse damni emergentis è mariti hæredibus, vel etiam usuras consequi.

QUÆSTIO XXVI.

Debitor post diem statutam non solvens (& sic moram committens) ad interesse non solum damni emergentis; sed etiam lucri cessantis tenetur, *text. est in l. Non utique, 3. §. fin. D. de eo, quod cert. loc. l. At qui natura, 20. §. Non tantum, D. de negot. gest. l. Socium, qui in eo, 61. D. pro socio, l. Si fundus, 36. §. Nam si vendiderit, D. locat. l. Si commissa, 13. D. rem rat. haber. l. Venditor, §. D. de evict. l. 2. & ibi gloss. I. C. de usur. gloss. in l. Curabit, verb. Ratio (ubi Bald. n. 1. & communiter DD.) C. de action. empt.

Idque tam de jure Civili, quàm Canonico procedit, petique huiusmodi interesse potest, text. est in c. Conquestus, (§. ibi not. glossa magn.) de usur. text. in cap. Pervenit, de fidejussor. c. Sacro, ubi Innoc. de sentent. excommun. idem Innoc. in c. I. n. 2. de usur. Abb. in d. cap. Conquestus, n. 6. perpetuò menti tenendum non solum in damno emergenti, sed etiam in lucro cessante dicens. Idque repetit in cap. Naviganti, n. 14. eod. tit. de usur. & in cap. Cum venerabilis, n. 16. & seq. & in c. Peccati venia, q. 6. princ. de regul. jur. in 6. & in cap. Dilectæ, notabili ult. de foro compet. & in cap. P. & G. n. 2. (ubi etiam Felin. n. 1.) de offic. & potest. judic. deleg. & in d. cap. Venerabilis, n. 7. de rescript. Joan. Cald. in d. c. Naviganti, q. 3. Petrus de Anchar. in clem. 1. §. Sane, de usur. D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4. & q. 87. artic. 2. ubi Cajetan. Sylvest. in summa, verbo Usura. 1. Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

q. 19. Gabriel. Angel. Joan. Major. Archiep. Florent. & alii, quos referunt, & sequuntur Didac. Covar. var. resol. lib. 3. c. 4. n. 1. & 2. Pat. Leonar. Lessius de justit. & jur. lib. 2. c. 20. dub. 20. n. 6. & seqq. Canonistæ in cap. Salubriter de usur. Paul. Jas. & alii in l. Centum Capuæ, D. de eo, quod certo loco, Alex. consil. 200. n. 3. lib. 6. Ruinus consil. 104. n. 3. & 7. lib. 4. plures congerens Andr. Tiraq. in tract. de retract. linagier, gloss. 18. §. 1. n. 71. Joan. Baptist. Lupus in tract. de usur. (quem edidit super. dict. l. Curabit, C. de actionib. empti) comment. 1. §. 6. n. 103. & seq. ubi tam antiquo, quàm novo jure interesse lucri cessantis, & damni emergentis deberi concludit. Latissimè Joan. Gutierrez de jurament. confirm. 1. p. c. 2. n. 3. & seq. ubi n. 4. de interesse lucri cessantis; communem, & magis communem, dicit, & sic in Hispania scire, & videri judicatum, per literasque executoriales confirmatum in Regali Pinciar. Cancellaria, Joan. Hieronym. Campanil. in suo diversorio juris Canonici, rubr. II. c. 20. n. 21. & 42. Marc. Anton. Bellon. decis. Rotæ Genuens. 1. num. 43. & decis. 30. num. 6. decis. 34. num. 3. decis. 41. n. 6. decis. 78. n. 12. decis. 81. n. 8. decis. 86. n. 2. decis. 89. n. 3. & decis. 134. n. 3. Flamin. Cartar. in decis. Rotæ causar. execut. Genuæ decis. 38. n. 1. Borgnin. Cavalcan. decis. 13. n. 7. lib. 2. plures Carolus de Grassis de except. ad statut. exclud. omnes except. except. 32. ex n. 5. cum seqq. Alex. Trintacing var. resol. lib. 1. de interesse, n. 18. & n. 25. versic. Ex prædictis habes, ubi quòd interesse lucri cessantis potuit indistinctè tempore Jureconsultorum, & Justiniani peti, omniquè Jure etiam Pontificio esse permissum, concludit, Roland. à Valle consil. 35. n. 4. lib. 1. Petrus Surd. de aliment. tit. 1. q. 45. n. 28. & seq. & consil. 485. n. 4. & decis. 345. n. 10. Joan. Mohedan. decis. 4. n. 1. de usuris, Hieron. Magon. decis. Florentina 35. n. 5. & decis. 103. n. 11. Octavian. Ofasco decis. Pedem. 143. n. 3. Burgos de Paz consil. 49. n. 1. & per tot. Joan. Gratian. regul. 243. in princip. ubi de communi, Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 3. casu 119. ubi latè, Andr. Gail. pract. observ. lib. 2. observ. 5. n. 15. Joach. Minsing singul. observ. cent. 4. observ. 56. per tot. Anton. Gamma decis. 110. n. 3. Marta decis. sine voto 165. n. 5. Marc. Anton. de Amat. decis. 124. n. 2.

Quæ tamen conclusio intelligenda est, ac tunc demum procedit, si creditor solitus sit negotiari, *secus in eo, qui negotiari solitus non est; ex text. in d. l. 3. §. fin. D. de eo, quod cert. loco, ibi: Quòd si merces solebat comparare, & an lucri ratio habeatur, non solum damni? Puto & lucri habendam rationem: text. in l. Si sterilis, 22. §. Cum per venditorem, D. de actionibus empt. Tradunt Bart. in d. §. fin. & in l. unic. n. 25. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest, & in l. Nummis, n. 5. (ubi etiam ejus Addit.) D. de in litem juran. Paul. Cast. ibid. n. 6. in fin. Jas. n. 18. communem dicit Sylvest. in summa, verb. Usura, el. 1. n. 9. Didac. Covar. (de communi asserens) var. resol. lib. 3. c. 4. n. 5. col. 3. de communi, & magis communi Roland. à Valle d. cons. 35. n. 4. & seq. præcipuè n. 11. & 12. lib. 1. Matth. de Afflict. decis. 20. n. 2. communem quoque dicit Ludovic. Mexia in l. Reg. Toleti, de los terminos, in 2. fundamen. 2. partis, n. 24. Joan. Gutier. d. c. 2. n. 4. circa princ. vers. Alius, & secundus casus, Plot. de in litem juram. §. 52. n. 17. Ludovic. Gomez in §. Actionum, num. 17. in fin. instit. de actionib. Petr. Surd. de aliment. d. tit. 1. q. 45. n. 39. & seq. (plures referens, idem in muliere non solita negotiari sentiens) & cons. 368. n. 5. Anton. Capit. decis. 19. n. 7. Alex. Trentacing. d. lib. 1. de interesse, resolut. 1. n. 17. decis. Genuæ. 50. n. 3. & decis. 97. n. 1. Jacob. Menoch. d. casu 119. n. 3. Ofasco d. decis. 43. n. 3. Hieronym. Magon. dict. decis. Florent. 103. n. 8. Marta d. voto 165. n. 8. Andr. Gail. pract. observ. lib. 2. observ. 3. n. 6. ubi communem dicit, Minsing e dict. observ. 56. versic. Ceterum. Card. Jacob. Puteus decis. 231. lib. 1. Joann. Hieronym.

ronym, Episcop. Campanil *d. rub. 11. c. 20. n. 24.* communem dicens Vincent. Carot. *in tract. de locat. tit. de lucro cessante moroso, n. 4. & seqq.* (ubi latissime de hac materia) *folio mibi 41.* Cardinal. Francisc. Tolet. *in summa, lib. 5. c. 33. n. 1.* Alias erit usura, cum lucrum non cesset ei, qui nullam cum pecunia negotiationem exercet.

Unde qualitas hæc quod creditor solitus sit negotiari articulanda, *probandaque omnino erit, ut debitor ad lucri cessantis interesse teneatur; *glossa in d. l. 3. §. fin. D. de eo quod cert. loco, Petr. Rebuff. in d. l. unica C. de sentent. quæ pro eo, quod interest, 103. Plot. de in litem jurand. dict. §. 52. n. 17. Alex. consil. 401. lib. 5. Decius in cap. Cum venerabilis, n. 14. except. & consil. 39. n. 5. Corset sing. 269. verb. Qualitas, Joan. Baptist. Lupus d. comment. 1. §. 6. n. 117. Cesar Ursil. ad Matth. de Afflict. dict. decis. 20. n. 2. Aymon Cravet. consil. 320. man. 1. Petr. Surd. de aliment. d. tit. 1. q. 45. n. 39. Alex. Trentacinq. dict. resol. 1. de interesse, n. 32. Laurent. Sylvan. conf. 10. n. 8. p. 1. Roland. à Valle de conf. 35. n. 1. & 12. Petr. Barbof. in l. de divisione, n. 28. (& melius n. 47.) D. solut. matrim. Castillo controvers. lib. 2. cap. 1. n. 40. cum. seqq. seqq. Marta d. voto 165. n. 8. Card. Puteus d. decis. 231. lib. 1. Andr. Gail. d. observ. 6. n. 4. lib. 2. Vincent Carot. d. tit. de lucro cessante moroso, n. 16. (plurimos referens) *folio mibi 42.**

Nec creditorem simpliciter se negotiari scilicet eum ostendere sufficit, sed deducere ac probare debet * qualem consuevisset mercaturam exercere; quamque summam quotannis, vel mensibus lucrari sit solitus, docere: integroque tempore, quo debitor fuit in mora eandem potuisse mercaturam exercere. Quam probandi (in præsentia) praxim tradunt Paul Cast. in l. 1. n. 15. C. de summa Trinit. & fide Catholic. & in d. l. 3. §. fin. n. 3. D. de eo, quod cert. loco, ubi etiam Salycet in princip. & Jason. n. 6. Andr. Gail. ubi supra, Steph. Bertrand. consil. 127. lib. 8. ubi latè, Petrus Surd. consil. 485. n. 5. lib. 4. Joan. Hieronym. dicta Rubr. 11. c. 20. n. 24. Mohedan. decis. 102. & decis. 280. Card. Seraph. decis. 714. in principio.

Et certum; * ac determinatum lucri cessantis interesse à creditore probandum fore; tenent Aymon Cravet. conf. 320. n. 6. Francisc. Busat. consil. 68. à n. 22. lib. 1. Joseph. Mascardus de probation. concl. 933. n. 17. Cald. Puteus d. decis. 231. n. 1. lib. 1. Petrus Barbof. in d. l. De divisione, n. 27. D. solut. matrim. Joan. à Castillo controversiar. d. lib. 2. c. 1. n. 47. Petr. Surd. decis. 69. num. 9. Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. dict. casu 119. n. 3. Alex. Trentacinq. dict. resol. 1. n. 27.

Neque in hoc casu verosimilem * sufficere probationem, vel præsumptivam, sed necessariò concludentem, ita ut certum, & determinatum, vel quasi, probetur lucrum, tenent Petr. Surd. de aliment. d. tit. 1. q. 45. n. 24. Menoch. ubi supra, d. n. 3. versic. Rursu, & 4. (ubi hanc opinionem magis communem, & tenendam dicit) Petr. Barbof. in jam. relato loco d. n. 27. & 28. latè Stephan. Gratian. discept. forens. lib. 1. cap. 67. n. 9. 10. & 11. & lib. 2. c. 244. n. 13. & c. 240. n. 5.

Contrarium tamen (sufficere, nempe interesse per conjecturas, vero similitudinemque probari) docent Angel. in l. Continuus, §. Cum ita, & ibid. Paul. Castr. n. 5. D. de verb. oblig. ubi quod pro hujusmodi interesse consequendo, probare creditori sufficit, alios confimiles negotiatores tantum consuevisse lucrari, quod & ipse si pecuniam haberet, lucrari verosimiliter potuisset, idem Castrenf. in d. l. 3. §. fin. D. de eo quod cert. loco, Bart. in l. unic. in fin. C. de sentent. quæ pro eo quod interest. & ibid. Bald. n. 48. Jas. in d. §. fin. n. 7. Qui nec creditorem probare necesse habere requirunt, tales merces præ manibus habuisse, vel negotia, ut si pecunia debito tempore soluta fuisset, tantum cum ea

potuisset lucrari. Prædictam quoque sententiam firmant Aretin. in dict. l. Continuus, §. Cum ita post. n. 7. Alex. consil. 41. post. n. 2. & num. 9. lib. 5. Paul. Castr. in l. Cunctos populos post n. 15. vers. Ego dico, C. de summa Trinit. & fide Catholic. & ibid. Joan. Bapt. Caccialup. n. 84. ubi ita semel judicari vidisse asserit, Hieron. Cagn. in l. Quatenus, n. 26. & 27. D. de reg. jur. & expressius in d. l. unic. n. 42. & 43. ubi ita in practica observari testatur, & in d. l. Curabit, n. 66. 67. 68. & 69. C. de actio. empt. sic sæpe practitari per excellentiss. Senat. Illust. Ducis, & Principis sui vidisse asserens. Et hanc praxim censuisse Rotam amplectendam; testatur Rota Genuensis decis. 1. n. 45. & decis. 139. n. 9. latè hanc comprobans sententiam: Ita etiam Castillo d. c. 1. n. 47. & seqq. Steph. Gratian d. c. 67. n. 16. Petr. Surd. decis. 249. n. 9. Hieron. Campan. d. n. 20. n. 24. vers. Est tamen verum, & n. 42. vers. Nec dicatur, Borgnin. Cavalc. decis. 22. nu. 31. p. 4. plenissime Vincent. Carot. de locato, dict. tit. de lucro cessante moroso, q. 1. n. 5. 6. & 7. Differentiam inter solitum, vel non solitum negotiari constituens: ut primo casu * non certa, & evidens lucri cessantis requiratur probatio, sed verosimilis sufficiat; secus in secundo, in non solito, nempe negotiari, ex pluribus ibi relatis. Quam distinctionem Rota Genuens. alique supra adducti approbant.

Utramque autem opinionem bonam * esse (pro qualibet rationes allegans) ostendit Alexand. Trentacinq. dict. lib. 1. ut de interesse, resol. 1. n. 32. Ideòque Judicis arbitrio * relinquendum asserit, ex Menoch. d. casu 119. in fin. Marc. Anton. Natta consilio 370. n. 6. Hieronym. Magon. d. decis. 103. n. 9. decis. Accoramb. inter conf. Farinac. conf. 15. n. 84. 85. & seq. Joann. Hieronym. Campan. d. c. 20. Unde Socin. in cap. Dilecti, n. 6. ext. de foro compet. carpit Judices, qui ex eo, quod certitudinaliter creditores de lucro cessante non ostendunt, ac probant; debitores absolvunt; eosque ut animum suum ex conjecturis informant, ex eisque quantitatem definiant, admonet. Sequitur. Petr. Rebuff. quem refert, & commendat Hieronym. Magon. decis. Florent. 32. n. 24. versic. Est tamen verum. Eandem etiam tenet (communem dicens sententiam) Card. Francisc. Tolet. in summa, lib. 5. c. 33. n. 4. versic. Tertia est. Rota Genuens. d. decis. 1. n. 45. colum. 2. circa princip.

Quinimò, casu quo creditor semiplenè interesse probaverit, sibi ad probationem certi, & determinati interesse deferendum * juramentum; justamque appellationis causam esse, si non deferatur; tenent Stephan. Gratian. d. c. 67. n. 12. post Philipp. Corneum consilio 22. n. 8. in fin. volum. 4. Addit. ad Decimum in l. Quatenus, n. 5. D. de regul. jur. Plot. in l. Si quando, n. 427. C. unde vis secundum primam impressionem, & in tractatu de in litem jurand. §. 19. n. 30. (magis communem, etiam in foro conscientie in solito negotiari dicens) & §. 11. n. 31. & §. 12. n. 7. Francisc. Busat. n. d. conf. 68. n. 38. Anchar. Regiens. q. familiar. 33. 16. part. 2. quos refert, & sequitur (magis communem hanc dicens) Vincent. Carot. d. tit. de lucro cessante, q. 1. n. 8. folio mibi 42.

Limitanda tamen, & intelligenda supra dicta sententia (quæ creditori negotiari solito solvendum lucri cessantis interesse firmat) si ex eo, quod sibi tempore debito solutio facta non sit, lucrum non fecerit, * quia aliam pecuniam ad negotiandum præmanibus non habuit, ob illiusque solutionis defectum tantum lucrum, interesseque non acquisivisse, vel cessasse, ostendat. Ita Joannes Bolognetus in d. l. una, n. 120. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest, Aymon. d. conf. 320. n. 2. ad fin. Petr. Barbof. in d. l. De divisione, n. 28. Castillo contro. lib. 2. c. 1. n. 43. & seqq. Joannes Gratian. d. regul. 243. n. 5. Card. Tolet. d. c. 33. n. 2. c. 2. Leonard. Lessius de justit. & jure. lib. 2. c. 20. dub. 10. n. 87.

n. 87. Secus si pecuniam aliam otiosam, qua potuisset negotiationem exercere, haberet cum ob id tul u crum noncessaverit.

13 Adhuc tamen sublimitanda hæc eadem limitatio est, etiã lucrum cessans ei qui pecuniam otiosam habet deberi, * si eam negotiationi destinata non habeat, imò ab eã sepatam, repositamque pro fortuitis, inopinatis casibus; ac necessitatibus (quod prudentiæ est) neque ad negotiationem ea fuit usus. Ita tenent Martin. Navar. in *Manuali*, c. 17. n. 211. Joan. Bapt. Corrad. in *respon. casu conscient.* p. 1. q. 229. vers. *Ad quæsitum decimò respondendo, dicimus*, Joan. Hieronym. *dict. rubric.* II. cap. 20. num. 24. *propè fin.* P. Molin. *dict. tract.* 2. *disp.* 316. n. 4. Id tamen limitantes, nisi adeò magna esset summa reposita, * ut & necessitatibus sufficere posset, & notabilis adhuc superesset quantitas.

14 Quod autem non aliter deberi creditori ob retardatam solutionem interesse lucri cessantis, quàm si negotiator sit, diximus: in interesse damni emergentis * non requiritur, nec qualitas illa *negotiationis* desideratur, debeturque damno tantùm probato, ut notant Alex. *conf.* 141. n. 3. lib. 5. *per text. in dict. l. Nummis*, 3. *juncta gloss.* ad verb. *Sua die*, D. *de in litem iurand.* & *text. in l. Liber homo*, la. 2. *¶ fin.* D. *de verbor. oblig.* Joan. Bapt. Lup. *dict. comment.* 1. §. 6. num. 103. & 116. Joan. Hieronym. *Capanil. ubi supra*, n. 23. And. Gail. *dict. lib. 2. observat.* 6. n. 6.

16 Item & ei, qui licet negotiari solitus non sit, pecuniam tamen destinata ad emptionem * prædii, vel census, aliudvè lucrum habebat, quod ob defectam pecuniæ solutionem non fecit, deberi lucrum cessans; communem testatur (alios adducens) Palac. Rube. in *repet. cap. Per vestras*, 6. *notabili*, n. 8. *de donat. inter vir. & uxor.* Roland. à Valle *dict. consil.* 35. num. 5. & 6. lib. 1. latè Joan. Gutierrez *de iuram. confirmat. dict. 1. part. cap. 2. num. 6.* Castillo (propè infinitos referens) *dict. cap. 1. n. 45.* Petr. Surd. *de aliment. dict. tit. 1. quæst. 45. num. 40.* vers. *Sed quod attinet*, & n. 41. ubi quod tunc probandum est, fundum venare adesse, * voluisseque creditorem emere, destituisse tamen, quia pecuniam non habebat: *idem* Surd. *decis.* 345. n. 17. Pat. Lessius *de iustit.* & *iure*, lib. 2. c. 20. *dub.* II. num. 84. & *seqq.* *Additio* Anton. Gamma *ad decis.* 110. n. 3. *in fine.*

18 Suprà dicta autem omnia post debitoris moram * procedere intelligenda sunt; ante eam enim lucri cessantis interesse nullo modo deberi, petivè posse; communis, & concors omnium resolutio est, de qua dubitavit nullus, teste Castillo *dict. 1. num. 57. & 58.* quam firmat ex Paulo de Cast. Anton. Gabriel. Ploto, Covarru. Mascard. Cagnol. And. Gaill. Navarr. & plurimis aliis. Quibus etiam adde Borgnin. Cavalcan. *decis.* 10. n. 20. & 22. *part. 2. & decisione 2. n. 27. & 28.* ubi latè, & *decisione 13. n. 7. & n. 62. dict. par. 2.* Petr. Surd. *decis.* 80. n. 2. & *decis.* 260. n. 6. plures addentem Marium Giurbam in *consuet. Senat. Mesanens. cap. 15. gloss. 6. n. 8. & 9. part. 1.* Steph. Gratian. *discept. forens. lib. 2. cap. 302. n. 8.* Carol. de Grassis *de excep. ad stat. exclud. omnes except.* 32. n. 52. Pat. Ferdinand. Rebell. *de obligat. iustit. ib. 8. q. 5. n. 2.*

19 Idemquè est in damno emergenti, * quod ante moram non deberi, tam Theologos, quàm juris Pontificii & Cæsarei Authores convenire, tam in exteriori, quàm interiori, foro, tenent (post alios) Didac. Covarr. *var. resol. lib. 3. cap. 4. n. 2.* vers. *Deinde*, Joann. Bapt. Lupus *d. comment.* 1. §. 6. n. 109. Petrus Barbof. in *l. 2. in princip. n. 48. part. 1. D. solut. matrim.* Vincent. Honded. *consil.* 50. n. 23. lib. 1. Alex. Raudens. *decis.* 17. n. 6. quos cum aliis refert. & sequitur Castillo *ubi supra*, n. 75. asserunt etiam (ex D. Thom. qui hanc tenet, *quæst.* 13. *de malo, artic. 4. ad 14.*) Dominic. Soto *de iustit.* & *iur. lib. 6. quæst. 1. artic. 3. conclus. 3.*

Martin. Navar. in *comment. de usura*, n. 46. & in *Manuali*, cap. 17. n. 211. Pat. Ludovic. Molina *de iustit. & iure*, tract. 2. *disputatione* 314. n. 11. & 12. Pat. Ferdinand. Rebello *ubi supra d. n. 2.* communem dicens (adversus Conrad. Turrecrem. & alios in foro conscientiæ teneri mutuatarium de damno, quod mutuans incurrit mutui occasine, etiam ante moram, licet non in foro exteriori putantes) contra quos est in utroque foro prædicta communis sententia *decisioque*; *Rota apud Farinatium. decis.* 362. n. 1. *part. 2.*

Potest tamen à principio, contractusque initio do 20 damno emergenti etiam ante moram pacisci, * illudque debetur, ut tradunt, Petr. Rebuff. in *dict. l. unica in princip. n. 13.* vers. *Imò licet*, C. *de sentent. quæ pro eo, quod inter. Virgin. de Bocca in tractat. uti possideris*, cap. 18. num. 70. Villagut. in *tractatu de usuris*, q. 18. num. 30. & *quæst.* 10. num. 3. Andr. Gail. *præct. observat. lib. 2. observat. 5. num. 16.* refert, & sequitur Castillo *dict. cap. 1. n. 71. & 75.* Ferdinand. Rebello *dict. quæst. 5. nu. 4.* abique controversia id receptum dicens, assentit. Molina *d. loco num. 7. & 8.*

In lucro verò cessante, * maxima controversia 21 est: Multi enim contractus initio pacisci non posse, ut etiam ante moram lucri cessantis debeatur interesse, inutileque tale pactum esse (tanquam fraudibus viam aperiens) tenuerunt, in eaque extiterunt sententia Innocen. And. Calderin. Laurent. à Rodolph. Anchar. & alii, quos refert Covar. *dict. cap. 4. n. 5.* vers. *Item & illud*, Riminald. Jun. *consil.* 218. num. 106. Joan. Vincent. Honded. *conf.* 36. n. 10. lib. 2. quorum probat placitum Varius Giurba in *consuet. Senat. Messanens. doct. cap. 15. gloss. 6. n. 9.* & communem videri fuisse sententiam asserit Pat. Rebello *ubi supra dict. n. 4.* vers. *Quoad interesse.*

Contraria nihilominus communis & recepta * (est 22 posse etiam lucrum cessans ante moram in pactum deduci, valideque exigi) & tenuit, defenditque (post Hostiensem, Abbatem, Ammanian, Ancharranum, Decium Romanum, Alexandrum, Joannem Lupian, Cæjetanum, Conradum, Adrianum, Sotium, Gabrielem, Angelum, Sylvestrum Carolum Molinam, Medinam, & lios quos refert) Didac. Covar. *ubi supra* communem, observandamque dicens, ac veram, dummodo fraus & dolus creditoris absit, & verosimilis sit lucri certitudo, ac verè sit lucrum cessans, Card. Francisc. Tolet in *summa lib. 5. cap. 33. num. 4.* P. Ferdinand. Rebello *dict. num. 4.* vers. *Nihilominus tamen*, ubi hanc ab omnibus ferè receptam dicit, quam etiam veriolem judicavit Rota, *ut testatur*, Cæsar de Grassis *decis.* 187. num. 3. 4. & 5. *tit. de usur.* & *decis.* 188. num. 1. Pat. Leonard. Lessius *d. iustit. & iure lib. 2. cap. 20. dub. 10. n. 72. & dub. 11. n. 87.* Vincent. Carot. *de locat. tit. de lucro cessante conventionali*, q. 2. n. 2. plures referens, veriolemque & magis communem dicens *fol. mihi 43.* latè comprobatur (sic per *Lusitanum Senatam* iudicatum referens) Gabriel Pereyta *decis.* 84. n. 1.

Quod non solum in interesse incerto, & in genere per pactum deducto procedit: sed etiam in pactum à principio certum, & determinatum interesse lucri cessantis etiam ante moram deducatur (cum qualitatibus, de quibus suprà proximè, * quod sci- 23 licet absit fraus, & dolus, verosimilisque sit lucri certitudo, ac verè sit lucrum cessans) procedit pariter: ut (post Covarru. *dict. cap. 4. n. 5.* vers. *Septimò eadem inspecta radice*, & ab eo relatos) tenent plurimi, tam Juristæ, quàm Theologi, quos refert, & sequitur Castillo *controversiar. lib. 2. dict. cap. 1. n. 67. & seqq.* ubi hanc veriolem libenter dicit, latissimè omnium, plurimos congestit Steph. Gratia. *discept. forens. lib. 2. cap. 387. numer. 1. & seqq.* & tenent multi ex suprà proximè relatis præcipuè Rebello, &

ab eo adducti Cæsar de Grassis *dict. decis.* 187. n. 3. 4. & ubi ita tenuit Rota, & *decis. Rota Diversor.* 340. num. 2. 3. & 4. latè Vincent. Carot. *supra num.* 3. & *seqq.* ubi veram, & magis communem hanc sententiam dicit, & quòd cautius erit in practica ab initio quid certum, & taxatum pacisci, ut illud sit verisimile, & taxatum secundum leges, n. 4. *ibid.* plures etiam hujus sententiæ sequaces recenset Joan. Hieronym. Campan. *d. rubr.* 11. c. 20. n. 21. *vers. Ex quorum verbis suadetur.* Cui videtur assentiri Gaspar. Anton. Thesaur. *quæst. forens. lib.* 3. *cap.* 71. n. 2. Gabr. Pereyra *d. num.* 1. *in fin.*

24 Contrariam tamen in hoc casu sententiam * aperto Marte defendunt multi, eamquè tenent Decius *conf.* 110. nu. 12. *lib.* 1. Plot. *in repet. leg. Si quando,* num. 452. & *seqq.* C. *unde vi,* qui magis communi opinione testatur, Mart. Freccia *in tract. de presentat. instrum. part.* 7. *quæst.* 11. Alban. *consil.* 629. num. 6. ubi Vincent. Anibal. *in addit. littera A,* & *consil.* 211. num. 1. Borgnin. Cavalcan. *decis.* 35. num. 17. *lib.* 1. Est *decis. Rota apud Farinac. in 2. parte decis.* 7. num. 2. & *decis.* 11. *decis.* 325. num. 1. & *sequentib. decis.* 331. *per tot* ubi plenissimè, & *decis.* 362. n. 3. Quibus in locis id etiam si creditor mercator sit, negotiarique solitus, firmant, Rota Romana *Divers. decis.* 315. num. 7. *part.* 2. Joan. Hieronym. *loco supra relato,* Anton. Monach. *decis. Lucens.* 21. num. 28. & *decis. Bononiensi* 1. nu. 45. & 46. Acerrimè hanc tuctur opinionem Marta *decis. sine voto* 165. *per tot.* Carolus de Grass. *in tract. de except. ad materiam statuti exclud. omnes except. except.* 32. num. 59. qui numero *seqq.* eam quatuor limitat modis. Primò, quando partes taxarent interesse minùs, * vel non amplius, quàm ex forma statutorum, vel consuetudinis reperitur taxatum. Secundò, quando à principio fuisset pactum, ut si debitor non solveret in tempore convento; tot pro centenario ratione interesse solvere teneatur, & tempore, quo interesse solvi debebat tantùm, vel majus esse; fuit probatum. Tertio, quando à principio per viam annui redditus, vel census taxa facta esset. Quartò, quando ab initio inter focerum, & generum desolvendo tot pro centenario ratione dotis in tempore non solutæ, pactum esset. Quia in his validum est à principio de certa, & determinata quantitate pro interesse pactum: ut *ibi per eum.* Ad quæ etiam videndus Steph. Gratian. *supra d. c.* 388. *ex n.* 19. *cum seqq.*

Ex quibus, quàm varii in hoc sint Doctores, quamque sit dubia hæc quæstio, apparet. Sed si tale pactum ab initio de certo interesse, lucroque reddendo initum, cum qualitate jam dicta n. 23. validum esse (quæ magis communis est) teneamus; adhuc tamen aliquibus venit limitanda modis.

26 Primò, quia non totum lucrum, vel interesse speratum exigi debet, in pactumvè deduci, sed minùs, laborum, * periculorum, & expensarum, quas fecisset, vel subiret in negotiatione, ex qua lucrum prædictum, vel interesse creditor prætendebat, consideratione habita. Ita Joan. Bapt. Corrad. *in respons. cas. conscient. quæst.* 229. *in addit. versic. Demum,* Pat. Dominicus Bañez *ad D. Thom. quæst.* 78. *artic.* 2. *versic. Denique ad judicandum,* Episcop. Campanil. *dict. cap.* 20. num. 28. Cardin. Francisc. Tolet. *dict. cap.* 33. num. 6. & 7. Pat. Leonard. Lessius. *de justit. & jure, dict. lib.* 2. *cap.* 20. *dubio* 11. n. 96. Anton. Gamm. *decis.* 110. num. 14. Pat. Molina *dict. disput.* 316. num. 6. 7. & 8. Ferdinand. Rebl. *dict. lib.* 8. *quæst.* 6. num. 3.

27 Laborem tamen personale ab eo, * qui coactus, & non libens mutuatur, non esse deducendum (quia sicut operatus, qui cogitur ab aliquo non laborare, laborem à mercede deducere non tenetur, sed integrum, sejusque mercedem exigere: ita nec

mutuans, qui operas suas præstare, laboresquè exhibere promptus erat) firmat Card. Tolet. *supra dict. num.* 6.

Prædictum autem interesse, vel lucrum, à conditione personarum, * negotiationis modo, regionisquè consuetudine, æstimationem modumque recipit. Aliquando enim ad rationem quinque pro centenario, ut per Borgnin. Cavalcan. *decisione* 22. n. 27. & *seq. lib.* 4. & *decisione* 35. num. 20. 23. & 25. *part.* 1. & *decisione* 13. n. 68. *part.* 2. & *in indice,* verb. Interesse. Cæsar. de Grassis *dict. decis.* 187. & 188. *tit. de usur.*

Quandoquè ad sex, ad septem, octo, vel decem, ut per eundem Cavalc. *dicta decis.* 22. num. 29. ubi quòd in prædicta quantitate poterit fieri conventio, malequè facere partes pacta hujusmodi (cum fraus non subsit) tanquam illicita revocare volentes. Carol. de Grassis *dict. except.* 33. num. 58. ubi etiam in Regno Sicilia ad rationem decem pro centenario taxationem fieri dicit. Ita pariter (ex pluribus Genuæ decisionibus) tradit Flamin. Cartar. *decis. Rot. caus. execut. Genuæ* 38. nu. 1. Et ad rationem unius pro quatuordecim, aliquando pro decem & octo, & aliquando pro viginti, testatur in Hispania Joan. Gutierrez *de juram confirmat.* 1. *par. dict. cap.* 2. num. 4. *col.* 2. *circa princip.* prout dominis Regiis Auditoribus secundum creditorum consuetudinem negotiandi videtur.

Limitatur secundò d. conclusio, ut non statim in initio lucrum conventum cessans de sorte extrahere * liceat: ut si lucrum conventum erat decem pro centum mutuaris, non statim decem extrahi, præstarique nonaginta, sed integra centum debent, lucrumque à debitore. Martin. Nava. *in Manuali dict. cap.* 18. n. 212. *vers. Quinta,* Corrad. *dict. q.* 229. *in addit. vers. Id etiam est observandum,* Dominic. Bañez *dict. quæst.* 78. *art.* 2. *vers. Denique poterunt,* refert, & sequitur Episcop. Campanil. *d. c.* 20. n. 27. Card. Tolet. *supra d. cap.* 33. n. 5. P. Molina *de disp.* 316. n. 9. Ferdin. Rebell. *delib.* 7. q. n. 4.

Limitatur tertio, intelligiturque procedere supra dicta sententia, ubi quis coactus, * vel saltem rogatus pecunias mutuatur; non verò cum spontè eas alteri non rogatus, nec requisitus offert. Tunc enim nullomodo absque usuræ labe de lucro poterit pacisci, quamvis tales pecuniæ verè negotiationi sint expositæ. lucrumque sit probabile, nec ipse aliàs exponendas habeat. Cum enim spontè ipse suas pecunias à negotiatione auferat; non lucrum ab alio exigere potest; & in hoc conveniunt omnes, teste Card. Tolet. *ubi supra num.* 3. Qui tamen num. 4. *in fine* addit, eum qui non coactus, neque rogatus pecunias mutuavit si tamen non lucro, sed * charitate ad subveniendum proximo motus, ei mutuatur, posse de lucri cessantis interesse pacisci.

Cum autem dicimus, requirimusque coactionem, ut creditor habere, pacisci que lucrum cessans possit: non de coactione in qua vis intervenit, sed de ea, quæ per rogationem inducitur, intelligendum est. Si enim in contractu vis à principio interveniat, * ut si Regi, vel alteri compellatur quis mutuare, propterea quod sibi mortem minatus, sit vel injustam ab eo vexationem timeat) ut lucri cessantis, vel damni emergentis interesse in pactum deducatur, non est necesse: quia etiam absque eo, & absque alia mora debetur, ut (ex doctrina D. Thom. 2. 2. *quæst.* 62. *artic.* 4.) tenent Dominic. Sot. *de just. & jur. lib.* 6. *quæst.* 1. *artic.* 3. *conclus.* 3. Martin. Navar. *in Manuali, dict. cap.* 17. num. 211. quos refert, & sequitur (communem dicens) Ferdinand. Rebell. *dict. lib.* 8. *quæst.* 5. num. 3. Quam conclusionem (ex text. etiam in l. Si quis uxori, 53. §. Si servus, qui surreptus est, D. de furt. & ex l. 3. D. de cond. furtiva, juncta regula Pecca-

Peccatum extra de reg. jur. in 6.) elicit, tenetque Petr. Surd. conf. 23. n. 8.

33 Et tam in injustè, quàm in justè coacto * (ut si coactus justè à Principe belli instantis necessitatem, vel aliam publicam mutuasles, non solum te posse de lucro cessante, & damno emergenti pacisci; sed etiam Principem ad restitutionem hujusmodi interesse in conscientia teneri, licet nullum ea de re pactum præcesserit) firmat Pat. Molina de justit. & jur. disput. 315. n. 1. 2. 3. & 4. De quo videndus P. Ferdinand. Rebello ubi sup. d. n. 3. vers. Propositam conclusionem.

34 Ut tamen supra dicta procedere possint, creditorem negotiari solitum esse, * ex defectuque negotiationis ob pecuniam per vim, coactionemque ablatam, lucrum cessasse, necesse est. Si enim nullo interesse privatur, quantumcumque mutaverit coactus, nihil mutui ratione absque usuræ labe recipere poterit: ut firmant in specie Martin Navar. d. c. 17. num. ult. Rebell. & Molina dictis locis.

Usque aduct de interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, ad quod per moram debitor creditori solito negotiari adstrictus est ex mutuo, vel aliis contractibus stricti juris (in quibus nullum interesse intrinsecum continetur, de jure, * ut in l. Nummis, 3. D. de in litem jurand. l. Liber homo, 118. §. fin. De verb. oblig. l. Socium, qui in eo, 61. D. pro socio: Ideoque venit in eis extrinsecum * lucri cessantis, ut dicunt Raphaël. Cuman. Paul. Castren. & Franc. Aret. in dict. l. Liber homo, §. fin. quos refert, & sequitur, Alexand. Trentacin. variar. resolut. dict. lib. 1. titulo de Interesse, resolut. 1. n. 21. Laurent. Sylvan. conf. 10. n. 24.) egisse videmur.

37 In contractibus verò bonæ fidei (cum in eis interesse intrinsecum * ex ipsa re proveniens veniat, text. in l. Si sterilis, 22. §. Cum per venditorem, D. de actionib. empt.) dicta in mutuo, aliisque stricti juris contractibus, locum non habere: nec interesse extrinsecum lucri cessantis in contractibus bonæ fidei deberi, dicendum videbatur. * Qua ratione ita tenet Bart, in l. uncat. C. de sentent. quæ pro eo, quod in d. l. Nummis, in d. l. Liber homo, §. fin. & in l. Julianus, D. de actionib. empt. (quem refert Alex. Trentacin. communiter receptum dicens ex Jaso. ibi adducto, loco proximè relate d. resolut. 1. num. 22.) latè. Laurent. Sylvan. d. consil. 10. plures hujus sententiæ refert. Anton. Capit. decisione 19. num. 8. In qua fuit etiam Card. Jacob. Pute. decis. 231. lib. 1.

39 Contrarium tamen (eodem nempe modo damni emergentis, ac lucri cessantis contractibus bonæ fidei quam stricti juris * rationem habendam, non solumque interesse intrinsecum ipsius rei, sed etiam extrinsecum, lucrum nempe cessans venire) est magis communis Doctorum resolutio, quam tenuerunt (ex ratione d. l. 3. §. fin. D. de eo quod certo loco) Socin. consil. 156. num. 18. lib. 4. communem dicit. Joan. Gratian. de regula 243. n. 6. Ferdinand. Vasq. Mencha. controvers. usufreq. lib. 3. cap. 60. num. 21. & seqq. referens in id Sot. de justit. & jure, d. lib. 6. quæst. 1. art. 3. & Medini. sequitur Joan. à Castillo controvers. d. lib. 2. qu. 1. n. 37. & sequentibus, firmatque Andr. Gail. pract. observat. lib. 2. dict. observat. 6. n. 3. Marc. Anton. Natta. consilio 569. Petr. Barbof. in l. de divisione 5. n. 26. D. soluto matrim. Ubi id verius & receptius, neque ab hac recedendum in negotiari solito, asserit, Hieronym. Gabr. consilio 26. Francisc. Marc. decis. Delphin. 167. n. 6. & 7. p. 2. Jacod. Menoch de arbitr. lib. 2. cent. 2 casu 119. num. 2. & consilio 110. num. 52. Anchar. Regiens. quæst. famil. 33. n. 13. part. 2. & (multis relatis) ganè tenet sententiam Hieronym. Magon. decisione Florent. 32. num. 5. & 6. Cardinal. Seraphin. decisione 714. n. 3. plenè Vincent. Carot. tractatu d.

locato, de lucro cessante moroso, quæst. 1. per tot. interesse lucri cessantis vel damni emergentis in contractu locationis, & conductionis venire, exigique à conductore moroso posse, n. præcipue 4. asserens.

40 Quod etiam si longè plus intersit lucrum cessans, * excedatque valorem fructuum rei, cujus pretii solutio dilata est, modumque usurarum, quem legitimum leges civiles arbitrabantur, si illud poterat creditor lucrari, ampliant, & extendunt multi, communemque dicit Ferdinand. Vasquez Mencha. supra numero 22. & 23. & cap. 50. num. 7. sequitur Joann. Cutier. dict. cap. 2. I. parte de jurament. confirmat. num. 4. Petr. Barbof. dict. loco, numero 25. & dict. num. 26. versic. Item potest. Ratio est (secundum hujus partis sequaces.) Tum quia debitor non tam ratione fructuum, quos percipit ex fundo, quàm perfidiae ratione, ad interesse tenetur. Tum quia cum de interesse agatur, non quantum creditor possidere fundum, quem à se abdicavit, intersit; sed quantum habuisse pretiū, quod ex fide & conventionione habiturus erat, interfuerit, inspiciendum est.

42 Et ad textum (qui contrarium suadet) in l. fin. D. de peric. & commod. rei vendit. (ujus sunt verba: Venditori si emptor in pretio solvendo moram fecerit, usuras duntaxat præstabit, non omne omnino, quod venditoris mora non facta consequi potuit, veluti si negotiator fuerit, & pretio soluto ex mercibus plus quam ex usuris querere potuit) respondent, qui prædictam opinionem defendunt, procedere * ubi lucrum incertum est: Superiorem verò sententiam, ubi certum est, quodque manus hominis negotiari soliti velut evasit. Estque communis intellectus, secundum plures quos refert, & sequitur Joan. Gratian. d. regul. 243. n. 6. Joann. Gutierrez dict. c. 2. n. 7. quem sibi placere dicit Petrus Barbof. ubi supra, n. 27. & 28. Alium etiam intellectum assignat Castillo dict. cap. 1. n. 39. ad dict. l. fin. multumque ejus interpretatione elaborat Laurent. Sylvan. dict. consilio 10. per totum, & & ejus vestigia sequutus Alexand. Trentacin. variar. resolut. lib. 1. dict. resolut. 1. de interesse.

43 Alia in præsentis (ut ad institutum nostrum, quæstionemque redeamus) facimus omissa; An scilicet ad prædictum lucri cessantis, vel damni emergentis interesse teneatur pauper? In qua (cum omni jure, tamque in foro conscientiae, quàm judiciali deberi ex supra dictis constat) pauperes quoque ad id teneri firmandum videbatur. In contrarium tamen se veritas habet. Pauperem enim ad interesse lucricessantis, vel damni emergentis * (ubi saltem ante moram superverit paupertas) non teneri, cum ante moram, nec lucrum cessans, nec damnum emergens (ut num. 18. & 29. prædiximus) debeatur, paupertasque moram cessare faciat, ab eaque excuset, ut quæst. 17. n. 39. aliisque notavimus locis, firmarunt Matthæ. de Afflict. decis. 20. n. 3. Joan. Lup. in repet. cap. Per vestras, de donat. inter vir. & uxor. notab. 6. n. 5. Petr. Rebuf. in d. l. uncat. glos. fin. n. 32. C. de sentent. quæ pro eo quod interest, Roland. à Valle dict. consilio 35. n. 25. part. 1. Joan. Gutier. de juram. confirm. 1. part. dict. cap. 2. n. 4. col. 2. Sebast. de Medic. in tract. de casib. fortuit. 2. part. quæst. 4. n. 27. Marta. decis. sive voto 18. num. 5. & dict. decis. 165. n. 10. Rota Genuens. decis. 99. n. 3. P. Leonard. Lessius de justit. & jure, lib. 2. cap. 20. dubio 10. n. 70. & cap. 10. dubio 1. n. 17. assentit P. Ferdinand. Rebello de oblig. justit. d. lib. 8. q. 7. n. 4. Maur. Apicella allegat. 6. n. 25. Vincent. Corat. dict. tit. de lucro cessante moroso, quæst. 1. n. 19. d. fol. 42. Qui hanc sententiam in necessitate extrema * procedere vult, quosdam in id allegans: qui tamen non eam, sed supra relatam simpliciter asseritionem probant. Cum eo tamen in extrema necessitate loquitur etiam, Joan. Lup. loco jam citato. Alii verò tam ex Juristis, quàm Theologis non ita magnā neces-

necessitatem requirunt, sentiuntque ad hujusmodi interesse excusationem sufficere, si debitor absque magno detrimento præstare debitum non possit: & expressius alijs, docet P. Lessius ubi supra d. n. 70. excusati dicens debitorem, si in tantam paupertatem inciderit, ut solvere quin se in extremam, vel gravem necessitatem conjiciat, non possit: secus si potest, quamvis non sine magno rei familiaris detrimento. Quia tunc, vel solvere ad diem constitutum, vel in animo esse paratus interesse compensare tenebitur. Et *dub. 1. n. 17.* etiam obligatum ad restitutionem, si commodè restituere non valet, de lucro cessante, vel damno emergenti ex dilatione non teneri (quia nec esse in mora, neque ad id principaliter se obligasse, sed per accidens videtur (asserit. Quod tamen in eo qui non ex delicto obligatus est, secus si ex delicto, ut furto, rapina, &c. intelligendum videtur. Ita notat P. Ferdin. Rebel. *de obligat. just. lib. 2. quest. 17. sect. 4. numer. 22. in fin. & 23.* Obligatumque ad restitutionem, ex dilatione ad lucri cessantis, damni emergentis interesse (quando saltem restitutionem propter detrimentum in bonis externis differt, secus in internis) esse adstrictum, observat, P. Ludovicus Molina *de justit. & jure, lib. 3. tract. 2. disput. 754. in fin.* tenetque expresse idem Lessius *dict. lib. 2. c. 16. dubio 1. num. 32.*

45 Constat igitur, pauperem si magna labore egestate, solutione vè debito tempore facta, in gravem se coniciat, ad lucri cessantis, vel etiam damni emergentis interesse (juxta prædictas Doctorum sententias) non arctari, teneri vè. Quod tamen limitat Petrus Rebuffus *in dicta l. unic. glossa fin. n. 33.* quando creditor in pari * existit necessitate. Pro cujus sententia faciunt etiam à Nobis *quest. seq. nu. 20. & sequenti*, dicenda.

46 Limitari etiam potest, si paupertas post moram * intervenisset, secundum August. Beroi. *conf. 193. n. 28.* quem refert (licet mendose) sequiturque Vincent. Carot. *dicta. q. 1. n. 19.* & supponunt alij supra relati.

Ampliari autem d. poterit sententia. Primo, ut procedat etiam si à principio adesset paupertas, probabiliterque judicaret debitor statuto tempore solvere non posse. * Habet enim quod sibi creditor imputet, quòd cum tali contraxerit, sive ejus sciverit, sive ignoraverit conditionem, *ex text. in l. Qui cum alio. D. de regul. jur. & latè à Nobis deductis q. 45.* Cum & paupertas (ut sæpè diximus) moram committi impediatur, nec ante moram lucri cessantis, vel damni emergentis interesse regulariter debeatur.

Licet contrarium in supra dicto casu velit P. Ferdinand. Rebel. *de oblig. just. dict. lib. 8. quest. 7. n. 5.* Ea ratione, quòd qui sic promittit, peccat contra justitiam obligando se ad id, quod implere in termino constituto non posse prævidit. Quæ sententia quoad forum interius ad peccatumque contrahendum, non quoad exterius, & contentiosum (ex proximè dictis rationibus, & *in dict. quest. 54.*) procedere poterit: ubi præcipuè non doloso, & iniquo animo, speque non solvendi impotentia fretus debitor contraxit. Quod si impotentiam statuto termino solvendi non prævidit, de cavè (præsentis tantum memor necessitatis) non cogitavit, cum melior semper speretur conditio, in diesque ditari (juxta dicta à Nobis *q. 4. p. 2. n. 118.*) quis præsumatur: nec interesse lucri cessantis, damni vè emergentis deberi; nec peccatum, aut injustitiam committi, dicendum venit.

48 Ampliatur secundo è concurso, sic reditor pauper sit, licet aliàs nec post moram ad interesse lucri cessantis; vel damni emergentis teneretur debitori quia adhuc creditori pauperi prædictum solvendum erit interesse. Uxori enim nullum interesse, vel lucrum pro dotis competit restitutione, * etiam si mariti hæredes in mora restituendi post annum essent

ut tenent DD. *in l. Exigere dotem, D. de judic. Alexand. conf. 74. nu. 12. & seqq. & consilio 141. n. 4. & seqq. lib. 5. Aymon. Gravet. confil. 189. num. 7. Purp. confil. 117. n. 14. lib. 1. plenissimè Roland. à Valle confil. 55. lib. 2. per tot. Joan. Cephal. conf. 133. n. 130. & seq. lib. 1. Borgnin. Cavalc. decis. 3. n. 30. p. 1. ad saturitatem (sæpè communem, ac magis communem, nec ab hac in judicando, & consulendo recedendum dicens) Card. Tusch. *pract. litt. D, concl. 751. per tot.* propè infinitos cumulans (quem post hæc scripta vidi) Ant. de Amato *var. resolut. resol. 49. num. 58. & seqq.* multis id amplians modis.*

Si tamen mulier pauper esset, * pro alimentisque, 49 vel alijs necessariis sumptibus pecuniam sub usuris acciperet, vel aliter ex dotis retardata solutione læderetur; hujusmodi interesse, damnumque emergens post annum petere poterit, debetque consequi secundum Bald. *confil. 137. n. 3. lib. 5. Alex. d. conf. 141. n. 3. lib. 5. & consil. 200. n. 7. lib. 6. Riminald Jun. confil. 304. n. 4. & 14. lib. 3. Socin. confil. 57. lib. 4. Crot. confil. 198. n. 10. & 21. lib. 2. Purp. confil. 384. n. 4. lib. 1. Franc. Bursat. confil. 8. & consil. 9. n. 46. & seq. lib. 1. quos refert, & sequitur Cavalc. ubi supra n. 31. Covar. Ant. Gomez, Surd. Thoro, plurimique alii, quos pariter refert, sequiturque Antonius de Amato *dicto loco, num. 92.**

Cum mulieri diviti nec damnum emergens etiam post annum * deberi, sibi imputandum, cur litem non moverit (ex Rinald. Sen. *conf. 265. n. 22. & n. 26. & seq. lib. 2. & consil. 694. lib. 4. & Riminald Juniore dicto consilio 304.*) teneat idem ipse Borgn. Calvac. *d. decis. 2. num. 20.* Faciuntque præcedenti quæstione dicta.

Solam tamen paupertatem non sufficere, * ut post moram, annique lapsum possit mulier etiam damni emergentis interesse à mariti hæredibus consequi, sed interpellationem, vel petitionem fieri necesse esse, ne maluisse lucrum, quam pecuniam videatur, tuncque alimenta illi deberi, vel usuras alimentorum loco sentiunt supra relati, & in specie notat Alexand. *dict. conf. 74. num. 15. lib. 5.* & utramque qualitatem *interpellationis, & paupertatis*, in hoc casu necessariam esse, tenet (post Paris. ab eodem relatum) Roland. à Valle *dict. conf. 55. num. 18. lib. 2.* Licet contradicant alii, perque anni lapsum, absque alia hominis interpellatione moram in præsentem contrahi, post illumque dotis non restitutæ deberi usuras, firmant Surd. *conf. 221. num. 41. & de alimentis, tit. 1. quest. 45. n. 3.* Joseph. Ludovicus Lanar. Cuma. multique alii relati, sequiturque ab Anton. de Amato *dict. resolut. 49. num. 92. & 93.*

Utrum, & Quando ad restitutionem teneatur pauper?

S U M M A R I U M.

- 1 Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.
- 2 Restitutio statim facienda est, quia præceptum de restituendo tanquam negativum, vel à negativo descendens, obligat semper & ad semper.
- 3 Differens per multum tempus restitutionem, an multa committat peccata? vel idem continuetur? remissive.
- 4 Præcepta negativa obligant semper, & ad semper.
- 5 Paupertas à restitutione statim facienda etiam qui animum deliberatum habet restituendi, excusat. Ampliatur, num. 9. 10. 12. 17. 18. 22. 23. & 24.

Limitatur num. 19. 20. 21. 25. & 26.

6 Et etiam si quis jurasset, se restitutum, vel quid aliud facturum, si paupertate, vel impotentia impediatur. Limita, ut n. 7. & 8.

9 Non solam gravissima, vel extrema paupertas à restitutione statim facienda excusat sed etiam gravis. Limita. ut num. 11.

10 Et quæ dicatur gravis paupertas, vel necessitas in presenti?

12 Gravis necessitas (modo prædicto) à restitutione statim facienda, sive debitum ex contractu licito, sive illicito proveniat, excusat.

13 Interpretatio ad Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 12.

Detrahens decimas excommunicatur, ut nec absolviatur, nisi plena restitutione facta, si commode potest, aliter absolvi debet. ibid.

14 Interpretatio ad text. in Clement. 2. de hæretic. Inquisitores, vel Commissarii prætextu officii pecuniam extorquentes, excommunicantur, nec præterquam in mortis articulo ante integram satisfactionem absolvi possunt; paupertate restituere impediuntur. ibid.

15 Quis hodie ab hujusmodi excommunicatione Inquisitores absolvi possit? remissivè.

16 Interpretatio ad Motum proprium Clement. VIII. de largitione munerum interdicta Religiosis, & ad Mot. propr. Gregor. XIII. de datis; vel acceptis, pro justitia, vel gratia.

Absolutio denegatur ante realem restitutionem ejus quod quis à Religiosis accepit, vel antequam erogatum sit pauperibus, quod pro justitia facienda receptum est, nisi moraliter restitutio fieri non possit, vel per absolvendum non stat quominus, restitutio fiat. ibid.

21 In pari necessitate potior est conditio creditoris. Et quid si necessitas sit extrema? num. 28. Et quid in gravi necessitate modo jam dicto? n. 23.

26 Gravius peccat, ac punitur, qui veniæ peccat spe.

27 Ad beneficium cessionis bonorum non admittitur, qui sub ejus spe contrahit.

28 Constitutus in gravi necessitate an ad restitutionem ejus, quod in tali necessitate abstulit, si ad pinguiorem fortunam devenerit, teneatur?

QUÆSTIO XXVII.

TRitissima juris regula est, peccatum non dimitti, nisi restituatur oblatum, text. in cap. Peccatum, 4. de regul. jur. in 6. cap. 1. 14. quæst. 6. cap. Qui rapit. 14. quæst. 5. cap. Cum tu, 5. de usur. Divus Thom. 2. 2. quæst. 62. art. ult. D. Antonin. 2. part. summa, tit. 2. cap. 8. in fin. Sylvest. verb. Restitutio 5. §. 1. Palac. Rub. in repet. rubri. de donat. inter vir. & uxor. §. 65. n. 35. Marta decis. sive voto 18. n. 1. & omnes passim Doctores Probaturque etiam Ezechielis 33. Non permittitur venia, nisi rapina reddatur, & ex illo Marthæ 22. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari. & ad Roman. 14. Reddite omnibus debita. & Tobia 2. Si furtivus est, non licet non licet nobis de eo aliquid edere, aut contingere.

Statimque restitutio facienda est, * quippè cum restituendi præceptum in septimo Decalogi comprehendatur, ad semperquè, & pro semper obliget. Quamvis enim præceptum de restituendo, sit affirmativum, quia tamen à negativo derivatur, & in eo continetur, ad semper, eo modo quo negativum à quo derivatur, & in quo includitur, obligat. Restituendique præceptum, negativum est, quatenus tacite, & virtualiter non tenere alienum invito domino jubet. Ita dicunt Cajetan. in summa de

restitut. §. 6. Sylvest. verbo, Restitutio, 5. Scot in 5. distinctione 15. quæst. 2. §. De quarto, Palud. in 4. dist. 15. quæst. 2. artic. 6. ex illo Levit. 6. Non remanebit apud te opus mercenarii tui. Scot. de justit. & jure, lib. 4. quæst. 7. artic. 4. post. D. Thom. sup. relat. Gabriel. in 4. dist. 15. quæst. 2. conclusione 2. Mercad. de restitut. cap. 1. Martin. Navar. eod. tract. de restit. lib. 1. cap. 1. n. 17. & in cap. Novit, 6. notab. §. Tertio præsuppono, n. 74. Hieronym. Zeval. commun. quæst. 729. n. 2. Joannes Gut. Canonic. quæst. lib. 1. cap. 40. n. 1. P. Ludovic. Molina de just. & jure, lib. 3. tract. 2. disput. 716. n. 3. & 4. disput. 753. n. 2. versiculo, Idcirco autem, ubi de communi, P. Ferdinand. Rebel. (communem quoque dicens) de justit. & jure, lib. 2. quæst. 17. sect. 1. num. 1. & seqq.

Et utrùm per multum tempus restitutionem differens, multa committat peccata? * vel idem peccatum continetur? vide per supra relatos, præsertim Molinam dictis locis, Ferdinand. Rebel. d. lib. 2. q. 17. sect. 2. per totam ubi plenissimè.

Præcepta autem negativa obligare * semper, & pro semper, notant D. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 2. Archidiac. in cap. Si peccaverit, 2. quæst. 1. Abb. in cap. Novit, n. 36. de judic. Martin. Navar. in manual. cap. 17. n. 54. & 61. Zeval. ubi supra num. 3. Petr. Binsfeld. in tractat. de injur. & damno. dat. in rubric. 2. part. notabil. 6.

Paupertas tamen à restitutione statim facienda * eum, qui animum deliberatum restituendi habet, excusat, text. in dict. cap. 114. quæst. 6. in capit. Quamquam de usur. in 6. ubi gloss. Dyn. Anchar. in dict. cap. Peccatum, ubi etiam Covarruv. 1. part. in prin. num. 2. D. Thom. 2. 2. dicta quæst. 62. art. ultim. Sylvest. verbo, Restitutio, quæst. 5. num. 2. 3. 4. & 5. Joan. Gut. dict. cap. 40. n. 3. Ludovicus Molina de justit. & jure, lib. 3. dict. tract. 2. disput. 754. n. 2. latè Pater Ferdinand. Rebel. de oblig. justit. lib. 2. quæst. 17. sect. 4. communem dicens. Nemo enim ad moraliter impossibile, neque ad id, quod proprias excedit vires, tenetur, satisque est quoad Divinam Majestatem, ut quilibet, quod in se est, ad emendationem faciat.

Quod etiam si quis se restitutum, vel quid aliud facturum jurasset, * si propter paupertatem, vel impotentiam restituere, aut facere non possit, procedere, est text. in cap. Querelam, 10. & in cap. Brevi, 17. de jurejurand. & utrobique gloss. alia verbo, Interesse, alia verb. Facultas. Necessitas enim à perjurio excusat. dict. jurib. sup. & cap. Si nulla, 23. quæst. 8. cap. Presbyteres, 50. distin. Hostiens. in dict. cap. Querelam, num. 1. in fin. ubi etiam Bald. n. 4. Alexand. de Nevo num. 3. Doct. in cap. P. & de offic. & potest. jud. de leg. Bald. in §. Porro, n. 5. versic. Deinde nota. Quæ fuit prim. caus. benefi. amitten. Octavia Ofsalc. decis. Pedemont. 92. num. 35. Hieronym. Grat. responso 121. num. 4. lib. 1. Seraph. de privileg. juram. privileg. 74. num. 542. Prosper Farinac. de falsitat. quæst. 160. num. 130. Anton. Hering. de fidejussorib. cap. 19. n. 13. Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 11. n. 18. Stephan. Gratian. decis. 34. n. 21. & 22. Gregor. Lopez in l. 33. tit. 18. par. 3. gloss. 1. in fin. Sebastian. de Medic. de casib. fort. part. 2. q. 4. n. 36.

Nisi difficultas, seu impotentia servandi juramentum, * jurantis culpa fuerit causata. Ita limitant Joannes Bologn. in l. Si quis major numero 20. versiculo, Secundo casu, in fin. C. de transact. post Bald. Angel. Abb. & alios, de quibus per eum ibi, Farinac. ubi supra, num. 131. Seraphin. d. privil. 74. n. 208.

Vel nisi tempore præstiti juramenti * de difficultate, seu impotentia constaret, nisi ex proxima, & rationabili causa crederet jurans se illud posse adimplere, Alex.

Alex. de Nevo (alios referens) in *dict. cap. Quere- lam*, num. 3. & *seqq. de jurejurand.* Seraphin. *suprà* num. 207. Vincent. Mancio. in *tract. de juram. par. 5. effect. 14. n. 6.* Farinac. *d. loco n. 132.*

Ampliatu secundo supra dicta principalis con- clusio, ut non solum gravissima vel extrema pauper- tas, aut necessitas à restitutione statim facienda, sed etiam gravis * excuset, quando non nisi cum magna difficultate restitutio posset fieri, quia tunc eam dif- ferre licet, secundum Cajet. Armil. & Gabriel. quos refert, & sequitur P. Ferdinand. Rebello *de oblig. just. lib. 2. q. 17. sect. 4. n. 21.*

Magna autem debitoris difficultas, gravis jactu- ra, vel detrimentum, ex personarum conditione * co- gnoscitur, induciturque. Quia si vir nobilis, sit, nec statim solvere, nisi se omni famulorum osequio, atque equorum privet, possit; sui que consimilium cogatur abstinere consortio: vel si civis primarius, non nisi ita se privet, ut artem mechanicam sibi in- suctam, subire: vel manuales operas exercere cogatur; differre restitutionem, donec absque status sui jactura possit, licebit. Neque ut restitutio sta- tim fiat, multò minùs quàm valeant, sua bona ven- dere, vel aliud simili grave pati detrimentum com- pellitur. Ut quia sibi inutilis foret ars, ex qua seque familiam suam alit, vel si instrumenta, libros, aut capitale, cum quo lucratur victum, cogeret vendere. Quibus quidem casibus differri restitutionem posse; tenent Scot. in *4. sentent. dist. 15. quest. 2. art. 4. D. Anton. in summ. 2. part. tit. 2. cap. 8. col. 5.* Ca- jetan. *2. 2. quest. 62. art. 7.* Dominic. Sot. *de justit. & jure lib. 4. quest. 7. artic. 4.* Joannes. de Neap. *quodlibet. 9. quest. 22.* Sylvest. verbo *Restitutio*, 5. *quest. 3.* Petr. de Anch. r. in *cap. Peccatum, de regul. juris in 6. col. 9.* ubi etiam Didac. Covar. in *princip. num. 2.* Archidiac. in *cap. Si res, 14. quest. 6.* Joannes Lup. in *repet. cap. Per vestras, de donation. inter vir. & uxor. 2. 65. num. 50.* & 51. Gasp. Baëga *de ino- pe debitore, cap. 1. num. 52.* Martin. Novar. in *ma- nual. cap. 17. num. 56.* Joannes Gutier. *Canonic. lib. 1. dicta q. 40. num. 7.* Marta *decif. siue voto 18. nu- mero 2.* & *seqq.* Jacob. de Grassis in *decif. conscient. cap. 32. parte 1. lib. 1. num. 16.* referens Navar. in *manuali cap. 26. num. 2.* & *cap. 27. num. 47. 49.* & 73. P. Ferdinand. Rebello *de oblig. just. dicto lib. 2. quest. 17. sect. 4. nu. 22.* & 26. Ludovicus Molina *de just. & jur. lib. 3. tractat. 2. disput. 754. num. 2. col. 3. versiculo, Quando detrimentum, el 2.* Thom. Sanch. in *præcept. Decalog. lib. 2. cap. 20. n. 19.* Leo- nardus Lessius *de just. & jure lib. 2. cap. 16. dubio 1. num. 15. 21. 22.* & 25. Ubi verum intelligit (quòd scilicet quis ratione status sui à restitutione statim facienda excusetur) si statum suum justè * obtineat, secùs si injustè, rationem ibi reddens.

Quæ sententia (secundum communem) amplia- tur procedere, non solum ubi debitum ex contrac- tu, vel causa justa provenit; sed etiam si ex delicto, * vel causa injusta, ut furto rapina, & similibus descendat; adhuc enim in superioribus casibus posse restitutio- nem differri, est sententia D. Antonini in *dict. 2. parte cap. 8. col. 4.* Navar. *dicto cap. 17. num. 56.* Covar. in *dicto cap. Peccatum, in principio, v. 2. versic. Nec enim ad hanc excusationem, Mart. dict. voto 18. n. 11.* fir- mant asseveranter Molina *dicta disputat. 754. nu. 2. col. 4. versiculo. Dubium autem est, Lessius dicto lib. 2. dubio 1. c. 16. n. 19.* & 22. tenendam dicit Gutier. *dicto cap. 40. n. 12. versiculo, Non desunt, in fin.* Petr. Ferdinand. *Otero diversar. quest. jur. 1. part. quest. 27. num. 7.* & 8. ubi quòd usurarius in foro animæ ultra id quod facere potest non tenetur, quòdque publicè hanc fuit sequutus sententiam, Joannes Ma- ria Novar. in *collect. super pragmat. Regni Neapolit. collect. 230. num. 11.*

Licet contrarium in hoc casu tenuerint Cajetan.

verbo, *Restitutio, quest. 6. Sot. dicto lib. 1. quest. 7. art. 4.* quibus etiam assentit P. Ferdinand. Rebello *de oblig. just. dicto lib. 2. quest. 17. num. 23.* Contra quos allerunt omnes proximè relati, firmiorque ad- versa redditur, ac tenenda opinio.

Ex quibus plurium jurium infertur deduciturque interpretatio. Intellectus in primis ad *Concil. Trident. * sess. 25. de reformat. c. 12.* quod contra detrahen- tes decimas, ita statuit. *Detrahentes decimas excommu- nicentur, neque ab hoc crimine (nisi plenà restitutioe sequuta) absolvantur.* Ut intelligatur, si commode (juxta supra dicta) restituere possint. Ita in terminis tenent, & declarant Martin. Navar. in *manual. Latin. cap. 17. num. 59.* Molin. *de just. & jur. tomo 3. dispu- tat. 756. in fin.* Emmanuël Rodriguez in *1. tom. sum- ma in 2. editione, cap. 87. n. 8.* Henriq. *lib. 13. de excommuni. cap. 27. n. 1. in comment. littera R,* quos refert, & sequitur P. Thomas Sanchez *dicto cap. 20. libro 2. n. 19.*

Infertur secundo declaratio ad text. in * *Clement. 2. de hæretic.* ubi Inquisitoribus, vel Communiariis, & aliis, ne prætextu officii Inquisitionis, quibusvis modis illicitis pecuniam extorqueant, sub excommu- nicationis sententia ipso facto incurrenda jubetur. *A qua non possint absolvi, præterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserint; plenè satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis privilegiis, pactis, aut remissionibus super hoc valitèris.* Si tamen prop- ter paupertatem Inquisitores, vel Commis- sarii extortam pecuniam restituere non possint, ab inferiore extra mortis articulum posse absolvi, tenuit gloss. *ibidem* verbo, *Satisfecerint* Gardin. *nu- mero 5.* Imola *num. 7.* Bonifac. de Vitalin *num. 92.* Tabiena verbo *Excommunicatio, 5. casu 4. quest. 17. num. 18.* Sylvest. verbo, *Excommunicatio, 9. casu 42. num. 8.* Martin. Navar. in *summa Hispan. cap. 27. num. 143.* & in *Latin. 142.* refert, & sequitur Sanchez *suprà* (advers. Suar. ibi ad- ductum) tenetque dictam sententiam Prosper Farinac. in *tract. de hæretic. q. 185. 2. 7. nu- mero 142.* & *num. 143.* Ubi etiam *num. seq.* quis hodiè, * possit ab hujusmodi excommunicatione Inquisitores absolvere tradit.

Deducitur tertio declaratio ad *Motum proprium * Clement. VIII. de largitione munerum interdicta Religiosis:* Ubi absolutio ante realem restitutio- nem recipientibus à Religiosis munera denega- tur, in hæc verba: *Adeo ut restitutione ipsa rea- liter non facta, neque etiam in foro conscientie ab- solvi possint.* Et ad *motum proprium Gregor. XIII. de dotis, & acceptis pro justitiâ, vel gratiâ,* ubi sic disponit. *Nec quisquam admittatur ad absolu- tionis gratiam; nisi prius erogation esset pauperi- bus quantum ille dedisset, vel recepisset.* Utrum- que enim *Si moraliter possit fieri restitutio,* intel- ligi debet. Ita interpretatur Clementis VIII. *Motum proprium Sosa in ejus expositione, numer. 96.* & Gregorij XIII. Navar. in *comment. ipsius, numero 38.* & P. Molina (eundem *Motum pro- prium Gregor. XIII. explicans) de justit. & jur. dict. tom. 1. disput. 92. col. 3. versiculo, Panæ,* quando per absolvendum fiat, quominùs resti- tuatur, intelligit. Sequitur P. Sanchez sæpè *dict. n. 19.*

Non solum autem ob paupertatem, vel impoten- tiam, magnumvè ni propriis bonis (modo jam dicto) detrimentum differre restitutionem licet: sed etiam (imò & à fortiori) ubi ex restitutione (si statim fieret) magnum animæ * debitoris, vel suorum immineret periculum: veluti si debitor, uxor, aut filii præ- inopia verisimiliter periclitarentur de peccato mor- tali, nevé uxor, vel filia se prostituant, ne filii fiant latrones nevé ipse in desperationem præ- impatientia incidat, adesset timor: docent D. Anton. *d. 2. p. c. 8. Scot. dist. 15. q. 2. 2. ult. Henriq. quolibet. 6. q. 24.* Mart. Navar.

Navar. d. c. 17. n. 57. quos refert, & sequitur P. Leonard. Lessius d. lib. 2. deb. 10. c. 16. n. 21. communem dicens P. Ferdin. Rebello d. lib. 2. q. 17. sect. 4. n. 27.

Idemque erit dicendum) differri scilicet restitutionem posse) quando absque famæ † notabili detrimento nequiret statim fieri restitutio. Si enim notabile detrimentum in propriis bonis exterius ab obligatione statim restituendi excusat: longè majori cum ratione notabile detrimentum in bonis altioris ordinis (ut in fama, vita, ac corporis salute) excusabit Ita P. Molina de just. & jur. d. lib. 3. tom. 2. disp. 754. n. 2. col. 4. versic. Sicut. autem, & communem dicens P. Rebell. ubi supra, sect. 3. n. 19. & 20. ubi limitationem vide.

Aliquibus autem modis venit intelligenda, ac limitanda supra tradita principalis conclusio ut procedere possit, differreque restitutionem liceat.

Primò enim requiritur ut procedat, quod non laute, † & sumptuosè, sed valde moderatè, ac parce debitor vivat; id solùm expensens, quod sibi suisque absque magna status sui indecentia necessarium est; ut tenent omnes supra in principio adducti.

Secundò prædictam principalem conclusionem procedere, limita, & intellige, si magnum detrimentum ex retardatione solutionis, vel restitutionis creditori non sequeretur, † secùs si sequeretur: vel si in eadem, simili, aut, paulò minori indigentia creditor existeret, eique rei familiaris, & status simile immineret periculum. Tunc enim (licet cum prædicto debitoris incommodo & detrimento) restitutio statim faciendâ est. Ita tenent. Sylv. d. verbo, Restit. 5. q. 5. versic. Quartò quero, Marta. d. decis. 18. n. 8. & 10. est que communis Doctorum sententia, secundum P. Lessium d. lib. 2. dub. 19. n. 15. 19. & 31. Molina d. lib. 3. disp. 754. n. 2. versic. Quando verò Gutier. d. q. 4. n. 10.

Quia in pari necessitate † potior est conditio creditoris, ut not. Lessius d. 19. Id tamen in extrema † necessitate limitans. Quia in pari extrema necessitate potior est conditio possidentis Licet Scot. Ricard. & Palud. (de quibus per Sylv. ubi sup. q. 2.) in pari necessitate etiam extrema, statim esse restitutionem faciendam, teneant Quod intelligit Navar. in man. d. cap. 17. n. 60. de re aliena stante, ut restitui statim debeat. Cum quo etiam Joan. Gutier. d. lib. 1. Canon. c. 40. n. 5. & 12.

Imò sup. n. 20. addit P. Lessius, etiam in gravi † necessitate, in qua ratione morbi, famis, vel nuditatis sit constitutus debitor, non statim restituere debitorem teneri; etiam si creditor in parem necessitatem inciderit, modò debitor, illum in eam non conjecerit, sive ex furto debitum sit ortum, sive ex contractu, probabile, & fortè verius dicens; melioremque non solùm in extrema necessitate; sed etiam in gravi, possidentis videri conditionem comprobans.

In rei itaque solùm familiaris, † vel status indecentiæ æqualis, vel paulò minoris periculo potioris creditoris conditionem esse; statimque restitutionem faciendam, tenet idem ipse Lessius supra dicto n. 31. Non enim (secundum eum) tantum juris jactura rei familiaris, quantum extrema, vel gravis egestas tribuit.

Si autem restitutioni obnoxia res extat, † nec debitor extrema laborat egestate statim eam restituere tenetur, licet statim mutare cogatur. Restitutionis enim tunc admititur dilatio, cum in re propria damnum quis patitur secùs in re aliena, quando ipsa extat; ex sententia Frat. Angles in suis floribus Theolog. quæst. in quæst. de restitutione, pag. 158. quem sequitur Joann. Gutier. dicto cap. 40. numer. 12. qui in casu, in extremâ etiam necessitate idem censet.

Limitari tertio etiam principalis conclusio potest, ut licet res non extet, statim restitutio faciendâ sit, et si grave damnum in rebus propriis, aut status

patiatur debitor, si eo animo † rem consumpsit 26 alienam, ut a restitutione excusaretur, veniæque consequendæ spe. Cum gravius peccet, ac puniatur, qui veniæ spe delinquit, text. in cap. Illud, de cleric. excommunic. depos. & ibi Abb. num. 5. cap. 1. & ibid. Abb. de immunitat. Eccles. cap. Quando quis de consecrat. distinct. 4. Et in terminis hanc tenet sententiam Dyn. in dicto cap. Peccatum, num. 11. de regul. juris, in 6. Cujus quidem auctoritate Jas. in §. fin. n. 20. instituit. de actionibus dixit. † cum qui sub spe cessionis bonorum contrahit, ad 27 eam non admitti, ubi Bartolum quoque allegat in l. 1. §. 1. D. si quis testam. liber esse jussus sit, de Præfecto urbis Romæ multa propterea contrahente debita, quòd Imperator noviter creatus in ejus adventu habeat debita contracta dissolvere, referentem. Pro quibus & dicta à Nobis q. 54. faciunt, pluraque tradit Mastril in comm. ad indult. generale, c. 6. n. 6. & seqq. & Scac. de commerc. §. 7. glos. 5. n. 151. & seqq.

Sed si quis alienam rem non eo animo, mente & spe consumpsit; sed quia constitutus in gravi erat necessitate, eaque indigebat, ac verè pauper erat, ad restitutionem † postea etiam si ad pinguiorem de- 28 venerit fortunam, non teneri, improbable non esse dicit Sylvest. verbo, Furtum, q. 5. P. Lessius d. lib. 2. c. 16. dub. 1. n. 18. alios etiam referens, idem (ex Angel. de Clava in sum. in verb. Furtum, n. 25. & aliis tenet Nicol. Intrigl. sing. 5. n. 3. lib. 2.

Qua de re videndi Didac Covar. & ab eo relati d. c. Peccatum, 2. p. 2. 1. n. 4. latè Hieronym. Ceval. commun. contra commun. q. 729 per tot. ubi pro utraque parte plures rationes jura & auctoritates adducit, Petr. Surd. de alim. tit. 8. privil. 39. num. 11. & seqq. Joan. Bapt. Lup. de usur. comment. 4. n. 64. & plures relati per Cened. ad Decretum, collect. 48. n. 5.

Utrum à solutione mercedis, vel salarii aliàs debiti, excuset paupertas?

S U M M A R I U M.

- 1 Labor sine mercede esse non debet. Et omne officium exigit ex honestate pecuniam.
- Nemo levis stipendiis militare cogitur, ibid.
- 2 Parochus pauper etiam si propriis manibus victum quære valeat, an & qualiter Divina officia parochianis subtrahere, denegareque ob non præstitas obligationes possit.
- 3 Judicibus laboris ratione sportulæ etiam præter salarii, tam apud Hispanos, quàm alios debentur, solvunturque.
- Ampliat n. 4. 5. & 6.
- 7 Advocatis, causarumque Patronis pro modo litis, fori consuetudine, Advocati que facundia, congruum debetur salarii.
- Amplia n. 13. & seqq. usque ad n. 20.
- 8 Advocatus cui benè non satisfuit, benè studere non poterit.
- 9 Advocatorum labor vix aestimationem recipit.
- 10 Advocatus non debet ab incepto patrocinio desistere, causamque deserere.
- 11 Et qualiter Advocatus, vel Patronus causam deserens puniatur?
- 12 Limita n. 12.
- 20 Filius familias Advocatus de salario, vel lucro ex advocacy quæsito liberè testari potest. Nec usufructum patri acquirit, nec post patris mortem cum fratribus illud conferre tenetur.

- 21 *Advocati in testando de tali salario, vel lucro militari potiuntur privilegio, etiamque post pupilarem aetatem in eo substituere possunt.*
- 22 *Procuratores, Notarii, & Tabelliones licite pro suis scripturis, & labore pecuniam exigunt, & eis aliisque officialibus salarium debetur.*
Ampliatur, n. 23. & 24.
- 25 *Medico pro labore, non pro sanitate restituta, salarium debetur.*
Ampliatur n. 28. 29. & 30.
- 26 *Iustior quam aliorum Professorum est Medicorum causa.*
- 27 *Magis Medicis pro salario, quam Advocatis favendum est.*
- 31 *Medicus, qui à principio gratis curare non incœpit, an possit infirmum, si sibi salarium non solvatur, deferere?*
- 32 *Magistris pro docendi labore salarium, mercesque debetur. Et qua actione Medicus, vel Magister pro salario consequendo agat? ibi remissivè.*
Ampliatur n. 33. & 34.
- 35 *Pro salario ab Universitate Doctore, vel Magistro legenti constituto, bona ipsius Universitatis tacite cum privilegio prælationis sunt hypothecata, & num. 38. Limita num. 39. Amplia num. 40.*
- 36 *Causa dotis, & studii æquiparantur.*
- 37 *Instrumentum continens Doctoris honorarium prius celebratum (sicut dotale) præsumitur.*
- 40 *Advocatus pro salario litis, quam defendit in re illa etiam creditoribus anterioribus habentibus expressas hypothecas præfertur.*
- 41 *Pauper sportulas Judiciolvere non tenetur, nec ab eo exigipossunt.*
Pauperis causa de plano, & sine expensarum, vel sportularum solutione expediri debet, ibid.
- 42 *Nec etiam à volentibus, sponteque offerentibus sportula accipi debent.*
- 43 *Advocati gratis pro pauperibus postulare tenentur.*
Ampliatur n. 44. & seqq. ad 50. inclusivè. Intellige, ut n. 53. Limitatur, n. 51. & seqq. usque ad n. 58. exclusivè.
- Advocati in Hispania cum ad exercitium advocacy admittuntur, pauperes, viduas & orphanos defensuros se jurant, ibid. n. 43.*
- 58 *Victus an victori in expensis, quas non fecit, quia Advocatus, Procurator, vel alii Officiales eum gratis juvarunt, teneatur? remissivè.*
- 59 *Et quid in Advocato, qui propriam ipse causam defendit, vel alius pro eo gratis patrocinatus est? remissivè.*
- 60 *Procuratores gratis pauperes adjuvare debent, salariatiquè sicut Advocatis existunt.*
- 61 *Notariis, ac Tabelliones gratis pauperibus scripturas, & acta conficere, ac exhibere tenentur.*
Ampliatur, num. seq.
- 63 *Nuntii, & Executores gratis pauperibus inservire tenentur. Si tamen in causa pauperes obtinuerint, sumptus in executione factos refundere, ac resarcire debent.*
- 64 *In causis pauperum ad Magistratus ejus loci, sub quo testes domicilium habent, ut eos recipiant, ne pauperes graventur, consuevit Camera commisiones decernere.*
- 65 *Medici gratis pauperes curare debent.*
Ampliatur num. seq.
Et an ad restitutionem ejus, quod à paupere acceperunt teneantur? ibid.
Et quæ ad prædictam obligationem concurrere debeant? ibid.

Qui potest languentem à morte liberare, nec liberat; mortem videtur infligere, ibid.

- 67 *Magistri, ac Præceptores pauperes discipulos gratis docere debent.*
- 68 *Pauper incarceratus custodiae expensas, salarium, queolvere non debet. Et qualiter circa id jure provideatur Regio?*
- 69 *Legatus Papæ, Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesias, diocesimque visitans, à pauperibus Clericorum procuracionem exigere non potest.*
- 70 *Procuraciones hujusmodi (si à pauperibus non exigantur) licite ac debite omninò sunt, nec longissimo temporis spatio ab earum præstatione exemptio præscribi potest.*
- 71 *De jure Regio Fori legum, universali Hispania consuetudine comprobato, pro administratione rerum, personæque pupilli decima pars fructuum bonorum illius tutori debetur.*
- 72 *Nisi pupillus pauper sit, vixquè ipsius redditus sibi alendo sufficient.*

QUESTIO XXVIII.

Laborem sine mercede esse, † nec Natura patitur, nec Jus; text. in auth. De iudicibus, §. Si quis autem, versic. Ne autem collat. text. in l. fin. C. de statu. & imaginib. propè fin. text. in cap. Cum secundum Apostolum, 16. extra de Præbend. & Dignit. text. cap. Ex his, 12. quæst. 1. text. in cap. fin. quæst. 1. ubi etiam not. gloss. 1. & gloss. in cap. Charitatem, 12. quæst. 2. Dignus namquè est operarius mercede sua. Paul. ad Timoth. epist. 1. cap. 5.

Nec stipendiis propriis militare quis cogitur; text. in cap. Jam nunc, 8. §. fin. 28. quæst. 1. latè Andr. Gail. pract. observat. lib. 1. observatio. 151. num. 10. & sequenti. Omnemque laborem præmium exigere, dixit Hippolyt. de Marsil. singul. 693. & est text. in capit. Ad nostram, 11. de reb. Eccles. alien. vel non. Diciturquè Sapientiæ 3. Bonorum laborum gloriosus est fructus, notat. Joan. à Capistrano in speculo conscientie, numero 265. Et omne officium exigere ex honestate pecuniam, dixit Bald. in l. 2. num. 3. C. de oper. libert. Cornel. Benincac. de paupertat. speciali 1. in iudiciis, num. 2. & 3. Nosque fusè quæst. 6. ex num. 40. cum plurimis sequentibus, & num. 84. Francisc. Aviles in cap. Prætor. capit. 17. verb. Menestrales, num. 1. & 2.

Idque adeo procedit, ut dixerit glossa singularis in cap. Omnis Christianus, de consecrat. dist. 1. glos. 1. quòd si parochiani pauperi Parocho oblationes non præstent, † poterit Parochus divina officia illis denegare: quam pro notabili allegat Decius in cap. cum inter, numero 54. & 55. de exceptionibus id procedere addens, licèt Presbyter suis manibus victum quærere possit, quem sequuntur multi alij relati à Joan. Gutier. statim refendò Hipolyt. de Marsil. singul. 682. Cornel. Benincac. ubi supra numero 4. Et est hodiè text. expressus de jure Regio in l. 9. tit. 19. part. 1. ibi: Pero puedelos constreñir de sta manera, non les diziendo las horas. & ibi Gregor. Lopez glos. 1. ubi tamen (ex D. Thom. 2.2. quæst. 86. articulo 1. in fin.) hujusmodi subtractionem Sacramentorum non per ipsum Sacerdotem (ne pro Sacramentorum exhibitione aliquid exigere videatur) sed per superiorem vult esse faciendam ita etiam Didac. Covar. variar. resolut. lib. 1. cap. 17. numero 3. versiculo, Illud tamen est considerandum, Azaved. in l. 1. titulo 5. num. 9. lib. 1. nova Reg. Collect. Joann. Gutier. Canoniar. quæst. libro 2. cap. 21. numero 52. Anton. à Padilla de reddit. Eccles. 3. part. cap. 4. numero 1. Et videtur text. in dict. l. 9. part. in fin. Prædictam glossam tunc

Et miser. perf. Pars I. Quæst. XXVIII. III

tunc demum post admonitionem, & excommunicationem propter non solutas oblationes intelligit, procedereque dicit Benincac. *de paupertat. speciali* 6. in *judiciis*, n. 17.

3 Laboris quoque ratione Judicibus † sportulæ debentur, juxta *text. in §. Tripli, institut. de actionibus, authentic. Ut Judices sine quoquo suffrag. §. Volumus, collat. 2. authentic. De Judicib. §. Ne autem circa hoc labor, collat. 6. authent. Offeratur, C. de lit. contestat. Jas. in dict. §. Tripli, n. 46. Roland. à Valle conf. 87. num. 1. & sequentibus, lib. 2. Joan. Baptist. Costa de ratione rata, quæst. 86. per totam, Francisc. Bimius consilio 103. lib. 2. Garcia Mastril. (alios referens) de Magistratib. lib. 1. c. 22. num. 1. ubi, quòd quasi in omnibus partibus nondum salarium, sed etiam sportulæ debentur. Et ex Hispaniæ legibus præter salarium, quod Judicibus Ordinariis (ut quæst. 6. n. 87. diximus) conceditur; etiam hujusmodi constituuntur, designaturque sportulæ tot. titulo 10. lib. 3. novæ Reg. Collect.*

4 Infirmitate quoque, vel cum causa, licentiaque abfenti debetur Judici salarium. De infirmo diximus quæst. 6. num. 93. In eo, qui licentiatuſ recedit, est *text. singularis, & expressus in l. Hac lege, 14. (ibi: Ut qui liberam proficiscendi licentiam prænunciacione comæatus adepti fuerint, sine qualibet stipendiorum, aut emolumentorum deductione peregrè degant. ubi etiam not. glos. verb. Deductione, & Bart.) C. de proximis sacrorum scriniorum, ceterisque qui in sacris scriniis militant, lib. 12. glos. etiam in l. Desertorem, 3. §. Si ad diem, verb. Comæatus, D. de re milit. Bald. in l. Si ea conditione, C. de condit. insert. in fin. Ludovic Roman. singul. 453. Dec. consil. 70. numero 2. prope fin. verſ. Nam certum est, Joan. Bolognet. conf. 71. num. 5. Francisc. Ripa in tract. de peste, tit. de privileg. cent. caus. pest. numero 121. Paris. de Pute. in tract. Syndicat. verb. Licentia. numero 3. Roncagal. in l. Nemo est numero 30. D. de duob. reis, Joan. Cephal. conf. 70. numero 4. & conf. 71. num. 12. lib. 1. Petr. Surd. (alios referens) conf. 42. num. 1. plenè Marc. Anton. de Amat. decis. sine casu 52 à num. 8. cum sequentibus, Joan. Maria Novar. in praxi election. & variatio fori, q. 35. n. 13. sect. 2.*

5 Judiceque ante anni finem mortuo, † integri anni ejus hæredibus debet præstari salarium, *text. in l. Diem functo 3. (ubi not. omnes) D. de offic. Assessor. optimi text in l. Si quis in sacris, 11. ad fin. C. de proxim. scrin. lib. 12. & in l. fin. C. de domest. & protecto. eod. lib. 12. & in l. Post duos, 15. C. de Advocat. diversor. judicior. & in l. 3. C. de agentib. in reb. lib. 12. Amodæ. Justin. de Castello in tract. de Syndicat. num. 107. Paris. de Pute. in eod. tract. de Syndicat. verb. Si officialis, num. 1. & 2. Petr. Surd. (communem dicens) dict. conf. 42. num. 3. Joan. de Capistran. in speculo conscient. num. 56. Petr. Laudens. in tract. de privileg. Doct. quæst. 4. n. 13. circa med.*

6 Etiamquæ si partes inter se concordaverint, † à litequæ destiterint, ac ideo sententiam non tulerint; si ut eam ferre posset, studuerit, per eumquæ quominus sententiam proferret, non steterit, salarium percipit judex. Ita (post Bart. Bald. Joan. Andr. & Nico. de Neapol. ibi relatos) tenet Jas. in dict. §. Tripli, num. 58. institut. de actionib. ubi etiam ejus Addit. littera K. Hippolyt. de Marsil. singul. 693. Joann. à Capistran. ubi supra numero 56. Decius dict. conf. 70. numero 2. prope fin. & conf. 108. numero 15. Vincent. Carot. tract. de locat. quæst. 8. tit. de fructib. & lit. expens. numero 14. ubi de communi, & ita de facto in quadam causa, in qua fuit habitu actus pro conservato, quo pendente, fuit allegatus suspectus Judex, & aperitio alteri com-
Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

missa, vidisse testatur. Eoque casu sportulas priori judici deberi (stante quòd studuerit, & laboraverit) statuit. Saepèque de facto in litibus coram Judicibus Ordinariis illiteratis agitatis contingit; quarum determinatio, vel decisio literatis committitur, qui frequenter post consumptus; impensumque laborem recusari à partè solent: quibus labori, salarium solvendum, haud dubium est, vidique solutum non semel. Deberique proficitur, decisumque extat apud Anton. Fab. in suo Cod. de fin. lib. 3. tit. 2. de fin. 1. n. 1. & definit 8.

7 Advocatis † quoque causarumque Patronis pro modo litis, Fori consuetudine. Advocatiquæ facundia congruum debet præstari salarium; *text in l. 1. §. In honorariis (& ibi communiter Doctores) D. de var. & extraordin. cognit. cap. Non licet, 11. quæst. 2. cap. Non sanè, 14. quæstio. 5. c. 1. 2. Nec etiam, ubi glos. de foro compet. lib. 6. glos. in l. 1. 2. Ait Prætor, el 1. verb. Non habebunt, D. de postuland. & in l. 1. verbo, Construxerint. C. de suffrag. & in capit. Statutum, §. Assessorem, verb. Moderando, extra de rescript. in l. 6. & in c. Decima. verb. Negotio, in fin. 16. quæst. 1. Guid. Pap. quæst. 102. & quæstio. 109. Cornel. Benincac. de paupertat. speciali 1. in judic. num. 1. Capella Tholosan. decis. 481. Francisc. Marc. decisio. Delphi. 637. num. 11. volum. 1. & decisio. 1061. numero 1. eod. lib. Camil. Borrel. in summa decis. titulo 65. de Advocatorum officio, num. 52. & sequentibus, Flores Diaz. de Mena variar. quæst. lib. 1. quæst. 8. §. 1. num. 46. de jure Regio *text. in l. 6. & 14. tit. 6. part. 3. & in l. 10. & 11. tit. 16. lib. 2. novæ Reg. Collect. & in l. 1. tit. 9. lib. 1. Fori leg. ubi Alphons. de Montalvo, verb. Si ayuda.**

Non enim, ut alienis qui negotiis intendat; familiares dimittere debet curas, ut inquit Cornel. Tacit. lib. 11. *annalium*, relatus à Borrel. supra numero 51. prope fin. Nec si non benè Advocato satisfiat, † benè poterit studere, teste Cardinal. in Clement. 8. 1. verbo, *Excellentissimus, de reliq. & venerat. Sanctoq.* quem sequitur Federic. Scot. consilio 27. n. 7. lib. 4. tom. 2. Mart. Navar. in manual. Confessor. cap. 25. n. 30. in fin. Alvar. Pelag. de planctu Ecclesiæ, lib. 2. cap. 35. Camil. Borrel. dict. tit. 65. numero 56.

8 Imò vix Advocatorum labor æstimationem † recipit, *text. singularis in l. Si pater, 35. in fin. D. de donat. notat Hieronym. Magon. decis. Florent. 12. n. 1.*

9 Undè licet ab incepto patrocinio desistere † non debeat, causamque Patronus, deserere, juxta illud Ovidii de Ponto, lib. 2. Elegia 6. ad Gracinum.,

Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci,

Turpe laborantem deseruisse ratem.

Et Tritium, lib. 5. Elegia 6.

Fluctibus in mediis navem Palinure relinquis,

Ne fuge, nevé tua sit minor arte fides.

Nunquid Archilles inter fera pralia fidio,

Deseruit levitas Automedontis equos?

Et ibi

Turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes.

Elegans ad propositum Pauli Jureconsulti responsum in l. In commodato, 17. §. Sicut autem, D. commod. ibi: *Neque enim impune peritura deseret, suscepisset enim fortassis alius, si is non capisset.*

Advocatoquæ, ac Patrono causam deserenti poena † imponatur, nec salarium solvatur, ut (ex Bald. & Paris. de Puteo) tradit Vincent. Carot. in tractat. de locato, quæstione 8. titulo de fructibus, & litium expens. numero 33. folio mihi 26. Hædieque Advocatum, vel Procuratorem non finientes causam poenis jus Regium feriat, in l. 22. tit. 16. lib. 2. novæ Reg. Collect.

12 Nisi post inceptam causam † injustam esse, cognoverint, quia non solum tunc eam possunt; sed tenentur deserere, *textus in l. Rem non novam, 12. §. Patroni autem* (ibi: *Sed & si certamine procedente aliquid tale sibi cognitum fuerit, à causa recedent, ab hujusmodi communionem se penitus separantes*) C. de judiciis, & in d. l. 22. novæ Collect. Alphonsus de Montalv. in dict. l. 1. tit. 9. lib. 1. Fori leg. verb. Bozaro. Optimè Horat. epistol. lib. 1. epistol. ad Lollium.

Ergo

Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri.

Expressius Quintilianus instit. orator. libro 12. c. 7. Neque verò pudor obest (inquit) quominus susceptam cum melior videretur, litem, cognita interdendum iniquitate, dimittat, cum prius litigatori dixerit verum. Nam & in hoc maximum (si equi iudices sumus) beneficium est, ut non fallamus vana spe litigantem, & ibi, *Et certè non convenit ei, quem oratorem esse volumus, injusta tueri scientem.*

13 Si tamen de salario Advocato, Patronoquè pars non satisfiat † (quantumcumque justa sit causa) poterit eam dimittere, ac etiam adversario favere, ex sententia glossæ, verbo, *Præstare, in fin. in l. 1. C. de Advocat. Fisci*, quam sequuntur Emanuel de Clarès *aq. is singul. 253.* Francisc. Marc. *decisione 644. num. 3. part. 1.* Petr. Cened. *in collect. Juris Canon. collect. 28. num. 19. part. 1.* eleganter ad propositum M. Fabi. Quintilian. institut. orat. dicto lib. 12. cap. 7. *Nec enim video* (inquit) *quæ justior acquirendi ratio, quàm ex honestissimo labore, & ab his, quibus optimè meruerint: Quique si nihil invicem præstent, indigni fuerint defensione.*

14 Idquè etiam in Advocato Ecclesiæ, † qui si eam adjuvare promittit, salarium tamen ei non potest Ecclesia, denegare illi suum poterit patrocinium, ut tenet Bald. *in cap. Brevi, n. 3. de jurejurando*, Vincent Carot. *de locat. d. quæst. 8. tit. de fruct. & lit. expens. n. 10.* Borgnin. Cavalcan. *decis. 41. n. 46. part. 1.*

15 Proquè infirmitatis tempore † à principio conventum salarium Advocatis fore præstandum; tradidere Mathæ. *de Afflictis in constit. Regni Sicilia, rubric. 82. de salariis Advocat. numero 6.* Azeved. *in l. 10. titulo 16. libro 2. novæ Reg. Collect. numero 5. in fin.* Joan. Gutier. *practicar. quæst. lib. 1. quæst. 32. numero;* Flores Diaz de Mena *variar. quæst. l. 1. quæst. 8. p. 1. num. 57. lege etiam 9. tit. 8. part. 5. stante.*

16 Etiamquè si mortuus Advocatus sit, ejus hæredibus † salarium anni incepti deberi, docent Bart. *in l. 1. §. Divus, num. 12. De var. & extraordin. cognition. Cur. Juni. in dicta l. Diem functo, num. 53. & ibid. Jas. num. 48 & Alciat. num. 15. D. de Medic. in tractat. Mors omnia solvit. 3. part. num. 26.* Joann. Baptist. Villalobos *in commun. opinion. verbo, Advocatus, num. 66. & verbo, Salarium, num. 4.* Emmanuël Suarez *in Thesaur. receptar. sentent. verbo, Advocatus, num. 102. & verbo, Mortui, n. 237.* Flores Diaz de Mena *dict. §. 1. num. 53. addens id per dict. l. Partita correctum non esse, communemquè dicit, & sequendam sententiam ibidem num. 54. & 55. nisi ad certam causam Advocatus esset salariatus ex Azeved. in l. 20. numero 4. tit. 16. lib. 2. novæ Reg. Collect. quo quidem casu locum Partita lex habere poterit. In salariato verò pro anno, juris communis dispositio servanda erit, ut tenent suprâ adducti, & cum eis etiam Joann. à Capistrano *in speculo conscientia, numero 56.* Marc. Anton. Natta *consilio 452. lib. 2. Camil. Borrel. in summa decis. dict. tit. 65. de Advocatorum officio, num. 123.* Joann. Cephal. *consilio 70. num. 4. volum. 1.* Andr. Gail. *practic. observat. lib. 1. observat. 44. n.**

12. Joachin. Mynsing. *singul. observatio. centur. 2. observatio. 8.* Petrus Surd. *consil. 42. numero 3. lib. 1.*

Hujusmodiquè salarium etiam si partes amicabiliter se componant, deberi, † dixit gloss. verbo, *Eventu, in l. finali, D. mandat.* quia finivisse, vel vicisse causam videtur, etiam si alius tertius composuerit, vel quia per eum quominus vinceret, non stetit; ex text. in l. *In jure civili, 122. (ubi Decius num. 1.) D. de regulis juris, l. Jure civili, 24. D. de condit. & demonstrationibus, docuit gloss. in l. unica, C. de suffragio, verbo, Petere dubitasset, Guido Papæ quæstione 222. numero 2. ubi communem dicit, Cagnol. in dicta lib. Diem functo, num. 156. & 157. D. de offic. Assessor. Decius consilio 70. numero 2. & consilio 108. numero 5. Ludovic. Roman. consilio 85. Cornel. Benincac. *de paupertat. special. 1. in judic. num. 6.* Caccialup. *in tractat. de transaction. quæstion. fin. numero 8.* Cæsar. Contard. *ad leg. unicam, limitatio. 8. numero 2. C. si de moment. posse Borgnin. Cavalcan. (ita patrem suum obtinuisse asserens) decis. 41. numero 48. part. 1.* Vincent. Carot. *dict. titulo de fructibus, & lit. expens. quæst. 8. num. 14.* Petr. Cened. *dict. Collect. 28. n. 4. in fin. part. 1.* Hieronym. Magon. *dict. decis. Florent. 12. num. 3.* Pro qua benè etiam facit sententia text. in l. *Qui operas, 41. D. locati, ibi: Advocati quoque si per eos non steterit, quominus causam agant, honoraria reddere non debent.**

18 Et licèt de salario cum Advocatis conventum non sit, † adhuc eis salarium mercesque debetur congrua, ex text. in dict. l. 1. §. *Advocatos, & §. In honorariis, (& ibi communiter Scribentes) D. de var. & extraordin. cognitio.* Petr. Duen. *regul. 63.* Nicol. Bellon. *in §. fin. instit. quibus modis re contra. oblig. & in princip. institut. de obligat. n. 5.* Florez Diaz. *de Mena dict. §. 1. numero 46.* Camill. Borrell. *dict. titulo 65. n. 66.* Jacob. Bennius *in tractat. de privileg. Jureconsult. 3. part. privileg. 73. in princip.* Petrus Cened. *dict. collect. 28. num. 9. versiculo Salarium Hieronym. Magon dict. decisio. 12. num. 4.* Vincent. Carot. *dict. quæst. 8. num. 8. & ibid. in addit. ita decisum fuisse in Rotâ asserit, in una Toletana die 14. Maij 1568. ex conf. Federic. de Senis 218 & coram domino Sarmiento, die 30. Aprilis ejusdem anni, ex Granut. Theoremace 12. numero 4. & 8.* Joannes Gutierrez *de jurament. confirmat. cap. 64. numero 2. qui allegat. leg. 10. 11. 12. & 20. dict. titulo 16. lib. 2. novæ Reg. Collect. Borgnin. Cavalcan. dict. decisionem 41. numer. 46.* Marc. Anton. Natta *consilio 376. numero 2. & ita in causa Zamorensi inter Gundisalvum de Monte, & Episcopum Zamorensis, & eorum hæredes die 11. Februarii 1547. fuit conclusum, teste Cardin. Jac. Puteo decisionem 11. in fin. lib. 3. Pontan. de alimentis, cap. 16. num. 5. Cardinal. Tusch. pract. conclus. lit. A, conclus. 230. n. 1.*

19 Licèt etiam nullum laborem † in cartarum revolutione, in consulendovè Advocatus fuerit perpessus, adhuc sibi salarium deberi tenent. Joann. Andre. *ad Specul. in tit. de Advoc. salar. §. Sequitur, circa princ. contra gloss. in c. Non licet, verb. Justum. 11. quæst. 3. Tirmi, verbo, Advocatus, Imol. Alexand. & alij, quos refert, & sequitur Vincent. Carot. dicta quæstione 8. n. 11.* Petrus Rebuff. *de privileg. scholast. privileg. 46. numero 1.* In foro etiam conscientia in præteritorum laborum memoriam, observant Archidiacon. *in dicto capit. Non licet, Jas. in §. Sed ista, num. 113. institut. de actionib. Carot. uti suprâ, vers. Ampliatur, 6. Laudens. de privileg. Doctor. quæst. 37. n. 55.*

20 De talique sala io. vel lucro filiusfamilias Advocatus potest liberè † testari, nec usumfructum patri acqui-

acquirat, nec post patris mortem illud cum fratribus confert, text. in l. Fori tui culminis, 4. & in l. Cum Advocatio 8. C. de Advocat. diverfor. judicior. l. Velut. Castrenso, 7. de C. de Assessoribus, Bald. in l. fin. num. 3. C. de inofficioso testamento, & in l. Cum oportet, numero 16. C. de bon. quæ liber. ubi ejus Addit. littera C. Jas. in rubric. C. de procurat. in fin. Cornel. Benincac. de paupertat. special. 1. in judic. numero 8. Capell. Tholosan. decisione 10. Ascanis. Clemens de patria potestate, affectu 2. numero 6. & sequentibus, plures referens Camill. Borrel, in summa decis. dicto titulo 65. numero 120. Joan. Lupus in rubr. de donat. inter vir. & uxorem, §. 62. num. 21. hanc sententiam non solum communem, sed magis communem (à qua in judicando, & consulendo recedendum non est) dicit Vincent. Carot. in tractat. de locato, tit. de fructib. & litium expens. quæst. 8. num. 9. & sequentibus, ubi plenissime, Juli. Clar. in §. Testamentum, quæst. 17. in fin. ubi etiam magis communem dicit, Francisc. Vivius commun. opini. lib. 1. opinione 149. Joan. Anton. Mangil. in tractat. de Imputationibus, quæstione 26. n. 27. 28. & 29.

In testandoque de tali salario, vel lucro militari potiuntur privilegio Advocati, ac etiam post pupillarem ætatem † in eo substituere possunt, ex sententiâ Didaci Perez in l. 2. tit. 19 lib. 2. Ordinant. verbo, Llamen a los Abogados, versiculo, Octavo subtiliter quæri potest, juxta notata per gloss. in l. unica, C. quando non petent. part. & argument. legis final. C. de inofficiosa testamento, junctâ l. In testamento, 1. C. de testam. milit.

22 Procuratores etiam, † Notarii, & Tabelliones pro scripturis, suisque laboribus licite pecuniam exigunt, & eis aliisque officialibus salarium debetur; text. in l. fin. C. de Principib. agent. in rebus, lib. 12. text. in l. sacris, la 3. 12. in ordine, 2. Modum in super, C. de proximis sacror. scriniarum, caterisque qui in sacris scriniis militant, eodem lib. 12. gloss. in c. Statutum. §. Notarium, extra de rescriptis in 6. gloss. & Doctores in cap. de Simonia, Bart. & Scribentes in l. Argentarius (ubi Alexand. n. 4. testatur de communi) D. de edend. Azeved. in l. 30. tit. 6. l. 3. novæ Reg. Collect. & num. 1. & 2. jureque Regio de horum salariis fit mentio per totum titulum 26. 27. & 28. lib. 4. novæ Reg. Collect. & l. 4. tit. 20. lib. 2. l. 11. tit. 12. eodem lib. 2. & l. 11. & 12. tit. 16. eodem lib. & l. 27. tit. 25. lib. 4. & tit. 30. & 31. eodem lib. 4. l. 1. tit. 29. ibid. l. 26. tit. 22. lib. 2.

Quod si Tabellioni, vel Notario salarium non solvatur, scripturas edere † non cogitur, gloss. in l. Argentarius, 10. §. Ideo autem, verbo, Absimiles, in fin. D. de edend. ubi Paulus Castrensis, & alii Cornelius Benincac. dict. special. 1. in judiciis, num. 13. Constat ex supra relatis Regibus juribus. Et Procuratorem, cui salarium non solvitur, posse à causa desistere diximus supra n. 13.

Notariisque Procuratoribus, & Sollicitatoribus salarium etiam non conventum † (de generali saltem consuetudine, & æquitate, & verosimili contractentium, vel litigantium mente) deberi, tradit late Joannes Botta consilio 43. & est decisio Antonii Gamma 115. Flores Diaz de Mena variar. quæst. 8. §. 1. num. 71. Vincent. Carot. dicta quæstion. 8. num. 8. versiculo, Idem in Procuratore, & num. 97. versiculo, Limita ut non procedat.

25 Medico † etiam (pro labore, non pro sanitate restituta) salarium, mercesque condigna debetur, Medicos in fin. C. de professor. & medic. text. in cap. Non sanè, 14. quæst. 5. gloss. in cap. Qui studet, 1. Ut enim de benefic. lib. 6. inquit Seneca Mercedem non meriti, sed occupationis suæ ferunt. Imo justior rem † Medicorum, quàm aliorum Professorum cau-
Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

sam, dixit text. in l. 1. §. Medicorum D. de variis, & extraordinar. cognition. firmatque Bald. in l. 1. numero 6. C. mandat. magis Medicis † pro salario, 27 quàm Advocatis asserens favendum, traditque Matthæ. de Afflictis in Constitut. Neapol. lib. 3. rubric. 33. de probationibus except. medic. cap. Quia nunquam, num. 4. refert, & sequitur Hieronymus Magon. decis. Florent. 11. num. 1. & 2. Nicol. Bellon. in principio institut. de obligat. num. 5. Paulus Granutius Theorematis. 12. num. 5. late (arguendo ad partes) Vincentius Carot. de locato, parte 2. gradu 4. de Medico, quæstione 1. numero 1. & sequentibus, folio mihi 120. Joannes à Capistrano in speculo conscientie num. 265.

Idque etiam si infirmus nolit curari, † Medicum-28 que exosum habeat, procedit ex ratione text. in capit. Qui emendat. 45. distinctione glossa in cap. 1. incip. Providendum, 83. distinct. quæ ab omnibus commendatur, eamque incognitam, & singularem dixit Ludovicus Roman. singul. 124. Hieronymus Cagnol. in l. Invito, numero 6. & 7. D. de regulis juris, Decius consilio 191. num. 11. Andreas Tyraquellus (plurimos referens) de retract. convent. §. 7. gloss. 1. num. 10. & plenius in tractat. de nobilitate, cap. 6. num. 38. Ripa in tractat. de peste, cap. fin. de remed. ad curand. post. num. 103. Didac. à Segura in repet. l. 1. §. Si vir, num. 123. D. sequestra possess. plenissimi Gomez Arias in lib. 27. Tauri, num. 104. Vincent. Carot. de locat. dicta parte 2. gradu 4. de Medico, quæstione 2. ex num. 4. cum sequentibus, quam veriolem, & æquiolem dicit, num. 7. contrariisque respondet Paul. Granut. dict. theorematis. 12. n. 5.

Et etiam infirmo decedente, † dicta glossa in sum-29 ma 83. distinct. Francisc. Marc. decisione Delphina. 644. num. 6. volum. 1. Vincent. Carot. dicto gradu 4. de Medico, quæst. 5. num. 6. Hieronymus Magon. dicta decis. Florent. 11. n. 11.

Et licet à principio non fuerit certum salarium † 30 Medico assignatum, nec super eo conventum, quia nihilominus Judicis officio peti poterit, ex dicta l. 1. D. de var. & extraordin. cognit. Ripa de remed. ad curand. pest. num. 124. refert, & sequitur Hieronymus Magon. supra n. 4.

Postquam Medicum (qui à principio gratis curare non incepit) si sibi merces, salariumque non solvatur, infirmum deserere; tenuerunt multi ex 31 text. in l. Per hanc, C. de erogat. milit. anno. l. 12.

Distinctionemque istam, An à principio gratis, vel mercede curare incepit, ut primo casu de damno si infirmum derelinquat, teneatur; non verò secundo, observant Joannes Faber in §. Item versiculo. Præterea (aliàs §. Præterea) instit. ad leg. Aquil. Francisc. Marc. supra num. 1. Licet deserendum infirmum non esse, sed coram Judice pro salario agendum; idemmet dicat Faber, æquiolem asserit Carot. dicto gradu 4. de Medico, quæst. 16. Quibus Ovidii auxiliatur sententia de Ponto l. 2. d. Elegia 6. ad Græcinum.

Quem semel excepit, nunquam Podalirius agro
Promissam Medica non tulit artis opem.

Caique in l. Idem juris, 8. D. ad leg. Aquil. ibi: Sed & qui benè secuerit, & dereliquit curationem, securus non erit; sed culpæ reus intelligitur.

Magistris † etiam pro docendi labore salarium, mercedemque præstandam, latet neminem, & est 32 text. in dicta l. 1. §. 1. de var. & extraord. in l. 2. D. de aliment. pupill. præst. l. Jus alimentorum, 3. §. Item ad institutum, D. ubi pupilli educari debeant, lib. Attilius Regulus, 27. in fin. D. de donat. ubi glossa, verbo, Mercede, sive sit promissum, sive non,

non Judicis officio deberi dicit, *l. Qui filium, 4. D. ubi pupilli educ. debet. l. Cum plures, 12. §. Cum tutor, D. de administrat. & peric. tutor. cap. Revertimini, 17. quest. 1.* Liciteque pro tali labore salarii exigere posse, si de publico salariati non sint, docent *D. Thom. 2. 2. quest. 1. art. 3. circa medium, plura jura & Doctores referens Petrus Laudens. in tract. de privil. Doct. privil. 83. n. 38. & 39. Vincent. Carot. dicto gradu 4. tit. de ambasiatore infirmo, quest. de Magistris, ubi qua agat Medicus, vel Magister pro salario actione, monstrat.*

Ob salariumque non solum, si magnum cā ratione incommoditatem patiat, à legendo desistere † Magistratum posse (quin salarium temporis, quo desisti, amittat) tradit Felinus *in cap. Quia nonnullis, de Magist. allegans Abbat. in cap. Pervenit, et 2. col. 2. de jurejurand. Petrus Laudens. dicto tractat. quest. 17. num. 34.*

Quòd si doctor per annum legere promisit, anteque moriatur, † integri anni salarium ejus debent habere hæredes, secundum *Bart. in dict. l. 1. §. Divus, n. 17. D. variar. & extraord. cognit. Petr. Laudens. ubi supra q. 4. n. 13. & alii ex jam relatis. n. 16.*

Proque ab Universitate Magistro, vel Doctori legenti constituto salario bona ipsius Universitatis † cum privilegio prælationis tacite hypothecata existunt. Cum causa dotis, studiique æquiparentur † *quest. 4. n. 62. diximus (præterque ibi adductos) latè tradunt Flores Diaz variar. lib. 1. quest. 8. §. 1. num. 70. Petrus Sanz Morquecho de divisione bonorum, lib. 4. cap. 13. n. 51. & sequentibus, plures casus; in quibus causa dotis, & studii parti potiuntur privilegio, referens, inter alia n. 55. addens instrumentum Doctoris honorarium continens prius celebratum † (sicut de dotali dicitur) præsumi ex Alexand. & Doctoribus in l. 1. D. soluto matrimonio, Decio in l. In ambiguis pro dotibus, D. regulis, juris, plenè Alciat. ad l. 1. D. soluto matrimonio, num. 42. ubi multos alios similes cumulat casus, & (pluribus relatis) tradit Stephan. Gratian. discept. Farenf. cap. 257. n. 24. & 25.*

Suprà dictamque † sententiam tenent *Angel. & Ripa, in dicta l. 1. D. soluto matrimonio, quos refert, & sequitur Petr. Rebuff. de privileg. scholast. privileg. 118. num. Ubi ita cuidam Primario, cui salaria & victus debebantur consuluisse dicit, ut venditioni bonorum se opponeret: & licet alii creditores anteriores tempore essent; tamen illum Primarium præferendum, dictosque creditores eidem soluisse firmat: quod benè notandum advertit: tenet etiam *Jaf. in dicta l. Diem functo, n. 21. D. de offic. Assessor. Alciat. Socin. Barbof. & plurimi alii quos refert, & sequitur Stephanus Gratianus ubi supra (communem dicens ab eaque non esse recedendum) num. 17. & sequentibus, Flores Diaz de Men. variar. q. dict. lib. q. 1. §. 1. n. 70.**

Non tamen expressas anteriores hypothecas habentibus † pro salario præferuntur Doctores sicut nec mulieres pro dotibus præferuntur: juxta *text. in l. Assiduis, 12. C. qui potior. in pignor. habeant, & l. 33. tit. 13. parte 5. Ita tenent Vincent. de Franc. decis. 51. & Vincent. Carot. de locat. dicta parte 2. gradu 4. de Medico, quest. 11. num. 2. in additio. folio mihi 124. Ubi idem in Advocatis, † Procuratoribus, carceris Custodibus, ac Medicis dicit, ad quos in hoc casu valere asserit argumentum. Et in Medico idem quoque tenet *Vincent. de Franc. dict. decis. 51. n. 7. In Advocatisque tenuerunt dictam sententiam (habere scilicet tacitam pro salario in bonis debitoris cum prælationis privilegio hypothecam) omnes proximè ex n. 35. adducti,**

Imò fortius (ex plurium sententia) tradit eleganter *Stephanus Gratian. dicto cap. 257 n. 26. & sequen-*

tibus, præcipuè n. 28. Advocatos pro causæ, quam defenderunt, salariis anterioribus creditoribus expressas, etiam hypothecas habentibus in illa re præferri, ex ratione legis Interdum, D. qui potior. in pignor. habet. quòd salvam rem fecerint.

Paupertatis tamen favore, in omnibus supra dictis casibus, aliisque similibus infra etiam adducendis salarium, mercedemque persolvere nequaquam pauperes adstringuntur.

In primis enim sportulas Judici non tenentur præstare, † nec ab eis exigi possunt, *text. est in authentic. De mandat. Princip. §. Sit tibi quoque collatio. 3. ibi: Si tamen sufficientes in datione consistant, alioquin gratis lites audire: ubi etiam notat, glossa vero, Gratis, & ibi communiter Doctores Convenit text. in authentic. De Judicibus, §. Hoc autem dicimus, collatio. 6. ibi: Qui enim ita parva quantitatis exactionem facit, pro maxima parte victoria sic pauperem fraudat. text. & ibi glossa in cap. Statutum 11. §. Insuper, in fin. verbo, Pauperes, extra de rescriptis libro 6. Cardinal. in 2. Tripli, numero 54. & 55. institut. de actionibus, plures referens *Andrea Tyraquellus de nobilitate cap. 29. num. 40. Antonius Gravatus in annotat. ad Octavi. Vestr. in praxi libro 4. cap. 4. verbo, Paupertas, numero 31. Joannes à Capistrano in speculo conscientie num. 59. ubi quod licet utraque pars assessoris sportulas, vel salarium præstare debeat; excusabitur tamen pauper. Tenet etiam *Rolandus à Valle conf. 87. numero 23. & 24. libro 2. Constitutioque de paupertate, ut omnia gratis fiant jubetur: plures hanc firmantes sententiam refert *Garzia Mastrillus de Magistratibus, libro 1. cap. 22. numero 19. 20. & 21. Jachin. Mynsing. singul. observatio. centuria 4. observatione 47. numero 4. Ubi, quòd pauperis causa de plano, & sine expensarum, vel sportularum solutione expediri debet, *Robert. Marant. de ordin. cognit. 4. parte distinctione 9. numero 77. Gerardus de Petra Sanct. singul. 73. Petrus Rebuffus de privileg. scholast. privileg. 90. n. 1. & 4. Andreas Gail practicar. observatione libro 1. observatione 43. n. 15. & 16. Petrus Roiz. Maure. decisione Lituanica 4 n. 293. Fulvi. Pacian. de probationibus lib. cap. 54. num. 61. versiculo, Sed nec etiam.*****

Ampliatque hæc conclusio, ut etiam si pauper sponte, † aliquid pro salario, vel sportulis offerat nec tunc id Judex recipere debeat, probaturque *ex text. in dicto cap. Statutum, 11. §. Insuper (& ibidem not. glossa, verbo, Recipere) de rescriptis, libro 6. & in cap. Exigit, 2. (ibi, Vel etiam à volente, notatque ibidem glossa) de censibus, & exact. eodem libro 6. in l. 1. C. de salgamo hospitib. non præstand. libro 12. ibid: Sed nec volentibus, &c. & in l. fin. §. Ut autem, C. de re milit. eodem libro 12. Lupus allegatione 37 (incip. Stante constitutione) dubio 2. latè *Andrea Tyraquellus de nobilitate dicto cap. 29. numero 40. Gaspar Baëça de decim. tut. cap. 10. num. 12. Petrus Royz. Maur. ubi supra.**

Dictaque in Judicibus, in Advocatis quoque † locum habent, pro pauperibus enim gratis patrocinari tenentur, *glossa in dicto cap. Statutum, 11. §. Insuper, verbo, Pauperes, de rescriptis in 6. Decius in cap. Ex epistola, numero 212. de probationibus, Jaf. in dicto §. Tripli, numero 45. institut. de actionibus, plenè Tyraquellus dicto cap. 29. num. 39. Cornelius Benincacia de paupertate special. 1. in judic. num. 9. Guido Papæ decisione 561. Rolandus à Vale consilio 87. num. 25. libro 2. Gaspar. Baëça de inope debet. cap. 12. num. 14. & de decim. tutor. dicto cap. 10. num. 12. Antonius Scap. de jure*

de jure non script. libro 3. cap. 105. ex num. 8. Fulvius Pacianus ubi supra dicto cap. 54. num. 61. Antonius Gravatus in annotat. ad Octavian. Vestr. in pract. lib. 2. cap. 7. num. 2. & lib. 4. cap. 4. num. 32. Pelagius de planctu Eccles. lib. 2. cap. 46. versiculo, Sed & pauperi, Josephus Ludovicus decisione Perusin. 111. num. 8. 9. & 10. Ex eo dicto num. 9. inferens, pauperem in isto casu ad antidota non teneri Jacobus de privileg. Jur. econsult. 3. part. privileg. 71. n. 8. Jacobus Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 4. casu 369. ex num. 3. Aviles in cap. 7. Prator. glossa. An de llevar. num. 3. Azevedus in l. 16. tit. 16. lib. 2. nova Reg. Collect. num. 1. & seqq. Petrus Cenedus Collect. juris Canon. 28. num. 13. parte 1. Joannes Baptista Caccialup. in tract. de Advocato, quæst. 3. num. 30. Thom. Accius in tract. de infirm. parte 2. §. Advocati, num. 6. & 7. Joannes Papon. lib. 6. tit. 4. arrest. 4. Joann. Girardi epigrammat. legal. in distichis, scholio 64. Camillus Borrellus in summa decis. dict. tit. 65. de Advocatorum officio, num. 37. Garcia Mastrillus de Magistrat. lib. 1. cap. 22. num. 19. & seq. Gregorius Lopez in l. 6. verbo, Llanamente, tit. 22. parte 3. & in l. 16. tit. 9. parte 2. Didacus Covarru. pract. quæst. cap. 6. num. 4. Florez Diaz de Mena variar. quæst. lib. 1. quæst. 8. §. 1. num. 52. Barbosa in remission. ad leges Reg. Lusitan. lib. 2. tit. 90. ad §. 11. Ferdinand. Vasquez Menchac. de success. creat. §. 2. num. 128. Montal. in lib. 1. tit. 9. lib. 1. Fori leg. verbo, Si ayuda, Joachin. Mynfinger. singul. observat. 32. Jacobus Simanc. de Catholic. instit. tit. 5. num. 5. Cabedo in decis. Lusitana 214. num. 7. part. 1. Vincentius Carot. in tract. de locat. 1. parte tit. de fructibus, & litium expens. quæst. 8. num. 12. folio mibi 24. Sebastianus de Medic. de casibus fortuitis, part. 2. quæst. 4. n. 11. Didacus Perez in l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordinam pag. 400. versiculo, Sexto dubitatur, Andreas Gaill. pract. observat. 43. ex n. 10. cum seqq. Sebastianus Cuazin. in præfatione, tract. ad defensam, num. 5. Ex Theologis (præter Divum Thomam Alexandr. de Ales, Angel. & alios per Tyraquellum, & Baëçam locis proximè relatis adductos) adde idem tenentes Dominic. Sot. de justit. & jure, lib. 5. quæst. 8. artic. 4. Sylvest. verbo, Advocatus, num. 10. Martin. Navarr. in summa confessor. num. 30. in fin. Joannes Malder. Episcop. Antuerpiæ, de virtut. Theolog. & justitiæ, & Religione, tract. 6. cap. 3. de justitiâ rei, & advocati, dubio 8. facit quod legitur Ecclesiastici cap. 7. Pauperi porrige manum tuam: & Job. c. 29. Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligentissimè investigabam.

In Hispaniæque Regnis cum in Regalibus Audienciis, Cancellariis, Supremoque Senatu admittuntur Advocati, defensuros se pauperes, viduas, & orphanos jurant.

44 Nec si pauper mercedem Advocato offerat † eam recipere potest: Advocatusque à paupere scienter mercedem, vel salarium recipiens peccat. Ita (post Alberic. Jaf. Hostiens. Abbat. Felin. & alios, quos refert) tenet Gaspar Baëça, dict. cap. 12. de inope debitore, num. 15. Gerard. de Petr. Sanct. singul. 73. numer. 4. Joannes Baptista Caccialup. in tract. de transac. quæst. 3. num. 10. Petrus Rebuffus de privileg. Scholast. privileg. 90. num. 7. Cornel. Benincac. dicta speciali 1. in judiciis, num. 10. Tyraquellus de nobil. dict. cap. 29. num. 39. Didacus Perez ubi supra dicto versiculo, Sexto dubitatur, Barthol. Cassan. in consuetud. Burgund. rubric. 6. §. 6. num. 4. Florez Diaz de Mena dict. §. 1. num. 52. Roland. à Valle dict. consuetud. 87. num. 28. lib. 2. Andreas Gail, dicta observat. 43. num. 14.

Et nolens pro egenis patrocinari † mortaliter 54 peccat Lupus in tract. de illegit. & naturalib. quem refert, & sequitur Sebastian. Guazin. de defensione reorum, defensione 24. cap. 2. num. 8. D. Thom. 2. 2. quæst. 71. & ibidem, Cajet. Petr. Aragon. & Michael Salon. Francisc. Vivius decis. 159. num. 2. & seq. Hieronymus Treutler. disput. selectar. parte 1. disput. 8. Thesi. Camill. Borrell. dict. tit. 65. num. 39. Vincentius Carot. dict. tit. de fruct. & lit. expens. quæst. 8. num. 45. Et quando ad procedat? quæque ad id paupertas requiratur? latius infra.

Imò Advocatum salarium à pauperibus, extorquentem † ad restitutionem teneri (ex Sylvestro, & Angel.) asservit Flores Diaz de Mena ubi supra 46 dict. num. 52. In omninò tamen paupere, qui vel nullo modo solvere, vel cum maximo incommodo alimentorum suorum, & familiæ potest, id practitari dicens.

Utque absque mercede pauperem adjuvet potest cogere Advocatum † Judex; glossa Host. Abb. Felin. & alii in cap. 1. de offic. judic. Decius in cap. 1. 47 num. 46. de probat. l. Regia, 6. tit. part. 3. ibi: E si por aventura sussesse tan cuytada persona, que non oviesse de que lo pagar, devele mandar el Juez que lo faga por amor de Dios, è el Avogado es tenuto de lo fazer.

Ad idque etiam sub officii privatione † Advocatum 48 compellere, text. in l. Providendum, 7. §. Si quis verò, C. de postulan. l. 1. §. Et urbe, D. de offic. Præf. urb. l. Moris, 9. D. de pænis, Ludovic. Roman. singul. 259. Didac. Covar. pract. dict. cap. 6. num. 4. Andreas Gaill. dict. observat. 43. num. Roland. à Valle dict. conf. 87. num. 29. Azevedus in dict. l. 16. num. 3. estque de jure Regio text. in l. 5. tit. 19. lib. 2. Ordinam.

Partibus enim (pauperibus præcipuè miserabilibusque personis) de Advocato † debet omninò Ju- 49 dex providere, text. in lib. 1. §. Ait Prator, D. de postulan. text. in l. Nec quidquam, 9. §. Advocatos, D. de offic. Procons. & Lega. ubi hæc Ulpian. Advocatos quoque petentibus debet indulgere: plerumque feminis, vel pupillis, vel aliis debilibus vel his, qui suæ mentis non sunt, si quis eis petat, vel si nemo sit, qui petat, ultrò eis dare debet dict. lib. 6. part. & dict. lib. 1. tit. 9. lib. 1. Fori leg. Bart. in lib. 4. §. Hoc autem judicium, num. 1. circa fin. D. de damno infect. Nicolaus Boër. decis. 481. Joannes Votta conf. 64. num. latè Royz. Maur. decis. Lithuan. 4. num. 298. Covarr. dict. numero 4. Petrus Gregorius lib. 49. Syntagm. cap. 6. n. 16. Thom. Actius tract. de infirm. part. 2. §. Advocati, num. 1. Camill. Borrell. in summa, decis. dict. tit. 65. de Advocatorum officio, numero 36. Andreas Gaill. dict. observat. 43. lib. 1. numero 10. Blanc. in lib. fin. numero 31. versiculo, Propterea superflua, & inanis, D. de questionibus, Prosper Farinac. praxis crimin. quæst. 39. numero 95. Sebastian. Guazin. dict. tract. ad defensam, defensione 24. cap. 2. numero 8. Joachin. Mynfinger. singul. observation. centur. 4. observat. 32. n. m. 1.

Mortaliterque peccare Judicem de Advocato pauperi non providentem † docent Sylvest. verbo, Aduocatus quæst. 8. numero 11. Nicolaus Anton. Gravar. in annot. ad Octavian. Vestr. in pract. lib. 4. tit. 4. de dolo, & contumacia, verbo, Paupertas, num. 32. lit. I.

Quæ omnia de Advocato dicta, nisi justis † & legitimis causis se apud Judicem excusare possit, procedunt, ut probat text. in dicta l. Providendum, §. Si quis verò, C. de postul. à contrario sensu, ibi: 51

Si quis vero monitus à Judice ea excusatione, quæ nequeat comprobari cuicumque parti patrociniū deneget, &c. firmaturque argumento text. in l. Humanitatis 23. C. de excus. tutor. & in l. Non solum, 12. §. fin. D. eod. in l. Si longius, 18. D. de Judici. & in cap. Si pro debilitate 3. extra de offic. & potest. judic. deleg. & ibi Felin. num. 4. in fin. Andr. Gaill. d. observat. 43. n. 9. & 12. Joachin. Mynsing. d. observat. 32. cent. 4. n. 5. & est text. in dict. l. 16. tit. 1. lib. 2. novæ Reg. Collect. ibi: Salvo si los tales no los pudieren ayudar por algun impedimento legitimo.

52 Justa autem (inter alias) erit excusatio, si Advocatus pauper † sit, & si tale patrociniū propriis negotiis, ut se, suosque alat, ad victumque necessaria quærat, superesse non posset. Tunc enim patrociniū imponere non teneatur, secundum Sylvest. verb. *Advocatus, d. q. 8. n. 11.* Joan. Malder. *de virtut. Theologi. tr. 6. c. 3. dub. 8. vers. Item limitanda responsio*, ubi tunc pro paupere Advocatum patrocinari adstringi, detrimentum quando solum aliquod in sibi superfluis subiturus esset, dicit.

53 Excusari item poterit Advocatus, si is, qui patrociniū desiderat, moderatum solvere valeat salariū, nec solvat, si nec in extrema, † aut gravi (modo statim assignando) inopia existat; si enim hujusmodi prematur egestate sub peccati mortalis reatu adjuvare gratis pauperem tenetur. Extremaque necessitas hoc in casu dicitur, ubi litis æstimatio, & ea, quæ pauper in judicio exigit, ad se ipsum alendum, ne fame pereat, necessaria sunt, nec possint aliundè patrociniū habere. Si verò necessitas (juxta hujusmodi necessitatis qualitatem) extrema non sit; venialem culpam esse, resolvit D. Thom. (sic à Cajetano intellectus) 2. 2. *quæst. 71. artic. quem refert, & sequitur Covar. pract. dict. cap. 6. num. 4. propè fin. Felin. in cap. 1. num. 11. vers. Simili de offic. judic. ubi necessitatem extremam desiderat, ut quia si pauper causam amitteret, pereundum illi foret, sequitur Palac. Rube. in repet. rubric. de donat. inter vir. & uxor. §. 65. numer. 43. Petr. Royz. Maur. decis. Lituan. 4. n. 299. Didac. Perez in dict. l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordina. versic. Sexto dubitatur, Vincent. Carot. de locat. quæst. 8. d. tit. de fructib. & lit. expens. n. 12. versic. Cui adde, el. 2. Andr. Gail. pract. observat. dict. lib. 1. observat. 43. n. 18. Martin. Navar. in Manual. cap. 25. n. 29. Joan. Malder. dict. tract. 6. cap. 3. dub. 8. versic. Secus dicendum si levis, P. Leonard. Lessius de justit. & jure, lib. 2. cap. 31. dub. 7. ubi, quòd tunc, qui patrociniū præten dit, in extrema dicitur necessitate; cum illi crimen, ob quod plectendus sit capite, vel omnibus spoliandus bonis, & in extrema conjiciendus inopia, nisi defendatur, imponitur. Idemque in gravi necessitate tenet, ut si injustè putaretur damnandus pauper ad triremes, publicam flagellationem, ad durum carcerem, vel amissa lite gravem contracturus morbum; quia tunc sub mortali peccato (ex ipsius sententia) suum patrociniū exhibere tenetur Advocatus, dum ipse aliquo modo superfluum suo statui habeat: id est, modò præter illam operam, quæ illi ad statum suum sustinendum necessaria est, aliquid temporis, vel industriæ (ut dicebamus) superfit, ex Sylvest. (quem & ipse allegat) cum Soto de justit. & jure, lib. 5. quæst. 8. art. 1. Cajetan. & aliis: cujus etiam sententiæ fuit Covar. dict. cap. 6. n. 4. in fin. Licet P. Lessius supra adducat Navar. in cap. 25. num. 20. putantem, Advocatum non nisi in extrema necessitate teneri (quando scilicet ex patrociniō vita pauperis, vel ipsi conjunctorum, ut patris, matris, uxoris, prolis, pendet) sub peccato saltem mortali adjuvare.*

Ut autem patrocinari pro paupere teneatur Ad-

vocatus, non sufficit de præsentī pauperem, qui patrociniū desiderat, esse si ad pinguiorem deventurum fortunam † speratur; quia tunc cum obligatione solvendi, non aliter adjuvare cum tenetur Advocatus, prout in sacro Palatio cum Notariis servari asserit Rota in antiq. decis. 2. de constit. & ita credere id in usu Regno in nostro esse, dicit Azeved. in d. l. 16. tit. 16. lib. 2. novæ Reg. Collect. num. 3. quem tamen usum reprobatur; motus quia præsens rei status considerandus est: firmaturque ex d. l. 1. §. Ait Prætor, D. de postul. Pro consuetudine tamen facit, quia (ut supra proximè tradidimus) ita demum pauperem cogitur Advocatus juvare, cum ei aliter consultum esse non potest: Cum autem per cautionem possit ei esse consultum. Advocatusquæ sua non mercede; hujusmodi obligationem subterfugere cliens pauper non debet. Cum nullum inde sibi sequatur damnum, nec inquietari ob mercedis solutionem, dum melior non supervenit conditio, possit. Ad quod etiam l. 20. Stili; & in specie notat Vincent. Carot. de locat. d. quæst. 8. tit. de fructib. & lit. expens. num. 12. post princip. versic. Unde in hoc habes. Prædictumque sententiam (absque dicto pacto pro paupere pro patrocinari Advocatum non adstringi) tenet P. Ludovic. Torres, in 2. 2. D. Thom. quæst. 71. art. 1. num. 2. Movetur, quia tunc non simpliciter egens (cum ad aliqua jus habeat) sed tantum præsentis temporis respectu dicitur. Sicut simpliciter egens appellatur, qui in aliquo tenetur satisfacere loco, in quo bona non habet, si in alio habeat. Et ita quoad Notarios decidit Sabaudia Senatus: ut refert. Anton. Faber. in suo Cod. definit. lib. 3. tit. 2. definit. 2.

Non tamen sic duos corde Advocatos esse oportet (qui præsertim commodè miserabilium negotiis possunt intendere) ut ferè nihil misericordiæ, omnia cupiditati tribuant, sed multa ex charitate faciunt, ut & Domini sui talentum non abscondat, & turpe nomen (quo voracissimi † Reipublicæ canes, pauperumquæ excoriatores ut, & procutatores, Tabelliones, Notarii quæ appellantur) elidant, ut per Bar. in rep. l. Omnes populi, §. quæst. princip. D. de justit. & jur. Jas. in §. Tripli. n. 30. instit. de action. Vincen. Garot. ubi supra n. 2. Accipitresquæ pecuniæ appellavit eos Plato. Qua de re late etiam Didac. Perrez in l. 2. tit. 4. lib. 3. Ordinam. verb. Malicia, Andr. Tiraquel. de nobilit. cap. 29. n. 47. & seqq. Roland. à Valle d. conf. 87. num. 31. & seqq. part. 2.

56 Excusari præterea potest Advocatus, si extra ipsius domicilium † patrociniū petatur exhiberi, nec enim per diversa ire tenetur loca, sed præsentibus debent esse partes, sibi quæ occurrere, necessitasquæ debent in promptu apparere, & sic cum levi Advocati incommodo. Ita concludunt (post Div. Thom. Michael. Solon. Petr. Aragon Sylvest. Dionis. Char. Joan. Bapt. Caccialup. & Hippolyt. Rimin. quos refert, & sequitur) Francis. Vivius decis. 159. num. 6. & 7. & novissimè (eis etiam relatis) Camill. Borrell. in summa decis. d. tit. 65. de Advocatorum officio. n. 67.

57 Item legitima erit excusatio, si in loco ubi lit vertitur, pauperum Advocatus, † cui salariū ob id solvitur, existat. Qui hodiè in omnibus ferè partibus sunt, nec solum in Regiis Audientiis; Cancellariis, supremoquæ senatu de publico pauperem advocatis salariū solvitur. ut per Covar. pract. d. c. 6. n. 4. sed etiam in aliis Dominorum, Comitum, Ducum, vel Marchionum locis hujusmodi pauperum Advocatos salaratos ferè semper vidi. Et sic fieri in Gallia regno testatur Petrus Rebuff. de privileg. Scholastic. privileg. 90. n. 5. & Nicol. Boer. decis. 314. n. 6. apud Germanos, Hispanos,

nos, aliasque nationes observari, affirmat (ex pluribus) Camill. Borrell. in summa decis. d. tit. 56. num. 40. 41. & 42. Idemque in Curia Romana servari asserit Sebastian. Guazin, d. defensione 24. cap. 2. n. 8. & in multis etiam alijs locis, ac partibus (de quibus facit mentionem) Lupus in tractat. de Illegitim. & natural. rest. Joseph. Ludovic. decis. Perusin. 111. num. 10. Vincen. Carot. de locat. dict. quæst. 8. tit. de fructib. & lit. expens. numero 11. versic. Cui adde ab eo non allegatos, Octavian. Vester in praxi, libro 2. c. 7. n. 2. 3. & 4.

Ubi igitur pauperum adsunt Advocati, stipendium de publico, à Rege, vel Dominis habentes, legitimè alii se excusant Advocati: cum ratio ob quam pauperes adjuvare defendereque tenentur cesset, & est text. in d. l. 16. lib. 2. novæ Reg. Collect. Advocatis pauperes adjuvare, si Advocati salariati in populo desint, jubens.

Consultò quæstionem omitto illam (quæ hic benè ingeri posset. An victus ad expensas † victori, qui eas non fecit, quia Advocatus, Procurator, Notarius, vel alij officiales pro eo gratis patrocinati sunt, sibi que debitam remisissent mercedem, teneantur? De qua latè (post antiquiores) egerunt Cornel. Beninc. d. speciali 1. in judic. ex num. 20. usque ad fin. Nicol. Boer. decis. 210. & in singul. suis verb. Expensæ, numer. 10. Afm. in praxi. §. 23. ampliatur. 66. Hieronym. Græc. consil. 108. num. 7. volum. 1. Sebastian. de Medic. de regul. jur. Reg. 7. limit. 15. Francisc. Burs. conf. 294. num. 17. lib. 3. Emmanuel. Suarez. in thesaur. recep. sentent. lit. S. num. 1. & lit. A. num. 109. Joan. Bapt. Villalob. lit. S. num. 6. plenè Joseph. Ludovic. d. decis. 111. per tot. Latè Vincent. Carot. dict. quæst. 8. n. 23. & seqq. folio mibi 25. & in annotationibus posterioribus ibidem, Joan. Matienç. in l. 7. tit. 11. gloss. 3. num. 31. lib. 5. novæ Reg. Collect. juris Cano. 1. part. collect. 28. num. 11. Mastril. de Magistra. lib. 1. cap. 22. num. 23. & seqq. Petr. Barbof. ad leg. Eum quem temerè, in princip. n. 160. D. de judic.

Et in Advocato, † qui vel propriam ipse causam defendit: vel alius pro eo gratis patrocinatus est victorque extitit, an patrocinii salarii expensæque quas fuisse facturum habere debeat? vide Bart. in l. fin. ad fin. C. de fructib. & lit. expens. Hippolyt. de Marsil. in l. Patre, vel marito, num. 68. D. quæst. Afm. in praxi. §. 32. cap. 3. num. 19. Nicol. Boer. dict. decis. 210. num. 3. & seqq. Jacob. Bennius de privileg. Jure conf. part. 3. privileg. 73. num. 4. Emmanuel. Suarez d. verb. Advocatus, num. 103. Joach. Mynsing. singul. observat. 2. per tot. Andr. Gail. pract. observat. 151. num. 16. & seqq. Petr. Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 39. num. 11. Jacob. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 154. n. 5. Petr. Cened. d. collect. 28. num. 10. Camil. Borrell. d. tit. 65. de Advocat. offic. numero 111. & seqq. Petr. Barb. in d. l. Eum, quem temerè, in princip. numero 261. cum seqq. usque ad 266. Gregor. Lopez in l. 8. tit. 22. par. 3. gloss. 1. ad fin. Cumia in ritib. Siciliae, cap. 73. a num. 28. Bursat. d. consil. 294. n. 18.

Circa Advocatos, eorumque mercedem sumus immorati, tum quia necessarium, tum quia infra dicendis supra dicta inservient, ut in Procuratoribus, † qui similiter pauperes gratis adjuvare tenentur, ut multi ex supra relatis in Advocatis notant, præcipuè Vincent. Carot. de locat. part. 2. grad. de Medico, folio mibi, 120. ex quæst. 1. ad fin.

Et in nostra Hispania similiter Procuratores pauperum salariati existunt, ut constat ex lib. 26. tit. 4. & in lib. 28. tit. 5. lib. 2. novæ Regiæ collect.

Notarii † pariter, ac tabelliones gratis pauperibus scripturas, & acta conficere, ac exhibere tenentur,

ex text. in l. Tam de mentis, 21. in fi. & ibi gloss. fin. C. de Episcop. Audien. quam ad hoc not. Alex. in l. Argentarius, n. 4. D. de edend. Felin. in cap. Si qui testium, numero 10 versic. Alios casus, de testib. Franc. Ripa in l. Centurio, numero 35. D. vulg. & pupil. substit. Petr. Foller. in pract. crimina. 2. part. 2. partis, vers. Recipientur defensiones reorum, numero 27. Rota in antiq. d. decis. 2. tit. de constit. Ludovic. Roman. in repet. l. Si verò, §. De viro, fallent. 25. vers. Sexto, D. solut. matrim. Bald. in cap. Sedes, numero 6. extr. de rescript. Cornel. Beninc. de paupert. d. speciali 1. in judic. numero 14. Petr. Rebuff. de privileg. Scholast. d. quæst. 90. numero 4. Gaspar. Baeç. de decim. tut. cap. 1. numero 31. & cap. 10. numero 13. Didac. Covar. d. cap. 6. numero 4. Petr. Royz. Maur. decis. Lituanic. 4. numero. 294. & seqq. Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. 2. part. quæst. 4. numero 11. Gregor. Lopez in l. 6. verb. Llanamente, tit. 22. part. 3. Francisc. Vivi. decis. 159. numero 4. Camil. Borrell. in summa decis. tit. 66. de procurat. & defensorib. numero 76. Andr. Tiraq. de nobilit. cap. 29. num. Andr. Gail. pract. observat. lib. 1. de observat. 43. numero 11. Vincent. Carot. de locat. d. quæst. 8. de fructib. & lit. expen. numero 12. folio mibi 24. Roland. à Valle d. conf. 87. numero 30. cum seqq. lib. 2. ubi etiam numero 34. Afflictum adducit in constit. Regni, in constitut. Appellationum tempora, in §. notat. versic. Rursus quæro, dicentem, Judicem ad quem, posse Notarium Judicis à quo stante paupertate appellantis, ut det processus sine salario copiam, compellere, per d. l. Tam de mentis, cum gloss. quem etiam sequitur Nevizian. conf. 44. numero 13. Anton. Gravat. in addict. ad Octavian. Vestr. in praxi, lib. 4. cap. 4. de dolo, & contum. littera I. verb. Paupertas numero 33. Joann. Bapt. Marquesan. de commissio. part. 2. de commissione avocationis causarum, §. 2. numero 30. Et hodiè de jure Regio id ipsum. dispositum extat in lib. 2. tit. 18. lib. 4. novæ Reg. Collect. ibi: Y el escrivano sea apremiado de le dar el processo del pleyto sin dineros. Imò & cum tabelliones recipiuntur, nullas à pauperibus pro actibus, scripturis exhibendis exacturos jurant, in Regalibusque schedulis à supremo indiarum senatu de aliquo in tabellione recipiendo ad novi orbis audientiarum judices missis, clausula hæc de hoc juramento in primis præstando adjicitur.

Sub poenæque officii privationis † poterit præcipere Judex tabellioni, ut acta, scripturasque pauperi absque mercede exhibeat, ac præstet, ex juribus supra numero 48. adductis in specie notat (post Covar. & alios ibi relatos) Azeved. in d. l. 16. tit. 16. lib. 2. novæ Reg. collect. n. 3.

Nuncii † quoque, & executores gratis pauperibus inservire debent, & ita in Camera observari, ibique dari nuncios, qui pauperum executiones gratis faciant; testatur Andr. Gail. d. observat. 43. numero 19. ubi tamen addit, quòd si in causa pauperes obtinuerint sumptus in executione factos refundere, & refarcire debent. Simulque in causis pauperum commissiones decerni † ad Magistratus ejus loci, sub quo testes domicilium habent ut eos recipiant, nè pauperes graventur, consuetum asserit ibidem.

Medici † etiam gratis pauperes curare debent text. in cap. Non satis in fin. 86. dist. Qui enim potest languentem à morte liberare, nec liberat; mortem videtur infligere, text. in c. 1. 83. distinct. Scribentes in c. Ad aures, 7. de atate, & qualit. Cornel. Beninc. (post Abb. Andream, Barbat. & alios ubi

ubi adductos) *dict. speciali* 1. n. 17. Specul. Archidia. Felin. Lucas de Penna, & alii quos refert & sequitur Gaspar Baeca *de decim. tut. d. c. 10. num. 15.* Franc. Ripa *in tract. de peste in remed. ad curan. pestem, p. Medicorum, n. 101.* ubi testatur de communi Petr. Royz Maur. *d. decis. 4. numer. 300.* & seq. Tiraquell. *d. cap. 29. numero 44. & 45.* ubi id tam jurium, legumque, quam medicinae Professorum auctoritatibus comprobatur. Ex constitutionibus Siciliae Medicos (inter caetera) gratis se pauperes curatores jurare, tradit Andr. Gaill. *d. observat. 43. n. 11.* Roland. *à valle dicto conf. 87. n. 38. 39. & 40.* ubi de communi, Sebastian. *de Medic. dicta quaest. 4. num. 11.* Gregor. Lopez *d. l. 6. verb. Llanamente tit. 22. part. 3.* Fulv. Pacian. *d. c. 54. n. 63.* Florez Diaz *de Mena variar quaest. lib. 1. quaest. 8. §. 1. num. 52.* ubi quod Medicus aliquid a paupere accipiens, ad restitutionem tenetur, Petrus Plaça *de delict. cap. 26. num. 4. vers. Aegrotos tam pauperes,* Paul. Fusc. *de visitat. lib. 2. cap. 3. num. 6.* Mandol. *in praxi, tit. de ingratitud. cap. 101. vers. Pauperes infirmos* Martin. Navar. *in Manu c. 25. numero 64.* Pet. Cenet. *collect. Cano 163. num. 2.* Joan. *à Capistr. in speculo conscient. numero 266.* Ursil. *ad afflict. decis. 123.* Vincent. Carot. *de locat. d. 2. par. grad. 4. de Medico, q. 3. ex n. 2.* Qui tamen n. 8. fol. mihi 121. supra dictam veram intelligit doctrinam, tribus concurrentibus requisitis, sive in foro interiori, sive exteriori: scilicet opportunitate locorum, temporum, rerum. *Locorum*, quia non per modum quaerere indigentes infirmos tenetur Medicus, sed si illis occurrat sufficit, juxta illud *Exodi 23. Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, duc ad eum.* *Temporum*, quia non futurae necessitati occurrere, aut providere, sed praesenti homo tenetur. *Rerum*, quia consulere, conjunctisque sanguine curam impendere debet homo.

66 Medicus autem gratis infirmos paupere medicari recusans, poterit à Judice cogi Abb. & Felin. *in c. Si pro debilitate de offic. delegat.* Imò & officio privari, secundum Bart. *in l. Archiatri, C. de profess. & medic. lib. 10.* quem refert & sequitur Vincent. Carot. *sup. d. q. 3. n. 9.*

67 Magistri etiam, & praeceptores discipulos suos pauperes † gratis docere tenentur, *text. & ibi scribentes in c. 1. de Magist. glo. fin. in d. cap. Statutum. 11. p. Insuper, de rescript. in 6. & in cap. de quibusdam, 37. dist. Andr. Tiraqu. d. cap. 29. n. 42.* Petr. Royz. Maur. *d. decis. 4. n. 304. & duobus seqq.* Roland. *à Valle sup. n. 41.* Petr. Rebuff. *d. privileg. 90. n. 6.* Vincent. Carot. *de locato. 2. par. tit. de ambasiatore infirmo, q. 8. in quaest. de Magistris.* Horat. Lutus *de privileg. Scholastic. privileg. 88.* Concil. Trident. *sess. 23. cap. 18. de reformat. & sess. 5. c. 1. de reformat.*

68 Sic nec pauper incarceratus † custodiae expensas, salariumque persolvat, Cornel. Beninc. *de speciali 1. in judic. num. 6.* Petr. Surd. *de aliment. titulo 1. quaest. 72. n. 2.* Sebastian. Guazin. *de defens. reor. defensione 6. cap. 1. n. 4. circa privilegium carceratorum,* Joan. Aloyf. Ricci. *collect. decis. par. 4. collect. 1115. vers. Hinc est, & de jure Regio text. in l. 20. 21. 22. & 23. tit. 12. lib. 1. novae reg. collect.* quibus propter iudicis, aliorumvè; carcerisque custodis sportulas, vel salarium, constituto de paupertate per ipsorum pauperum juramentum, non esse detinendos in carcere pauperes: neque pro dictis expensis, ac mercede fidejussorem esse praestandum, aut aliquo modo (sub poenis in dictis legibus contentis) esse admittendum, providetur.

Suprà dictis quoque adjungendum, Papae legatum, Episcopum, aliumvè praelatum Ecclesias suas, dioecesiumque visitantem, à pauperibus clericis pro-

69 curationem † exigere non posse, *text. est in c. Placuit, 1. q. 2. per quem ita tenet gloss. in c. Cum instantia, 17. §. Sane, verb. Pragravari, de censib. & ibid. Abb. Joan. Andr. & Hostien. & in cap. Procuraciones, eod. tit. DD. in capit. Cum Apostolus, eod. titul. gloss. fin. in cap. venerabili, vigesimo-quarto, eod. de censib. tit. Marian. Socin. in tract. de visitat. l. undecimo, quaestio, 8. vers. Octavo quaro, Andr. Tiraq. de de nobilit. d. c. 29. n. 43.* Lucas de Penna *in l. fin. in ver. rerum angustias, C. de his, qui n. lib. se excus. lib. 10.* Gaspar. Baec. *de decim. tut. c. 10. n. 14.* Petr. Royz. Maur. *d. dec. 4. n. 307.* Franc. Marc. *dec. Delphinat. 198. n. 4. 2. part. Remig. de Gaonny in tract. de charitat. subsidio. quaest. 37. n. 12. & 13.* Joan. Aloyf. Ricci. *in praxi variar. resolut. 115. n. 3.*

70 Cum aliàs procuraciones hujusmodi licitae, † omninoquè sint debitae, nec longissimi quidem temporis ab earum praestatione exemptionem concedat spatium, *text. in d. c. Cum instantia, 17. & in d. cap. Venerabili, 24.* ubi notat glossa *verb. Non solverunt de censib. text. in cap. Cum ex officii, 16. de praescrip. Francisc. Marc. & alii ex proximè relatis.*

Denique, licet de jure regio ex dispositione legis 2. tit. 7. libro tertio fori leg. (universali Hispania consuetudine approbata) pro administratione rerum, personaeque pupilli decima pars fructuum † 71 bonorum illius, tutori debeatur; si tamen pupillus pauper sit, cujus bonorum redditus vix ipsi pupillo alendo sufficient; ab hujusmodi decimae praestatione liberatur, ex sententia (quam latissimè defendit) Gasparis Baec. *de decim. tut. dict. c. 10. ex n. 17.* probabiliorè sibi videri dicens, & ita si casus sibi occurreret judicaturum se asserens: pro qua alia etiam adjecit Joann. Gutierrez, *de tut. 3. part. cap. 12. num. 1. & 2.* licet postmodum contrariam (& si non multum urgentibus, quibusque facile responderi potest argumentis) defendat.

Utrum merces, vel salarium in principio, vel in fine operis pauperibus solvendum sit?

S U M M A R I U M.

- 1 Merces, vel salarium in fine operis solvendum est.
- 2 Medici ab infirmis salarium exigere, nisi postquam eos curaverint, non debent.
- 3 Nec advocati ante finitam causam honorarium debent exigere. Contra ibid. & n. 4.
- 4 Salarium ex dispositione legis, vel statuti debitum, in principio solvi debet.
- 5 Procuratoribus, & Nuntiis an ante finitam litem salarium solvendum sit?
- 6 Nuntius (Hispanè Alguazil) cui executio faciendae commissa est, non ante decimam ejus habere debet, quam creditori petenti de debito satisfecerit.
- 7 Pensio domus, vel praedii in fine anni solvenda est, nisi aliter consuetudo, vel partium conventiones servandum suadeant.
Et quid si ad plures annos sit facta locatio, an omnium annorum finis, vel primi anni ad solutionem expectandus sit? n. 9.
- 8 Intellectus ad text. in l. Placuit, 4. C. de coll. fund. patrimo. lib. 11.
- 10 Legatum pensionis pro uno domo, in fine anni praestari sufficit.
- 11 Officialibus, vel operariis in fine operis solvendum est salarium & n. 12.
- 13 Et quid in aedificatoribus, vel his, qui ad aliquod magnum opus operas suas locant?

- 14 Paupertatis favore etiam ante operarum præstationem (in parte saltem) salarii solvendum est.
- 15 Pauperi, qui de suo expendit in opere, tenetur in conscientia conductor illud præter salarii resarcire.

QUÆSTIO XXIX.

Congruit præcedenti, quæstio: *Utrum merces, vel salarii in fine, vel principio operis solvendum pauperi sit?* Quæ si ordinariis regulis judicanda, vel decidenda foret; in fine mercedem pauperi solvendam, omninò dicendum esset. Non enim antè mercedem deberi; † communis est resolutio, ex text. in l. Diem functo, quarta Digestis de offic. Assessor gloss. Bart. D D. in l. Ædem, 3. C. locati, Bald. Immol. & D D. in l. Divortio in princ. D. solut. matrim. firmatque Jaf. numero 38. Bart. Bald. & alii in l. Nec patronis 6. (per illum text.) C. de oper. libertor. Joann. Bolognet. in d. l. Diem functo, numero 18. 19. Cornel. Beninc. de paupert. speciali 8. in contractib. n. 1. & seq Paul. Roman. de pensionib. Ecclesiast. cap 5. n. 1. & seq.

Sic non nisi post curationem (nisi aliter se habeat consuetudo) debere medicos exigere salarii; † tradunt Bart. in l. Archiatri (per illum text.) C. de professor. & medic. lib. 10. specul. in tit. de salariis, §. nunc. de procuratorum, n. 7. Francisc. Ripa de peste, ver. de remed. ad curand. pestem, num. 127. ubi hanc communem dicit, Bart. etiam in l. 1. §. divus, num. 16. D. de var. & extraord. cognit. Bald. in l. 1. q. 8. C. de suffragio, Jaf. in d. l. diem functo, num. 12. Felin. in cap. Presbyter. n. 4. extra de homicid. Petr. Duennas regul. 63. ampliatur. 1. n. 1. Cornel. Beninc. supra, n. 8. Francisc. Vivi. commun. opin. part. 2. opinion. 176. Emmanuel. Suarez. in thesauro recept. sentent. lit. M. n. 122. Vincent. Carot. de locato. 2. part. gradu 4. de Medico, quæst. 5. num. 2. & seqq. bonum esse num. 5. addens, dietim medicis ut infirmos invisere non recusent, satisfacere. Tenet etiam supra dictam sententiam Hieronym. prævidel. de peste, & ejus privileg. titulo de judiciis, versic. Bart. in l. Medicos, n. 5. Joach. Minsing. singular. observ. cent. 2. observat. 7. n. 3. Et facite elegans text. in l. Thais, 41. §. Lucius Titius, el 2. D. de fideicommiss. libert.

Nec advocati † à clientibus suis ante finitam causam honorarium postulare possunt, ex text. in d. l. Archiatri, 9. C. de professor. & medic. per quem ita tenet ibi Bart. ubi quòd sicut medico salarii non nisi infirmo ac sanitatem reducto debetur; ita nec advocato lite durante. Facit text. & ibi advertit gloss. licet cum hac non remaneat) in leg. 1. verb. consequantur, C. de suffragio, Innoc. Joan. Andr. Anton. de Butr. & communiter Doctores in cap. propter sterilitatem, extra de locat. communem, tenendamque dicit Jaf. in d. diem functo, n. 11. & 12. D. de offic. assessor. Matth. de Affl. & decis. 123. n. 2. per text. in l. Quisquis, 6. C. de postul. Cornel. Berninc. de spec. 8. in contractib. num. 9. Vincent. Carot. dict. 2. part. gradu 4. de Medico, quæst. 5. n. 3. Hieronym. Prævidel. d. loco supra, num. 6. Petr. Rebuff. de sentent. provis. art. 7. §. 7. n. 3. Joach. Mynsing. dict. observat. 7. n. 2. Hieronym. Magon. decis. Florent. 15. n. 5. in fin. communem crebriusque receptam dicens.

Licet in contrarium urgeat text. in leg. Propterandum, 11. §. Illo procul. dubio, C. de judic. ubi notat gloss. verb. protrahantur, & in d. l. 1. C. de suffragio, & in l. Venditor, 14. §. si constat. verb. Salarium, D. commun. prædior. Hancque tenent Specul. & Joann. Andr. in tit. de Salar. §. sequitur, vers. Sed quando solvetur: eamque ut veriore amplexatur sententiam

Alexand. in d. l. diem functo, n. 7. Ex eo, quia quando ex dispositione legis, † vel statuti salarii debetur, solvendum ab initio est, ut in dict. l. 1. §. Divus, D. de vari. & extraord. cognit. ubi tradit Bart. n. 5. Marc. Anton. de Amat. in decis. Rotæ Provinciae Marchiæ, dec. 52. num. 21. ubi & n. 5. ex constitutione Rotali salarii Prætoribus, Auditoribusque Rotæ assignatum, quolibet mense præstari, notat ut unde se congruè valeant sustentare, habeant. Hieronym. Magn. dict. decis. Florent. 12. num. quinto. Cardin. Tu'ch. præct. conclus. litera S. conclus. 10. num. 1. 2. & 3. Idemque in Doctoribus, Judicibus, & aliis, qui scientiam, vel dignitatem aliquam exercent, profitenturque, & in his, quibus à lege salarii debetur, dicens. Et si cum advocatis, quibus salarii constitutum non est; statim enim eis non expectato litis fine honorarium solvitur, quotidie fieri videmus.

Procuratori etiam, vel nuncio † lite durante salarii solvendum non esse tenuerunt Cyn. & Bald. in l. 1. C. mand. Jaf. in d. l. Diem functo, n. 13. D. de offic. Assessor. Cornel. Beninc. d. special. 8. n. 9. Joach. Mynsing. d. cent. 2. observ. 7. n. 4.

Cum quibus tamen hodiè, sicut cum advocatis; servari videmus, statimque si salariati non existant salarii procuratoribus solvi: necnon & nunciis (quos vulgò Alguaziles vocamus) nisi in executiones facientibus: † Hos enim decimam sibi debitam, antequam executio finita sit, partiquè petenti de debito satisfecerint, habere non posse, providet text. in leg. 7. titulo vigesimo-primo, libro quarto nove Regiæ Collect.

Locatori quoque domus, vel prædiis in fine anni, † vel temporis locationis pensio solvenda est, gloss. in leg. Defuncta, 65. verb. Percepturum, D. de usufruct. & ibidem Alberi. numero 1. gloss. in l. divortio in princip. & ibid. Jaf. numero 38. D. solut. matrim. gloss. fin. versic. Tu dic. in dict. leg. Ædem, 3. C. de locato, & ibid. Oddofred. numero quinto. Bart. Bald. Salyc. & communiter Doctores in leg. Sed addes, 21. §. si quis cum in annum, D. locat. & in l. Quæro, 56. §. Inter locatorem, D. eod. & in leg. 1. D. de migrand. Bart. in l. servus communis, §. fin. num. 5. D. de stip. servor. Oddofred. & communiter Doctores in leg. si uno, paragrapho Item cum quidam, d. tit. D. locat. Innoc. & Canonistæ in dict. cap. propter sterilitatem, Jaf. in l. 2. numero 180. C. de jure emphyt. Angel. conf. 22. numero 12. Joan. Lup. in repet. cap. Vestras, §. 2. n. 11. de donat. inter virum & uxorem. Anton. Gomez (communem dicens, adducensque etiam text. & leg. 4. tit. 8. part. 5.) variar. tom. 2. cap. 3. num. decimo-tertio. Pet. de Gambar. de offic. legat. rubric. de pension. quæst. 26. num. 601. & quæst. 23. numero 559. Paul. Roman. de pens. Ecclesiast. capite 5. per tot. Hieronym. Gigas de pension. quæst. 93. Communem verioreque in puncto juris testatur Vincent. Carot. de locat. 4. part. gradu 4. de necessitate usus, verb. Recusatio, quæst. 13. n. 5. fol. mihi 200. Hieronym. Magon. decis. Rotæ Lucens. 69 n. 3. Borgnin. Cavalcan. decis. 44 n. 75 part. 1.

Nisi aliter, vel consuetudo, vel partium conventiones servandum suadeant; ut notant omnes proximè relati. Præter quos addendus etiam Cardin. Dominic. Tusc. præct. concl. litera P. concl. 273. n. 1. & litera C. concl. 609.

Nec superioribus obstat text. in l. Placuit, 4. C. de collat. fund. patrimo. lib. 11. terminis † in anno pensionem solvendam statuens; quem ad hoc singularem reputat Bald. in leg. quidam aestimaverunt, D. si cert. pet. & Jaf. in lege secunda n. 217. Cod. de jure emphyt. Quia in fundis publicis emphyteuticis procedere, loquique intelligendus est, ut (ex pluribus) tradit Anton. Gomez variar. d. lib. 2. cap. 3. n. 13.

Quid

9 Quid autem dicendum, si locatio ad plures annos facta sit? † An omnium annorum, totiusque temporis finis ad solutionem expectandus? an cuiusque tantum anni? Cujus dubitationis decisio à modo, formaque locationis, vel contractus videtur pendere. Si enim sub una annorum numeratione, & pretii celebretur locatio; unica etiam fiet solutio temporisque locationis finis erit expectandus: Si verò sub diversa annorum numeratio ne locatio facta est, vel sub una, sub diversis tamen præstationibus, in cujuslibet anni fine solutio fiat necesse erit. Veluti si domum, vel fundum pro annis octo loco pro scutis, vel modis centum, unica locatio est, & pensio una, quæ in fine locationis præstanda erit. Si autem locatio ad annos octo pro scutis centum quolibet anno fiat; in fine cujuslibet anni fiet quoque præstatio. Ita in effectu docet Cyn. in d. l. *Ædem*, C. de locat. Vincent. Carot. d. 4. par. gradu 4. de necessitate usus, quæst. 13. n. 17. 18. & 19. apud quem de hac materia latè.

10 Et juxta prædicta dicebat eleganter Bart. in l. *Habitationes*, n. 1. D. de usufruct. legat. quod si quis alicui pensionem pro uno domo † legaverit, tale sufficit in fine anni præstari legatum, cum pensio domus in fine anni solvi debeat. sequitur Jas. in dict. l. *Divortio*, n. 38. in fin. D. soluto matrim. Cornel. Beninc. d. speciali 8. in contract. n. 10. Vincen. Carot. ubi supra, num. 6. Petr. Foller, in præct. cens. in verb. que quidem executio, n. 7.

11 Officialibus etiam quibuslibet salarium, vel mercedem in fine † operis deberi (nisi aliter se habeat consuetudo) tenet Novell. regul. 183. adductus per Vincen. Carot. supra de necessitate usus, verb. *Recusatio*, q. 3. q. 13. principalis, n. 2. folio mihi 202.

12 Operariisq; in fine operis † salarium solvendum, neq; post laborem detinendam mercedem, disponit Regia lex 3. titulo 5. lib. 7. Ordinam. juxta Levitici. c. 19. Non morabitur opus mercenarii tui usq; mane & Tobixæ 4. quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat. & Deuteronom. cap. 24. Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, sive advena, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est, sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante Solis occasum. Docent è nostris Bart. l. 1. §. Divus, n. 16. D. de var. & extraordin. cognit. Gaspar. Caval. Milleloq. 694. Vincen. Carot. ubi sup. q. 2. q. 13. principalis, n. 1. vers. Si verò, folio mihi 201. Ildephonf. Montalvus in l. 3. tit. 20. l. 3. Fori leg. verbo *A placo*. Sic de facto aurifices, cerdones, pelliparios, & tutores observare addens.

13 Quoad ædificatores verò, eosvè qui operas suas ad aliquod magnum locant opus, † veluti domum, Ecclesiam, vel simile, finem ad integri salarii solutionem expectandum non esse; sed successivè præstandum; probat text. in l. *Insulam*, 60. §. fin. D. locati, Ludovic. Roman. conf. 348. Petr. Rebuff. & alii, quos refert, & sequitur Vincent. Carot. sup. d. quæst. 13. in fin. in addit. d. fol. 201. Montal. jam relato loco. Talis enim intellectus, vel interpretatio contractus, nimis eis esset onerosa: secùs in aliis, quæ sic longum tempus laborem, & sumptus non desiderant.

14 Paupertatis tamen favore, si pauper operas suas sub certa mercede locasset (in parte saltem) etiam ante operarum præstationem, † in earumque initio, mercedem petere posse, sibi que præstandam, si personæ ratio, necessitasque deposcat, idque tacitè videri conventum; docent Bart. d. l. 1. §. Divus, n. 16. D. de var. & extraordin. cognt. Joan. Bolognet. in d. l. *Diem functo*, num. 21. De offic. Assessor. post Bald. ibid. n. Cynus, Bald. & doctores in l. 2. C. de locato, latè Cornel. Benin. dict. speciali 8. n. 16. & se-

quentib. eleganter hanc sententiam comprobans. Ideoque architectum, fabrum murarium, vel rusticum, si pauperes sint, in principio operis salarium exigere posse, tenent (præter jam relatos) Specul. & Joan. Andr. in tit. de salariis, §. Sequitur, vers. Et quando, Summa Angel. verbo *Locatio*, n. 12. Joannes Lupus in repet. c. Per vestras, §. 11. n. 14. de donat. inter vir. & uxor. Vincent. Carot. d. q. 2. quæstionis 13. principalis, n. 1. & 2. fol. 201. Ildephonf. Montal. in d. l. 3. tit. 20. lib. 3. Fori leg. verb. *A placo*, Francif. Aviles in cap. Prætor. c. 17. verb. *Menestrales*, n. 3.

Et si mercede conventa soluta, de suo pauper expendisse † ostendat; illud in conscientia (præter salarium) de suo resarcire tenetur conductor secundum Addit. Angel. in d. verb. *Locatio*, n. 12. lit. C. in fin. quem refert, & sequitur Vincent. Carot. d. q. 2. quæstionis 13. principalis, n. 3. & 4.

Utrum paupertas justa restitutionis in integrum sit causa? Et an casu, quo juxta restitutionis causa sit, jure minorum, vel Ecclesiarum, an verò majorum, ex clausula generali, *Si qua mihi, &c.* competat?

S U M M A R I U M.

- 1 Pauperibus competit in integrum restitutio. Ampliatur n. 6. Et an ex capite generali, vel jure minorum, & Ecclesiarum? n. 7. & seqq. Paupertas, & absentia equiparantur.
- 3 Comparatur etiam infirmitati paupertas.
- 4 Propter absentiam, vel infirmitatem restitutio in integrum conceditur.
- 5 Paupertas à mora & à contumacia, excusat, remissivè.
- 6 Pauperi etiam contra tres conformes sententias in contradictorio judicio latus restitutio conceditur.
- 9 Pauperes adversus omissam petitionem bonorum Prætoris intra centum dies utiles, prout minores, dummodò intra quadriennium, sive pauperes certi Hospitalis, vel loci sint, sive pauperes in genere, restituuntur in integrum. Pauperes juris interpretatione semper minores dicuntur: & quando, & qualiter restringatur? ibid. Ecclesia quadriennium ad restitutionem in integrum datur, ibid.
- 10 Pauperes ad restitutionem obtinendam minores dicuntur.

Q U Æ S T I O XXX.

Q Uoad primam hujus quæstionis partem, An scilicet paupertas justa sit in integrum restitutionis causa? omissis per Sfort Oddum in tractat. de in integ. restit. 1. par. quæst. 11. ar. 9 n. 43. argumentis adductis (quæ nihil commune cum materia in integrum restitutionis habere videntur) communis resolutio est, in integrum restitutionem † pauperibus competere. Pro qua est text. (ad id ab omnibus adductus) in l. *Si Procuratorem*, §. Igitur si ignoraverunt, D. mandat. & aub. de iis, qui ingred. ad appell. §. Alii, coll. 5. & c. Ex ratione, 8 extra de appellat. cum similib. de quibus latius quæst. sequenti. & tenent præditam sententiam Abb. in c. Ex literis, n. 7. & seq. de in integ. restit. & (post alios, quos refert) Cornel. Beninc. de paupert. q. 4. prin. numero 18. ubi de communi, Cardin. conf. 187. numero 5. Ægi Bel-lam. dec. 44. in fin. Sford, Odd. ubi sup. num. 44.

Et seqq. Aymon. Cravet. *conf.* 172. n. 7. Pet. Rebuff. 1. tom. ad *constit.* Gail. tit. de *sentent. provision.* art. 3. glo. ult. num. 10. Joseph. Mascar. de *probat. conclus.* 1280. n. 7. Marius Giurba *decis.* 18. n. 2. Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. P. conclus.* 165. num. 9.

Pro qua etiam facit, quia paupertas, & absentia
2 * æquiparantur, ut (ex Baldo, & alijs) tradit Sfort.
3 Odd. *suprà*, n. 48. Paupertas item & infirmitas, * Bald. in l. fin. num. 5. C. de *condit. insert.* Et in l. 2. §. Si quis in *judicio*, n. 9. Et *ibid.* Alex. n. 3. D. si quis *caut.* & latius infra q. 36. notabimus.

Propter absentiam autem, vel infirmitatem restitutionem competere, * planum est, l. 1. D. ex quibus *causis major.* traditque latè Sfort. Odd. d. *tract.* 1. part. *quæst.* 12. artic. 5. per tot. & faciunt dicta à Nobis *quæst.* 17. num. 39. ubi paupertatem à mora
5 * excusare, tradidimus. A contumacia quoque, ut latè Nobis in *secunda parte* (Deo dante) erit agendum Ex quibus indubitabilis hæc remanet opinio.

6 Quinimò & contra tres conformes * sententias restitutionem pauperi concedit, observat Guil. Cassador. *decis.* 10. de *rescript.* etiam in contradictorio *judicio* latus, Octavian. *Vester.* in *praxi*, lib. 4. c. 4. de *dolo*, Et *contum.* n. 10.

Dubitabilior est secunda quæstionis pars; ex quo scilicet capite restitutio in integrum pauperibus concedatur; Circa quam in medium Sfort. Odd. proferam sententiam, qui in d. *tract.* 1. par. q. 3. art. 7. n. 56. distinguit, quòd aut pauperes restitutionem in integrum prætendentes, sunt Collegiati, & universitatem aliquam faciunt, aut non. Primò casu * absque dubio restitutionem ex eodem capite, quòd & alijs pijs locis, & Ecclesiæ competit, pauperibus competere asserit, idque in terminis deducere Bald. *conf.* 377. n. 3. l. 3. Et *conf.* 465. n. 2. Et *seqq.* lib. 1. Et in l. *Quamvis*, n. 2. C. de *fideicom.* quem mendosè allegat, nil enim hac de re hic Bald. nec in adducto *conf.* 377. egit; firmavit tamen *conf.* 381. (incipit, Quæstio subtilis) num. 2. Et 3. lib. 3. Et d. *conf.* 465.

In secundo verò casu subdistinguit Sfort. quòd aut pauperes læsi sunt ex eo, quia paupertas fuit causa læsionis, quòd rebus suis superesse non potuerint, & putat restitutionem ex clausula generali, paupertatis ex capite competere: Aut læsi sunt simpliciter, & imperitia propria, vel eorum, qui executotes sunt eisdem relictorum, & tunc notabiliter, & verè dici posse existimat competere pauperibus ex eodem capite, quo pijs causis, & locis restitutionem. Ex eo, quia tale legatum dicitur pium, pro eoque debent favoribus, & privilegijs, quibus aliæ piæ causæ, locavè pia gaudere. Quæ multum notanda, neque ab aliquo in terminis decisum, tactumvè reperiisse advertit.

Ex qua tamen differentie rationem idem in pauperibus collegiatim viventibus, quum alijs dicendum videtur, cum utrorumque causa pia dicatur; nec solum quod in testamento eis legatum relictum sit, eorum causam piam facit, sed favor eis miserabilitatis pietatisque ratione concessus, ut latè deduximus q. 52. num. 45. Et *seqq.* & expressius num. 54. Et 55. nec solidam hujus secundi capitis Sfortiæ Odd. distinctionis; discriminisque rationem invenio. quare in
8 utroque casu jure minorum * in integrum restitutionem pauperibus competere, sive pauperes sint certi Hospitalis, vel loci, sive pauperes in genere; testatur Cardin. Dom Tusch. *practic. concl. lit. P. conclus.* 165. num. 9. ubi quòd pauperes adversus omniam
9 bonorum petitionem * Prætoris intra centum dies utiles, prout minores, sive sint certi Hospitalis, vel loci, sive in genere in integrum restituuntur, ex Bald. *conf.* 377. num. 2. Et 3. lib. 3. quem debuit d. *conf.* 281. allegare, qui d. num. 3. advertit, quòd et si pauperibus in genere, ut minoribus, per restitutionis

Velasco de *Priv. Paup.* Tom. I.

in integrum remedium succurratur: infra quadriennium tamen id esse intelligendum. Quia licet semper minores juris interpretatione sint; nè in infinitum tempus extendatur; ad quadriennium) ad Ecclesiæ similitudinem, ex cap. 1. de *restit. lib.* 6.) coarctatur. Minoresque ad restitutionem obtinendam censerentur pauperes; * dixerat etiam idem ipse Bald. *conf.* 10 465. num. 2. lib. 1. Guido Pap. *decisione* 436. n. 22. Cardin. Tusch. *suprà* num. 10. Firmanturque prædicta ex notatis à Nobis q. 23. num. 14. & ex proximis sequentibus quæstionibus dicendis, quæ in hac cessare quasi cogunt.

Utrum contra pauperem in tempore non appellansem, appellansemvè non prosequentem currat tempus?

SUMMARIUM.

- 1 Sententia à qua infra decem dies non fuit appellatum, firma manet; in remque judicatam transit.
- 2 Hodie intra quod tempus debeat à sententia definitiva appellari? vel etiam ab interlocutoria vim definitiva habente, vel gravamen irreparabile per definitivam à iudicibus inferioribus lata, continente? & num. 3.
Et in sententijs definitivis à superioribus iudicibus, Regijsque Senatoribus latis intra quantum tempus debeat supplicatio proponi? num. 6.
Et quid in interlocutorijs ab iisdem Regijs Senatoribus latis? num. 4.
Restitutio non conceditur adversus lapsum trium dierum intra quos supplicatio à sententia interlocutoria iudicum superiorum proponi debet, numero 5.
Et quid in paupere? n. 28. & seq.
- 7 Appellationis, vel supplicationis terminus currit de momento ad momentum.
- 8 Diesque etiam in honorem Dei feriati computantur in eo.
Et idem in computatione lapsus anni fatalis ad appellationem prosequendam, num. 10.
- 9 Appellationis causa infra annum à die interpositæ appellationis terminari debet, aliter deserta remanet appellatio.
Et utrum id usus admiserit? *ibid.*
- 11 Non appellans, vel appellationem intra prædicta tempora non prosequens ob paupertatem, excusatur, illæsumque sibi conserva jus, nec contra eum tempora curruunt.
Ampliatur n. 20. 26. & 28.
Limitantur n. 27.
- 12 Et an ipso jure desinat currere tempus ad appellandum, vel ad prosequendam appellationem datum, aut per restitutionem pauperi succurratur?
Appellationem ob paupertatem non prosequens, secundum fatale ipso jure conceditur, *ibid.*
Et an etiam tertium? *ibid.*
Verba de presenti in lege adjecta, dispositionem ipso jure inducunt, *ibid.* vers. Quodque.
- 13 Appellationis tempora contra pauperem etiam hodie, Et in locis, in quibus pauperum sunt advocati, procuratoresque, non curruunt.
- 14 Et an contra pauperem appellationis tempora currant, sive appellatio in inscriptis facienda sit, sive non? & n. 19.
- 15 Expressio causæ non requiritur in appellatione à sententia definitiva, fierique viva voce potest.

- 16 *Et idem in appellatione ab interlocutoria vim definitivæ habente. Limita n. seq.*
- 18 *In aliis vero interlocutoriis sententiis, gravaminis causa in appellatione exprimenda est.*
- 20 *Procurator pauper an ob paupertatem ab interpositione appellationis excusetur?*
Intellectus ad text. in l. Si Procuratorem, 8. n. Igitur si ignoraverunt, D. mandati, ibid. & numero 24.
- 21 *Paupertas non excusat Procuratorem ab onere denunciandi.*
- 22 *Pauper non appellans, vel appellationem ob paupertatem non prosequens, id cum paupertatis iurata assertionem protestari debet. Limitatur numero seq.*
- 23 *Paupertas notoria à protestatione excusat.*
- 24 *Quæ paupertas ad præstandum excusationem à lapsu fatalium, temporisque appellationis, sufficiens sit?* & n. 25.
- 29 *Minori tutorem, vel curatorem habenti pro actu à tutore, vel curatore omisso (cum enim obligatum habeat) restitutio non datur, si modo tutor, vel curator solvendo sit: aliter secus.*
- 30 *Ecclesia contra Prælatum cuius culpa læsa fuit, regressum habet, nec in integrum, si Prælatus solvendo sit, restituitur.*

QUESTIO XXXI.

Constitutà habent tempora Jura intra quæ si pars eam sibi gravamen illarum fuisse contendat, retractarique desideret, non appellaverit, appellationemvè prosequatur: ab appellationis beneficio, ejusvè prosecutione appellansem excludunt.

- 1 Igitur si intra decem dies * post sententiam latam pars non appellaverit; firma sententia manet, in remque (ut alunt) judicatam transit, contra quam recursus non datur, text. est in *auth. Hodie, C. de appellat. cap. Anteriorum, 28. 2. q. 6. cap. Quoad consultationem, 15. de sentent. & re jud. cap. Romana, 3. §. Si verò, c. Non solum, 7. cap. Consertationi, 8. de appellat. libro 6. l. 22. tit. 23. part. 3.* Ex ratione de qua Nes questione 51. numero 6. vers. Quarta & ultima.
- 2 Qui terminus hodie ad quinque * tantum dierum spatium redactus est, per text. in l. 1. tit. 16. lib. 3. Ordin. & l. 1. tit. 18. lib. 4. novæ Reg. Collect. Idemque
- 3 & in appellatione ab interlocutoria * vim definitivæ habente, vel gravamen per definitivam irreparabile continente, statuit l. Regia, 3. eod. tit. & lib. novæ Reg. Collect. Idque in prolatis ab inferioribus Judicibus interlocutoriis sententiis; in interlocutoriis vrd à superioribus Judicibus, Regiisque Auditoribus,
- 4 tres * tantum ad supplicandum conceduntur dies; quibus elapsis, supplicationi locus non est. Ita disponit l. 1. tit. 19. lib. 4. novæ Reg. Collect. A cujus trium dierum transcurso * restituti ea lege minoribus etiam denegatur.
- 5 In sententiis verò definitivis à Judicibus superioribus, * Regiisque Snatoribus, latis; idem, qui de jure communi (decem scilicet dierum) ad appellandum terminus dabatur; ad supplicandum conceditur, ex ejusdem legis dispositione, quem si partes præsentis sint, à die latæ sententiæ; sin verò absentes, à die notificationis currere, decernit.
- 6 Isque appellationis, sive supplicationis terminus de momento * ad momentum currit idemque ipse notificationis latævè sententiæ in casu proximè dicto dies computatur, glo. & Bart. in l. 1. §. Dies, num. 3. D. quando appell. sit, gl. in clem. Sicut appellationem. 3. verb. à die in princip. extra de appell.

Paul Cast. in d. *auth. Hodie, n. 1. C. de appell. Alex. Trentacinq. alios referens*) *variar. resolut. lib. 2. de appellationibus, resolut. 6. n. 4. Greg. Lopez. in d. l. 22. tit. 23. par. 3. gl. 5. verb. Diez dias, in princ. Camil. Borrel. in 2. p. summ. decis. tit. 33. de appell. n. 881. & seq. alios adducens, latè etiam Sebast. Guaz. in de defen. reor. defen. 36. cap. 1. n. 2. & seq.*

Inquè Dei honorem dies computantur * feriati, text. in l. 1. C. de feriis, per quem ita tenet, & summat ibi Bald. Alex. Trentac. ubi sup. n. 2. Andr. Gail. pract. observat. lib. 1. observat 139. n. 5. Camil. Borrell. d. loco, n. 884.

Sin verò à sententia legitimo fuerit tempore appellatum, discutitur causa; debet tamen intra annum * à die interpositæ appellationis terminari, 9 aliter deserta manet appellatio, sententiatque firma, *auth. Et qui appell. cap. Cum sit Romana, 5. extra de appellat. libro 6. d. clem. Sicut appellationem, de appellat. eisque de jure Regio tex. in l. 11. tit. 18. lib. 4. novæ Reg. Collect. Plura hac de re, & qualiter hujusmodi desertionem non admiserit usus videri poterunt per Gundisal. Suarez de Paz. in praxi annot. 2. de Instantia, ex n. 13. cum seqq.*

Et in hoc quoque anno dies computari feriatis * est text. in l. 2. §. Illud etiam (ubi glos. verb. Præcedentes, declarat) C. de temporibus appellat. glos. 1. (alia jura adducens) in d. l. 1. C. de feriis: & aperte providet l. Regia, 24. tit. 23. part. 3.

Si quis autem propter paupertatem * intra prædicta tempora non appellet, appellationemvè prosequatur, excusatur, illæsumque sibi conservat jus, neque in rem judicatam sententiã transit, nec fatalia currunt; text. est in l. Si Procuratorem, 8. §. Igitur si ignoraverunt (ubi Bart. & communiter doctores) D. Mandat. text. in cap. Ex ratione, 8. extra de appell. Bart. in l. Inventus, numero 6. & 7. Alex. num. 11. Curt. num. 17. C. de Procurat. Bald. in l. 2. §. Si quis in judicio, ubi etiam Alex. n. 3. D. Si quis caut. idem Bald. in l. fin. num. 5. C. de condit. insert. Abb. in d. c. Ex ratione, num. 5. Felin. num. 2. Decius num. 19. extra de appell. idem Decius conf. 436. num. 2. & 22. Felin. in cap. Si qui testium, num. 10. de testib. Quintillian. Mandos. de monitoriis quæst. 37. num. 2. Nicol. Boer. dec. 247. numer. 16. Cornel. Beninc. de pauper speciali 3. in judic. num. 17. & seqq. Guid. Pap. decis. 436. numero 21. Matthesil. singul. ul. & ibid. ejus Addit. Franc. Crem. sing. 122. Mantua sing. 31. num. 4. Gattelian. Cott. in suis memorabilib. verb. Paupertas Cassador. decis. 6. de appellatio. num. 1. & seq. & num. 6. Hieronym. Gigas de pensionib. quæst. 80. num. 5. Alexand. Trintacin. *variar. resolut. d. lib. 2. tit. de appellationibus. resolut. 6. num. 5. Sebastian. de Medic. de casibus fortuit. 2. part. quæst. 4. num. 10. & in tract. Mors omnia solvit, 1. par. num. 103. p. 4. propè med. vers. septimò excusat à desertione, ne appesanti fatalia currant, Marius Giuba decis. 19. numero 3. & num. 12. Carpan. ad statut. Mediolanani, cap. 131. num. 64. Cumia in ritib. Magn. Curia, ritu, suo ordine 81. num. 19. Anton. Cravat. in annotat. ad octavian. vestrum in præxi, lib. 4. cap. 4. tit. de dolo, & contum. num. 27. verb. Paupertas, versic. Item paupertas excusat. ab appellando, Roland. à Valle consil. 87. num. 51. lib. 2. Francisc. Vivius decis. 268. num. 5. lib. 2. latè Stephan. Gratian. decis. 34. per tot. Fulvius Pacin. d. probat. lib. 1. cap. numero 64. Jacob. Mynsing. singul. observat. cent. 4. observat. 97. per tot. Adr. Gail. practic. observat. lib. 1. observat. 142. Hieronym. Ceval. in tractatu de cognit. per viam violent. quæst. 112. num. 1. ubi quòd Judex Ecclesiasticus appellatione remota exequendo, contra lapsum-*

quæ temporis exceptionem inopiæ non admittendo, vim faceret. Suprà dictam quoquæ tenent sententiam Lanrent. Sylvan. *conf.* 69. numero 17. part. 2. Antonin. Thesaur. *dec.* 10. numero 5. Sigismund. Scacci. *de appellat.* quæst. 12. numero 162. & seqq. novissimè Camill. Borrel. *in 2. p. summæ decis. tit.* 33. numero 1180. & seq. Robert. Lancellot. *de attent. par.* 2. cap. 12. *ampliat.* 1. numero 56. Alex. Raud. *de analog. cap.* 22. numero 185. Bernart. Grævæ. *conclus. pract.* Came. Imper. *conclus.* 142. numero 3. & seqq. lib. 1. Anton. à Quesada *in suis quæstionibus juris. cap.* 31. numero 24. & sequentibus Joan. Aloys. Ricci. *in praxi variar. resolut. resolutione* 115. numero 3. *in fin. text.* de jure Reg. *in l.* 2. *tit.* 18. *libro.* 4. *novæ collect.* ubi Azevedo numero 46. Menchac. *controvers.* 12 *illust. cap.* 41. numero 1. & seqq. ipso jure † desinere tempus currere ad appellandum datum numero 5. addens; veriùs tamen forte videri, tempus ipso jure currere, restitutionem verò concedi, per *leg. fin. C. de longi temp. præscript.* Pro qua sententia faciunt dicta per Joannem Maur. *in tract. de restitut. cap.* 362. ubi justissimam esse paupertatis causam ad restitutionem pro appellatione exercenda dicit, ex *text. in auth. de his, qui ingredi ad appelland.* §. 1. aliisque juribus, & autoritatibus, eundemque hujusmodi in integrum restitutionem effectum operari, ac si in rem judicatam non transiisset sententia; ita in terminis testari asserens Dominos de Rota *decis.* 44. *sub tit. de restitut. in integr.* Nic. Boer. *decis.* 246. numero 13. *cum sequentib.* Qua de re fuse Laurent. Sylvan. *d. consil.* 69. numero 19. & seq. part. 2. ubi quid operetur restitutio, vel quòd ipso jure tempus non currat? Sigismund. Scacci. *de appellat. quæst.* 15. numero 45. & sequentibus. ubi quòd appellans, ob paupertatem appellationem non prosequens, secundo ipso jure consequitur fatale; ad quod est *text. in d. cap. Ex tenore,* 8. *de appell.* & tenet Cornel. Bcninc. *dicto speciali* 3. *in judic.* numero 18. advertens pariter, quod si primum, & secundum fatale in quibus appellationem prosequi, & terminare non potuisset esset lapsum tertium ipso jure illi non comperet fatale, sed per restitutionem in integrum paupertatis intuitu, ex generali prætoris clausula, de qua in *l. 1. in fin. D. ex quib. caus. major. gloss. in d. auth. Ei qui, verbo manet.* (communiter recepta) *C. de tempor. appellat.* plures referens sequitur Paz *in praxi, d. annot.* 2. *de instantia, num.* 14. & 15. reprobans *glossam in d. capite Ex ratione, de appellat.* volentem etiam tertium fatale ipso jure legitime impedito concedi, nec restitutione opus esse. Pro qua facere videtur *text. idem ipse ibi, quæque quæst. seq. à numero* 12. dicemus. Primumque aut secundum fatale, instantiamvè non currere, tenent etiam Nicol. Bor. *decis.* 247. numero 14. Nevizan. *conf.* 41. numero 6. Guid. Pap. *de appellat. quæst.* 15. numero 21. Andr. Gail. *pract. observat. lib. 1. observat.* 142. numero 2. Antonin. *Sola ad decreta Sabaud. tit. de sentent. glos.* 6. n. 9. Mari. Giurba *d. decis.* 19. numero 16. Antonin. Thesaur. *dicta decis.* 10. n. 5.

Quodque pauperi non appellanti appellationemvè in tempore non prosequenti tempus ipso jure non currat, restitutioque necessaria non sit; suadet etiam *text. in d. §. Igitur si ignoraverunt,* ad quod eum in illis verbis, *Excusata est eorum inopia,* pondero: Verba enim de præsentis in lege adjecta, dispositionem ipso jure inducunt *glo. optima in l. 1. verb. Efficerentur, C. ne liceat potentioribus glo. in l. Si quis major, 41. verb. Infamia, juncto text. ibid. verb. Notatur, C. de transact.* quam sequuntur ibi Bart. Bald. Paul. Salyc. & alii, Velasco *de Priv. Paup.* Tom. I,

glossa in l. si quis in tantam, 7. verb. Earumdem, vers. Super quarto quæro, C. unde vi, plenissimè (propè infinitos hujus sententiæ referens) Andreas Tiraq. *in l. Si unquam, verb. Revertatur, n. 21. C. de revoc. donat. ad quem, & ad Prosp. Farinac. in 2. par. fragment. crimin. lit. L, n. 60. remittimus Lectorem.*

Ampliandamque, & intelligendam prædictam arbitror conclusionem, regulamque *d. §. Igitur si ignoraverunt,* ut procedat locumque etiam hodiè, * & in locis, in quibus pauperum adsunt Advocati Procuratoresque, habeat. Tum quia hi de jure communi gratis pauperibus patrocinium tenebantur præstare (ut latè *quæst.* 28. ostendimus) & tamen appellationis tempora contra eos non currere, ex eodem communi jure (Regio postmodum confirmato per *dictam legem 2. titulo* 18. *lib. 4. novæ Reg. Collect.*) statutum videmus. Tum quia licet pauperum Advocati, Procuratoresque salariati existant; tardi adhuc in pauperum subventionem, ob præsentis honorarii, stipendiique solutionis defectum esse solent. Qua de causa facilè posset appellandi prosequendivè appellationem præterire tempus. Quæ fundamentalis *d. §. Igitur si ignoraverunt dictæque legis si Procuratorem, 8. D. Mand.* videtur ratio. Cumque ut ab his expensis liberetur pauper, debeat) juxta modum saltem *legis* 15. *tit. 12. lib. 1. Recop.* de paupertate docere, sumptusque aliqui fiant, necesse sit temporisque consumptio: excusatio prætenditur legitime. Licet parum his forsitan attentus dissentiat Anton. Thesaur. *d. decis.* 10. n. 5.

Fallunt tamen, limitanda, intelligendaque suprà dicta veniunt, quando in scriptis facienda appellatio * sit, non si viva voce appellare sufficiat, cum ad id expensæ fiant non sit necesse. Ita tenet Guido Pap. *dec.* 426. n. 22. & *in tract. de appellat. q.* 15. n. 21. Guil. Bened. *in cap. Raynuntius, verb. Uxorem nomine Adelasiam, n. 144. de testam. Addit. ad Matthesil. singul. ult. num.* 1. ubi in appellatione à definitiva, in qua causæ expressio * necessaria non exemplificat, *text. in l. Scio, 3. & ibi gloss. ff. D. de appell. gloss. & communiter DD. in cap. Cum in Ecclesia, extra de appellat.* Idemque in appellatione ab interlocutoria vim definitivæ habente, * tenet in terminis Perusin. *in cap. 1. numero 6. de appellat. in 6. communem dicit Decius in cap. pervenit, el 2. extra de appellat. refert, & sequitur Paz in praxi in prævio sextæ part. 1. tom. numero 34. qui numero 35. hanc veram resolutionem dicit, nisi quando in aliquo casu à jure, vel à Principe * prohibita appellatio sit: quia tunc tam in appellatione à definitiva, quàm ab interlocutoria vim definitivæ, habente exprimi causa debet, secundum *gl. in c. Romana, §. Si autem, verb. Mandetur, de appellat. in 6. communiter receptam ex Decio in capit. Ad nostram, numero 13. extra de appellat.* Aliter verò in appellatione ab interlocutoria, * quæ in scriptis, causaque gravaminis expressa, porrigenda est, *text. in cap. 1. de appell. in 6. clement. Appellanti, 5. eod. tit. Bald. in l. Minoribus, num. 5. C. de his quibus ut indignis Ludovic. Rom. sing. 774. Qua de re & ejus in foro observantia vide paz ubi supra, & latissimè Scacc. de appell. q. 4. art. 4. per tot.**

Prædictam etiam sententiam, ac distinctionem (non excusari pauperem, quando sine sumptibus fieri potest appellatio) * observat Stephan Grat. *decis.* 34. num. 6. & 7. Jacobus Pute. *decis.* 436. num. 5. lib. 2. ubi & quòd paupertas ratione modicæ impensæ in consideratione non est. Licet adhuc in isto casu contrarium teneat Guil. Cassader. *d. decis.* 6. *in prin. tit. de appell.* excusare asserens paupertatem etiam ab appellatione viva voce faciendam. Rationem reddit, quia esset restringere, & divinare,

arctareturque pauper statim appellare, cum tamen ejus sit electione, vel viva voce, vel in scriptis hoc facere: refert quoque *Grat. supra num. 5.*

Prima tamen sententia verio, justiorque videtur. Cum enim presentis excusationis ratio, sit paupertas, sumptuumque faciendorum impotentia; ubi sumptus necessarii non sunt, non excusabit. Et præter jam relatos) supra dictam sequuti sunt, tenueruntque distinctionem Robert. Lancellot *in tract. de attentat. 2. p. c. 12. ampli. 1. num. 116. § 117.* Carpan. *in stat. Mediol. cap. 131. numero 64.* Joach. Myling. *in sing. observat. cent. 4. observat. 97. n. 3.* Bernar. Græv. *d. conclus. 142. num. 8.*

20 Dicta autem in principali paupere non appellante, appellationemvè non prosequente: idem quoque & in procuratore * paupere dicendum est, *text. in d. l. Si procuratorem, §. Igitur si ignoraverunt.* Licet Anton. à Quesada *in suis questionibus juris, 31. numero 26.* non suaderi dicat, ad solam appellationis interpositionem ullam posse tam acrem, aut adeò duram considerari paupertatem, quæ ab appellationis interpositione, etiamsi in scriptis redigi debeat, excusare valeat: cum ea impensa parvissimi possit esse momenti. Respondetque contrariis, *d. præsertim §. Igitur si ignoraverunt,* in appellationis prosecutione intelligi posse. Quo spiritu dicit interpretatum fuisse *textum illum Boër. decis. 247. num. 14.* Qui tamen id nequaquam asserit: affirmat aut Bart. *in d. l. Inventus, numero 7. codice de procurat.* Nullo tamen modo hujusmodi intellectus *d. §. convenit,* adaptativè potest cum expressè in appellationis propositione loquatur, non in prosecutione, ut ex ejus verbis constat, ibi: *auxilium appellationis omiserunt: & ibi: cæterum dolo versati sunt, si non provocaverunt. Quid tamen si paupertas eis non permisit? Excusata est eorum inopia.* Semper itaque provocationis initium, non etiam prosecutionem *d. lex respicit: legitimam quæ Procuratori pauperi appellationem interponendi, (ubi saltem in scriptis facienda sit) excusationem præstat, ut in principali tradidimus.* Non enim minimas, quandoque ad appellationem juridicè interponendam expensas fieri necesse est; imò sæpè magnæ requiruntur, ut si actorum inspectionem requirat; ut tandem considerat, tenetque idem ipse *Quesada supra numero 27.* Satisque etiam ubi in voce fieri posset appellatio, non currere pauperi appellationis tempora, suadent verba *dicti §. Igitur,* rationisque Guilielm. Cassadori supra in id relati.

21 Licet autem ab appellandi onere Procuratorem excuset paupertas; non tamen ab onere denunciandi, * eum nullus, vel minimus ad id requiratur sumptus: tradit *Sigismund. Scacci. in tract. de appell. quest. 5. n. 22.*

22 Nec etiam à protestandi onere, * cum jurata paupertatis assertionem, quam facere debet non appellans, vel appellationem ob paupertatem non prosequens, cum nec ad hoc sumptus aliqui requirantur, notant Antonin. *Theaurus d. decis. 10. num. 5.* Tho. Gramm. *voto 31. num. 13.* Marius Giurba *d. decis. 18. num. 16. § seqq.* ubi quod debet in actibus consistere. *Cumia in ritib. Magnæ Curia, ritu 76. numero 60.* Muscatell. *de appellat. part. 2. gloss. Secundum fatale, numero 18. § gloss. primum, per tot.* Sigismund. *Scacia eodem de appellat. tract. de quest. 15. numer. 48.* Nicol. Intrigliol. *singul. 221. lib. 1.*

23 Si tamen notoria paupertas esset, * à protestando excusaret, nec tempus curreret, vel instantia, ut (ex Bald. & Felino) tradit Cornel. Beninc. *de paupert. quest. 4. n. 22.* quem sequitur Antonin. *Theaur. ubi supra, § Giurba d. decis. 18. n. 17.* Notandaque

ad hæc, quæ diximus *quest. 17. num. 44. § seqq. præcipue n. 48.*

Dubium tamen est, quæ ad excusationem ab interpositione appellationis, lapsuque fatalium sufficiens sit paupertas? In quo ultimam indigentiam, omnimodamque inopiam (ex Ulpiani sententia in *dict. l. Si Procuratorem, 8. §. Igitur si ignoraverunt, D. mandati*) requiri, dicendum videtur, in sæpè repetitis illis verbis. *Quia tamen si paupertas eis non permisit? Excusata est eorum inopia.* Ubi non quamlibet paupertatem, eo modo quo latè diximus *quest. 4.* hujusmodi excusationem præstare; sed inopiam (cujus diversam à paupertate significationem esse notavimus *quest. 1. numero 14.*) videtur manifestè sentire. Cum enim *Consultus* ibi de paupertate quæreret, de inopia respondit.

Sed & in hac specie, ut à lapsu fatalium, temporis que appellationis excusetur, *quis pauper dicatur,* Judicis arbitrio * relinquendum (ex sententia Baldi *in conf. 5. in fine, lib. 1. Alex. consil. 37. in princip. lib. 7. § con. 91. numer. 3.* & alii tenet Cardin. Dominic. Tusch. *præct. conclus. litera P. conclus. 160. n. 4.* deduciturque ex adductis à nobis *quest. 4. numero 75. § 76. § quest. 19.*

Hujusmodique favore etiam pauper, qui culpa sua * in paupertatem devenit, gaudet, secundum Francisc. Vivi. *decis. 268. n. 8.* quem refert, & sequitur Alex. Trentacin. *variar. resolut. lib. 2. tit. de appellationibus resolut. 6. n. 5.* sic sæpè judicatum vidisse asserentem.

27 Non tamen gaudebit, qui à patre expensas, litisque sumptus consequitur, * consequivè potest, juxta ea, quæ latè *quest. 38.* tradidimus, nec tunc paupertatis excusabitur prætextu. Ita tenent Felin. *in cap. Si qui testium, num. 9. de testibus* & Stephan. *Grat. d. decis. trigesima quarto numero decimo.*

Circa hæc autem insurgit dubitatio ex *text. in d. l. 1. tit. 19. lib. 4. novæ Reg. Collect.* quæ supplicationem intra triduum proponi jubet, restitutionemque adversus hujus temporis lapsum etiam minoribus, tutores, vel curatores habentibus denegat; an in paupere locum habeat? In qua locum quoad pauperes prædictam legem non habere, * si Judex paupertatem in causa fuisse perspexerit, concedendamque restitutionem, imò necessariam non esse, nec tempus adversus pauperem in præsentem currere; ex latè supra dictis, dicendisque *sequenti questione, à numero 12. § sequentibus,* respondendum videtur. Diversamque in hoc casu minorumque inventio rationem, ut illis denegetur; his autem restitutio (ad minus) concedatur. Quia illi tutorem, vel curatorem negligentem obligatum habent, * nullumque inde patiuntur detrimentum, quod paterentur hi. Contra tutorumque, vel curatorem dari in isto casu minori recursum, securumque esse adversus temporis lapsum, est *text. in l. Si tutoris, 23. C. de administr. tutor. traditque (ex communi) Stort. Odd. in tract. de reslit. in integr. quest. 22. artic. 3. num. 22.* ubi quod si instantia perit tutoris, vel curatoris culpa, adversus instantiæ lapsum minor non restituitur, si tutor, vel curator solvendo sit, quia contra tutorem, vel curatorem datur illi recursus: secus si solvendo non sit, tunc enim in integrum minorem restitui, asserit (cum eo) Aurel. Corbul. *in tract. de jure emphyt. cap. ampli. 27. num. 19. § 21.* Idem (ex multis) in Ecclesia * dicens, quæ potest contra Prælatum cujus culpa fuit, habere regressum, nec tunc restitutionem Ecclesiæ concedendam, si Prælatum solvendo sit (ex *d. l. Si tutoris, & aliis juribus, ibidem numerisque sequentibus adductis*) firmat.

Utrum Præscriptio decennalis, vicenalis, vel tricenalis contra pauperem currat?

S U M M A R I U M.

- 1 Præscriptio quo jure, quibusque rationibus fuerit introducta? & numero secundo, tertio & quarto.
- 3 Præscriptio quid sit?
- 4 Præscriptionem tacite videtur comprobare, qui eam compleri passus est.
- 5 Imperator an possit Ecclesiæ concedere, ut contra eam non currat præscriptio?
- 6 Præscriptio an possit per partes renunciari? remissive.
- 7 Præscriptionis tempus contra quaslibet personas spatio decem, viginti, vel triginta annorum terminatur.
- 8 Et quid contra pauperes, vel Ecclesiam? & n. 9. & 10.
- 11 Contra pauperes incertos, & in genere, an currat præscriptio?
- 12 Ee quid contra pauperes certos? & num. seqq. Legitimè impedito ipso jure non currit tempus, ibid.
- 13 Et etiam si impediti origo impediti culpa (ad casum non præordinata) eveniat.
- 14 Et an tam in impedito impedimento facti, quam juris, procedat? & numero sequent.
- 15 Impedito impedimento facti, sive reo, sive auctori datur restitutio.
- 17 Præscriptio non currit contra eum qui negligens non est.
- 18 Pauper quoad hoc negligens dici non potest.
- 19 De paupertate, vel impedimento constare debet, ut & paupertas profit, impedimentumque excuset.
- 20 Impedimentum non excusat eum, qui illud potuit removere, nec dicitur impeditus, qui removere impedimentum potest.
- 21 Ut impedimentum excuset, an protestatio requiratur?

Q U Æ S T I O XXXII.

- 1 **P**ræscriptio ob publicum favorem, * ne dominia rerum in incerto essent, utque aliquis daretur litium finis, à Jure civili fuit introducta, *tex. est in l. 1. De usucap. & in l. fin. D. pro suo, Angel. Aretin. conf. 72. (incip. In casu supra dicto) n. 19. & seqq. & conf. 91. (incipit. Nulli dubium) in princ. Joan. Franc. Bald. in tract. de præscript. 1. part. quæst. 4. princip. num. 1. Cardinal. Dominic. Tusch. practic. conclus. litera P. conclus. 520. numero 3. Dionys. Gothofred. in d. l. 1. littera B. verb. Publico, D. de usucap. text. de jure Reg. in l. 1. tit. 29. part. 3. ibid. Gregor. Lop.*
 - 2 In odiumque negligentium, * Petr. de Ancharan. conf. 5. num. 12. & sequenti, vers. Superest de quarto, Cardinal. Tusch. supra numero 1. & d. l. Partita. Deprehenditur ex præscriptionis definitione tradita per Joan. Andre. in cap. Possessor, de regul. jur. lib. 6. communiter approbata, teste Francisco Balbo supra quæstio 1. num. 3. quam sic definit. * Præscriptio est jus quoddam ex tempore congruens, legitima autoritate vim capiens, negligentibus penam inferens, & finem litibus imponens. Imò præscriptionem tacite visus est comprobare, * qui præscriptionis tempora compleri passus est, consentireque, & alienare censetur, *text. in l. Alienationis verbum, 28. D. verb. signif. gloss. & Cononista in cap. Audi extra de præscriptio. tradit (ex pluribus) Francisc. Balb. de tractat. de præscript. 1. part. quæstio 5. num. 2. 3. 4. 5. & 6. & ibid. Addition. litt. C.*
- Velasco de Priv. Paup. Tom. I,

Undè nec Ecclesiæ concedere potest Imperator, ne contra eam eam ulla currat * præscriptio, secundum Angel. Aretin. *de conf. 72. n. 7. & sequentib. communem dicens n. 9. Cardin. Tusc. de conclus. 520. num. 6. hujus rei declarationem vide, & ea etiam de re Gregor. Lop. in d. l. 1. tit. 29. part. 3. gloss. 1. ubi & an præscriptionis possit per partes * renunciari?*

Præscriptionisque tempus contra quaslibet personas spatio decem. * viginti, vel triginta annorum terminatur, *l. 1. & toto titulo, C. de præscript. longi tempor. l. Sicut, 3. l. omnes, 4. C. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum, l. 18. 19. 21. & 22. d. tit. 29. par. 3. l. 63. Tauri. l. 6. tit. 15. lib. 4. novæ Reg. Collect. Cujus temporis transcurfus omne extinguit jus, extinguit jus, ex dictorum Jurium constitutione.*

Paupertatis tamen favor effecit, ut si aliquid pauperibus relictum, donatum, venditum, altervè quomodo cumque debitum sit, ad eosque pertineat, minori spatio quadraginta annorum non præscribatur: *text. in auth. De Ecclesiast. tit. 5. Pro temporalibus, collat. 9. docentque Bald. in auth. Quas actiones, n. 3. & Jas. n. 1. C. de sacrosanct. Eccles. Abb. in c. 2. n. 10. extra de præscript. (ubi est text.) Imol. in c. fin. eod. tit. Francisc. Balb. de præscript. 1. part. 5. partis, quæst. 1. n. 5. Cornel. Benincac. de paupert. quæst. 4. principali, n. 25. Sebastian. de Medic. in tractat. de casibus fortuit. 2. part. quæst. 1. n. 35. Didac. Covar. in regul. Possessor. 2. part. relect. §. 2. numero 3. versic. Imò & hæc, Anell. de Amat. conf. 38. numero 23. Dionys. Gothofred. in praxi, lib. 1. tit. 5. de statu hominum, ubi de privilegiis miserabilium personarum agit.*

Qui omnes ex pauperum cum Ecclesia æquiparatione (contra quam minori quadraginta * annorum spatio non præscribitur, *d. auth. Quas actiones, C. de sacrosanct. Eccles. & notant proximè relati*) id firmant.

Ac etiam si pauperibus quid specialiter * relictum sit, ad eosvè res pertineat, *d. §. pro temporalibus locum esse, assentiunt supra adducti, firmaturque ex dictis à Nobis quæst. 23. num. 14. & quæst. 30. num. 8. & seqq.*

Si enim aliquid in genere * pauperibus relinquatur, nullam contra eos præscriptionem currere; tenuerunt Anton. & Imol. *in capit. Nihil, de præsumpt. Licet contradicat ibid. Panorm. n. 10. & 11. & (ex ipsius fundamentis, quamvis eo non relato) Didac. Covar. in d. regula Possessor. part. 2. §. 2. n. 3. de vers. Imò.*

Ex alio etiam capite contra pauperes certos, & in specie præscriptio non currit, quod nempe agere non valent. Si enim ita quis paupertate premeretur, ut illi experiundi potestas non esset; contra eum non curreret præscriptio. Cum legitimè impedito * tempus non currat, *l. 1. in fin. C. de annali exceptio. l. 1. D. de divers. & temp. præscript. l. In rebus, 30. §. Omnis, C. de bon. qua liber. cap. Quia diversitatem, 5. extra de concess. præbend. auth. Nisi tricennale, in ejus secunda parte, C. de bon. matern. gloss. in l. Sicut, 3. verb. Servanda, C. de præscript. trig. vel quadrag. annor. Bald. in l. Præses, num. 6. & in d. l. In rebus num. 3. C. de jure dot. Francisc. Balb. de præscription. 1. par. 6. part. princip. 1. quæst. num. 15. & 16. Covarr. in cap. 3. de testam. numero 6. Arias Pintel. in dict. auth. Nisi tricennale, num. 42. Roland. à Valle conf. 79. num. 15. lib. 1.*

Nec in hoc casu restitutione opus est, ipsoque jure definit tempus currere ex proximis relatis juribus. Imò etiam si impediti origo culpa * proveniat impediti, si modò ad casum culpa præordinata non sit, *text. est singularis, & unicus in d. cap. Quia diversitatem, 5. de concess. præbend. Ubi sex menses datus Prælati Ecclesiasticis*